

105

H a l î l î

F İ R K A T-N Â M E

(XV.Yüzyıl)

(Dil Özellikleri-Transkripsiyonlu Metin-Seçmeli Sözlük)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Cemil GÜLSEREN

Yöneten:Yrd.Doç.Dr.Zeki KAYMAZ

M A L A T Y A - 1990

GENEL KÜTÜPHANESİ

Eğitimcilikte rnek İnsan,

Babam

MEHMET GÜLSEREN'e saygılarımla ...

İnönü Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne
MALATYA

İşbu çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı
Eğitimi Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul
edilmiştir.

Başkan:

Üye :

Üye :

Onay :

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine
âit olduğunu onaylarım.

.... / ... / 1990

İ Ç İ N D E K İ L E R

Sahife No:

ÖNSÖZ	1-3
KISALTMALAR ve İŞARETLER	4-6
GİRİŞ	7
a. Halîlî'nin Hayatı	7-8
b. Edebî Yönü	8
c. Eserleri	9
ç. Firkat-nâme'nin Özellikleri	9-10
d. Firkat-nâme'nin Nüshaları	11-12
DİL ÖZELLİKLERİ	13
A-İMLA(yazılış) ÖZELLİKLERİ	13
I. ÜNLÜLER(vokaller)	13
"a" ünlüsü	13-14
"e" ünlüsü	14-16
"ı" ünlüsü	16-17
"i" ünlüsü	17-18
"o" ünlüsü	18-19
"ö" ünlüsü	19-20
"u" ünlüsü	20-21
"ü" ünlüsü	21-22
II. ÜNSÜZLER(konsonlar)	23
"p" ünsüzü	23
"ç" ünsüzü	23-24
"t" ünsüzü	24-25
"k" ünsüzü	25-26
Diğer Bazı Ünsüzler	26
"ğ" ünsüzü	26-27
"ŋ" ünsüzü	27
"s" ünsüzü	28
"y" ünsüzü	28-29
(>)"zel" İle Yazıldığı Halde (>)"dal" Gibi Okunan Yabancı Kaynaklı Kelimeler	29

HAREKE YAZIMI	29-30
ŞEDDE YAZIMI	30
BAZI EKLERİN YAZIMI	31
Çokluk Eki	31
Soru Eki	31
AYNI KELİMENİN İKİ TÜRLÜ YAZILIŞI	31-32
BİTİŞİK KELİME YAZILIŞLARI	32-33
YANLIŞ YAZILIŞLAR	34
TAMLAMALARIN(terkipler) YAZILIŞLARI	35-37
B-FONETİK(ses bilgisi) ÖZELLİKLER	38
I.ÜNLÜLER	38
a-Düzlük ve Düzlüğü Koruma	38
b-Yuvarlaklığı Koruma ve Yuvarlaklaşma	39-40
c-Ünlü Uyumları	41
1-Kalınlık-İncelik Uyumu(dil benzeşmesi)	41
2-Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu(dudak benzeşmesi)	41-43
ç-Ünlü Değişmeleri	43
II.ÜNSÜZLER	44
a-Ötümlülük ve Ötümsüzlük	44-47
b-Patlayıcılıklarını Koruyan Bazı Sesler	
ve Kelimeler	47
Sızıcılaşmalar	47-48
Ünsüzlerin Uyumu	48
III.DİĞER FONETİK HADİSELER	48
a-İkizleşme	48
b-Göçüşme	49
c-Ulanma	49
ç-Birleşme	49
d-Hece Tekleşmesi	49
e-Türeme	49
f-Düşme	50
C-MORFOLOJİK(şekil bilgisi) ÖZELLİKLER	51
I.ÇEKİM EKLERİ	51
a-İsim Çekimi	51
1-İyelik Ekleri	51-52
2-Hal Ekleri	52-55

3-Çokluk Eki	55
4-Soru Eki	55
5-Aitlik Eki	55-56
Sıralama	56
b-Fiil Çekimi	57
1-Öğrenilen Geçmiş Zaman	57
2-Görülen Geçmiş Zaman	57-58
3-Geniş Zaman	58-59
4-Şimdiki Zaman	59
5-Gelecek Zaman	59
6-Emir	60
7-İstek	60-61
8-Şart	61
9-Gereklilik	61
Bildirme Ekleri ve (i-fiili) Cevheri Fiil ..	61-62
PARTİSİPLER(isim-fiiller)	62-63
GERUNDİUMLAR(zarf-fiiller)	63-64
II.YAPIM EKLERİ	65
a-İsim Yapım Ekleri	65-66
b-Fiil Yapım Ekleri	67
Çatı Ekleri	68-69
ZAMİRLER	69-70
SIFATLAR	70,71
ZARFLAR	71-72
EDATLAR	73-75
KELİME GURUPLARI	75
I.İKİLEMELER(tekrarlar)	75-76
II.BİRLEŞİK FİİLLER	77
III.TAMLAMALAR	77-78
Ç-EDEBİ SAN'ATLAR-ATASÖZLERİ-DEYİMLER	78
Edebî San'atlar	78-79
Atasözleri	80-81
Deyimler	81-82

D-CÜMLE BİLGİSİ(sentaks) ÖZELLİKLERİ	82
Cümlenin Öğeleri	82-83
Cümle Çeşitleri	83-85
Cümlelerdeki Eksiklik-Uyuşmazlık ve Bozukluklar	85-86
E-AZERİ ÖZELLİKLER	87-88
SONUÇ	89-90
METNİN TRANSKRİPSİYONU	91-210
SEÇME SÖZLÜK	211-219
FAYDALANILAN KAYNAKLAR	220-222
ORİJİNAL METNİN FOTOKOPİSİ	223-...

ÖNSÖZ

Yüksek lisans tezi olarak aldığımız, "Halili'nin Firkatnâme-si 876(1471) da telif olunan orijinal bir eserdir.Devir,Fatih Sultan Mehmet II. devridir.Telif ile istinsah tarihleri arasında otuzbeş yıl geçmiştir.Bu bakımdan müellif ile müstensih arasında "dil ve devir" olarak büyük ayrılıklar beklenemez.

15.Yüzyılın son çeyreğine ait olan eserin büyük ölçüde E.A.T özelliklerini göstereceğinden hareket ederek çalışmaya başladık. Eserin tesbit edilebildiği kadarıyla yedi nüshası vardır.Bunlardan dördünü bizzat görüp inceleme fırsatını bulduk.Bunlar;İst. Millet Ktp.Ali Emiri Nüshası No.1063,İst.Ünv.Ktp.Nüshası No.3770, Ankara Milli Ktp.Nüshası No.334,ve Ank.TDK Nüshası No.263. Yaptığım karşılaştırmalardan sonra en az eksikli olanın Ali Emiri N.olduğunu tesbit ettik.En sağlıklı çalışmanın da bu nüsha üzerinde olacağını düşündük.Bununla birlikte İst.Ünv.Ktp.N. ile Ank. Milli Ktp.N.nın da ayrı ayrı mikrofilmleriyle fotokopilerini çek-tirdim.Çalıştığımız nüshada görülen bazı belirsizlikleri,okunamayan veya çıkmamış,yazılmamış yerleri mümkün olduğu kadarıyla bu nüshalardan tamamlamaya çalıştık.Bunlar ayrıca dipnotlarda gösterilmiştir.

Eserin imlâsı ile ilgili kararsızlık gösteren önemli bir yanını burada belirtmek gerek.U da bitişik imlâlı kelimelerin bazan ayrı bazan bitişik yazılmasıydı.Aynı durum bazı eklerde de söz konusu.Bunları transkripte ederken ne ayrı ne de bitişik yazdık.Belli olsunlar diye de aralarına bir kesme / işareti ko-yduk.(didi/ki,ol/ki,çekmek,içün gibik) Bir diğer imlâ özelliği de

bildirme kipi 3.tk.şh.eki (-dür)'nin kelime tabanından ayrı olarak yazılmasıdır. Bir iki kelime dışında bu ek, bitişik yazılması gereken yerlerde dâima kelime tabanından ayrı olarak yazılmıştır. Biz burada kelime tabanından sonra bir çizgi - çekerek eki yazdık. (yök-dur 35.b-926), (komişam-dur 34.b-896)

bazen de aynı beyit içinde aynı kelimeye gelen bu ek hem bitişik hem ayrı olarak gösterilmiş; (..... degildür

..... degil-dür)

35.b-929

sserin yazılış(implâ), ses bilgisi(fonetik), şekil bilgisi(morfolojik) özelliklerinden başka, dil malzemesi olması bakımından atasözleri, deyimler ve edebi san'atlardan bazı örnekleri de göstermeğe çalıştık. Bilhassa deyimleri seçme sözlüğe koymayıp ayrıca ele almayı daha uygun gördük.

kelime çeşitlerine ve bunlar içinde de edatlara ayrı bir ağırlık verdik. Belki manzum bir metinde ilk bakışta yadırganacak ancak özellikle fikir vermesi bakımından bir de cümle bilgisi, (sentaks) bölümü meydana getirmeye çalıştık. Son olarak da önemli derece de olmasa bile dikkati çekecek bazı örnekler dolayısıyla "Azeri Özellikler" başlığı altında bu konunun da üzerinde durmak istedik.

metin içinde şekil ve vezin değıştikçe başlığın hemen altında vezni de gösterdik. Böylelikle metni incelemek isteyenler için bir kolaylık sağlamayı düşündük.

Metnin sonunda bir seçme sözlük koyduk. İlk bakışta hatırlanamayan Arapça(ar.), Farsça(fr.) kelimelerin bir kısmını ve bunun yanında Türkçe kelimelerden "arkaik" türde olanlarla, bazı değışik anlamda kullanılanları seçme sözlüğe aldık.

Son olarak gerek gramer gerekse "Halili" ve "Firkatnâme" ile ilgili faydalandığımız yayınlar, "Faydalanılan Kaynaklar" başlığı altında sıralanmıştır.

Elbette bazı eksiklerimiz veya gözden kaçan noktalar olabilecektir. Bu konuda hoşgörünüze sığınmadan önce Türk Dili çalışmalarında "metodik" olarak bende büyük tesiri olan ilk danışmanım, hocam Prof. Dr. O. Nedim Tuna'ya, bana anlayışla yol gösteren danışmanım Yrd. Doç. Dr. Zeki Kaymaz'a şükranlarımı arz ederim. Ayrıca ta başından beri yakın desteğini gördüğüm Yrd. Doç. Dr. Güler Gülsevin ile özellikle Arapça-Farsça kelimelerde yardımcı olan Okt. Süleyman Çaldak'a, teşekkürü bir borç bilirim.

Cemil GÜLSEREN

Ağustos-1990 / Malatya

KULLANILAN KISALTMALAR ve İŞARETLER

Kısaltmalar:

acc.	accusative(yükleme hali)
a.g.e.	adı geçen eser
Ank.	Ankara
Ar.	Arapça
Az.	Azerî,Azerice
bkz.	bakınız
C.	cilt
çk.	çokluk
D.L.T.	Divanü Lûgat-it-Türk
E.A.T.	Eski Anadolu Türkçesi
Etk.	Eski Türkçe
Fr.	Farsça
H.	Hicri
İ.A.	İslâm Ansiklopedisi
İst.	İstanbul
İye.	İyelik
Ktp.	Kütübhane,Kitaplık
M.	Miladi
N.	Nüsha,Nüşhası
Osm.	Osmanlı
Otk.	Orta Türkçe
s.	sahife
şh.	şahıs
TDK	Türk Dil Kurumu

tk.	teklik
Ttk.	Türkiye Türkçesi
Ünv.	Üniversitesi
Yay.	Yayınevi, Yayınları
Y.y.	yüzyıl

İŞARETLER:

A	: a, e
U	: u, ü
I	: ı, i
D	: d, t
P	: p, b
Ç	: ç, c
G	: g, ğ (yerine göre g, k), K : Konson (ünsüz)
K	: k, k̄
N	: n, ŋ
V	: Vokal (Ünlü)
Ø	: sıfır
:	: aynı şekil
~	: alternans
18.b-463	: Onsekizinci yaprağın b yüzü baştan 463.beyit
()	: ihtiyari şekil
/	: metinde birleşik imlâlı kelimeleri gösterirken
#	: Kendisinden önce ve sonra ses olmadığını gösterir.
-	: Fiillere gelir.
+	: İsimlere gelir.
<	: İlk şekli gösterir.
(1)	: Dipnot sırasını gösterir.

Transkripsiyon İşaretleri:

h	:	ح
h	:	خ
z	:	ط
z	:	ظ
z	:	ذ
d	:	ص
d	:	ذ
s	:	ص
s	:	ث
g	:	غ
k	:	ق
ŋ	:	ك

GİRİŞ

XV.Yüzyıl,bilindiği gibi Osmanlı'nın "devlet" olmanın ötesinde imparatorluğa yürüdüğü hamleli,göz kamaştırıcı devridir. Bu canlılık,edebiyata da yansiyacaktır elbet.Bilhassa kaside ve gazel tarzının on plana geçtiğini görüyoruz.Oysa XIV.Yüzyıl adeta bir "mesnevi asrı" görünümündeydi. "Bununla beraber XV.asırda mesnevi edebiyatı durmuş veya gerilemiş değildir.Hatta bu asırda mesnevi tarzında bir ilerleyiş olduğu da söylenebilir."(1) İşte bu devrin yeni ve orijinal mesnevilerinden biri de Halîlî'nin Firkatnâme'sidir.

a) HALİLÎ'NİN HAYATI

ratâh,mehmed II.devrinde,15.Yüzyılın ikinci yarısında yaşamıştır.Doğum yeri,yılı ve ailesi hakkında kesin bir bilgi yoktur. "Firkatnâme" adlı mesnevisi ile meşhur olmuş bir türk şairidir. Bu mesnevisinde;acem mülkünden İznik'e ve oradan İstanbul'a gittiğini söylemekle yetinmiştir.Bu bilgi de hayatını aydınlatmaya yetmez.Bazı kaynaklarda Diyarbakır'dan İznik'e geldiği,bazılarında da Diyar-ı Acem'den geldiği yazalıdır.çoğu edebiyat tarihlerinde Diyarbakır (Âmid) lı olduğu hususu daha ağırlık kazanıyor.(2) Günay Kut(alpay) da bir makalesinde Ali Emiri'ye atfen doğum yılını yaklaşık olarak 810(M.1407-8) olarak yine Diyarbakır göstermekte.(3)

(1) Nihad Sami Banarlı,Resimli Türk Edebiyatı Tarihi,M.EzB.,
İst.,1971,s.475

(2) Bursalı Mehmed Tahir,Osmanlı Müellifleri,C.II,Meral Yay.,İst.,
1972,s.167

(3) Günay Kut(alpay),"Firkat-nâme"; Türk Dili Araştırmaları Yıllığı,
(Belleten 1977),Ank.,1978,s.334

Firkatnâme'de şairin kendi ifadesine göre, gençliğinde cami ve medreselere devam ile fıkıh vb. ilimleri tahsil eden Halili huzurunu ilimde, tasavvuf yolunu tutmakta buldu. Günün birinde bilgisini arttırmak için bir arkadaşının teşviki ile yola çıkarlar. Bursa gibi o devrin ilmî ve edebî merkezlerinden biri sayılan İznik'e gelir. Hayatının geri kalan kısmını, İstanbul'da bulunduğu bir yıl hariç, İznik'te kurduğu tekkenin şeyhi olarak geçirmiş ve 890(1485)'de burada ölmüştür.(1)

b) Edebi Yönü:

Devrinin, Ahmed Paşa, Şeyhi, Necati gibi önde gelen bir şairi olmamakla beraber, çağdaşları arasında şöhreti yayılmış şairlerdendir. Ölümünden sonra tertib olunan şiir mecmualarında bir çok şiiri ne yer verilmesi şöhretinin ne kadar yaygın olduğunu gösterir.(2) Her şair için kaçınılmaz olan, kendisinden öncekilerinin az çok tesiri Halili'de de görülebilmektedir. Özellikle Seyyid Nesimi'nin tesirinde kalmış olduğu görülür. Buna karşılık o da bazı şairler üzerinde etkili olmuştur. Azeri şairi Habibi buna örnek gösterilebilir. Belki bir tesadüf belki de bir tesir sonucu Halili ve Fuzuli'de bazı ortak mısralara rastlanmaktadır.(3)

-
- (1) Şevket Beysanoğlu, Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları, C. II, Diyarbakır'ı Tanıtma Derneği neşriyatı, No. 6/2, İst., 1959, s. 33 'de; "Halili 870(M.1465) de İstanbul'a geçmiş ve bir yıl kaldıktan sonra tekrar İstanbul'a dönmüş." Firkatnâme'de; (18.b-463) be nâ-çar anda idüdüüm makamı /kakıldum hecrle bir yıl tamamı
- (2) Beysanoğlu, a.g.e., s. 34 debu mecmuaları dipnotta göstermiş; " Câmî'-ül-Meânî (Nuruosmaniye Ktp., nr. 4904, yazma) Hacı kemâl, Câmî-ün-nezâir (yegane yazma Bayezid umûmîkktp., nr. 5782); Edirneli Nâzmi, macma'-ün-nezâir (yegane yazma Topkapı sarayı, Bağdat-köşkü ktp., nr. 406); reşteli Hisâli, metâli'-ün-nezâir (yegane yazma Nuruosmaniye ktp., 4252/4253); Câmî-ün-nezâir (Ünv. Ktp., Rıza Paşa Yazmaları, nr. 1547).
- (3) Beysanoğlu, a.g.e., s. 34 de dipnot olarak:
Halili, el benem kim kalmazam cânân yolında cânâ ben
can nedür kim anı kurban kılmayam cânâna ben
Fuzuli, cânımı cânân eger isterse minnet cânıma
can nedür kim anı kurban itmeyem cânânuma
- (4) Hemşehrisi Seyyid Nesimi'nin tesirinde kalarak yazdığı şiirler için bkz.: Ali Emiri, Tezkire-i Suarâ-i Âmid, İst., 1328, s. 289. Hattâ, onun, bir gazelinin kâfiye ve rediflerini aynen ve sırasıyla tekrarlayarak yazdığı şiir, bizi, "Halili'nin acaba Hurufi Edebiyatıyla da ilgisi var mı?" düşüncesine götürmekte ister istemez.

c) Eserleri:

Firkatnâmesindeki bir gazelinin maktâ beytinden de anlaşılacağı gibi:(40.b-1062,

rah-ı'ızkunda halili ne bela çekdiğini

nazar itsen bilesin defter-i divanumuza

divan tertip eylediğini görmekteyiz. Ayrıca yukarıda dipnotda sıralanan mecmualarda şiirleri bulunmaktadır. Eğridirli Hacı Kemal'in 918(1512)'de derlemiş olduğu Cami'ü'n-Neza'ir'de 38 kadar şiiri vardır. Mecmuanın önsözüne göre(1.b-2.a) Eğridirli Hacı Kemal bu seçmeleri şairlerin divanlarını karıştırarak bir araya getirmiştir. Buradan da şairin divanı olduğu sonucunu çıkarabiliriz.(1) Çeşitli mecmualardaki manzumeleri bir divan oluşturacak kadar çoktur. Ancak sözü edilen divan henüz bulunmamıştır.

"Aşık Çelebi, Firkatnâme'nin halk arasında (Divan-ı Halili) diye meşhur olduğunu söylüyor.(2) Berlin Umumi Ktp.'ndeki nüshanın başlığı da;(Divan-ı Halili ve Firkatnâme) biçimindedir. Ank. Milli Ktp.N.'nin da başlığı (ديوان حلي) şeklindedir.

En güzel şiirleri terci ve terkib-i bendleri ile murabba-ları teşkil eder. Arapça-Türkçe mülemmalar da yazmıştır. Ancak başta da belirttiğimiz gibi şöhretini, bunlardan çok, oldukça sâde ve o derece samimi bir ifade ile yazdığı Firkatnâme" adlı mesnevisi ile kazanmıştır.

ç) Firkatnâme'nin Özellikleri:

Kınalı-zâde Hasan Çelebi'den başka, bütün tezkireciler bu mesnevinin adını "Firkatnâme" diye kaydetmişlerdir.((3). Ancak bu tamamen bir yanılmadır.(46.b-1221);(46.b-1223)'de

tamam it nazm-ı firkatnameyi sen

çü bi-harf eyleye ehl-i tevarih

kitab ismin bulur gendüye tarih

mısra ve beyitlerine dayanarak eser adının "Firkatnâme" şeklinde zikri, bu kelimenin, ebced hesabı ile, eserin tamamlandığı 876(1471-2, yılını karşıladığını görmekteyiz.

(1) Kut, a.g.e., s.334

(2) Fevziye Abdullah Tansel, "Halili," İslâm Ansiklopedisi, C.V, M.E.B., 1st., 1977, s.163

(3) Kınalı-Zâde Hasan Çelebi, Tezkiretü's-Şu'arâ, C.I, TTK Yay., Ank., 1978, s.345

Konu,şekil ve vezin özellikleri:

Halili'nin hayatının iznik devresini anlatan eser,yarı mis-tik,yarı romantik bir üslûba sahiptir.Eserin tasavvufi veya dün-ya aşkını ifade ettiği konusunda görüşler vardır.Ancak hikâyenin bitiş şekli mesnevîde anlatılmak istenen aşkın tasavvufi bir aşk olduğunu düşündürmektedir.(1) Yani "mahubçuluk"tan farklı bir aşk.Eseri görmeden hüküm verenlerin sadece bir aşk mesnevisi san-ması hem haksızlık hem de yanlışlık olur.Görünüşde "mecazi" olan bu aşk gerçekte "vahdet-i vücûd" felsefesine dayanan "ilahî" bir aşktır.Yanlış zan,biraz da XVI.asır şairlerinden olup gönül ma-ceraları ile tanınmış olan ve sonunda bu yüz kızartıcı hareket-leri sebebiyle memleketini terke mecbur kalan Halili-i Zâîr(Sa-rı Halili) ile karıştırılmaktan kaynaklanıyor diyebiliriz.

Şeklin ve veznin verdiği monotonluğu önlemek için araya ye-ri geldikçe çeşitli vezinlerde iki biz bu vezinleri metinde ayrı ayrı gösterdik.- 18 gazel,10 şiir ve 3 münacaat da ilâve edilen hikâye,mesnevî nazım şekliyle ve aruzun;

mefâîlün / mefâîlün / fa'ûlün vezniyle yazılmıştır.

Önemi:

Örijinal bir mesnevî olması yanısıra eserin bir önemli hu-susiyeti de şairin başından geçenleri kendi ağzından anlatması ve hikâyede baştan aşağı birinci şahıs kullanmasıdır.Bu şekil divan şiirinde ilk örneklerdendir.Herşeyden önemlisi de ifade-nin canlı,sade ve tabiî oluşu,Şüslemeden uzak,mısralar samimi,içten duygularla yüklü.Derinlik bakımından üstün bir şiir değe-ri görülmemekle beraber devrin klasikliğinden sıyrılıp "özel bu-luş" a yönelişin bir işareti kabul edilebilir.

Yapılan Çalışmalar:

Mezuniyet(Lisans) Tezi olarak;Yeşin,Zerrin,"Firkatnâme"(Ha-lîlî-i Diyarbekrî),1948/1949,T 312,122 s.

Türkiyat Enstitüsü'nün tadilat ve nakli sebebiyle bu tezi bizzat göremedim.Bundan başka bir de Günay Kut(Alpay)'un kendi nüshası-nı konu edinen bir makalesi var.100 beyit kadarı da transkripte edilmiş.(2) "Diğer Nüshalar" başlığı altında bu nüshanın da özel-liklerini vereceğiz.

(1) Agâh Sırrı Levend,Türk Edebiyatı Tarihi,C.I,3.B.,TTK Yay., Ank.,1968,s.142

(2) Kut,a.g.e.,s.333-349

d) Firkatnâme'nin Nüshaları:

I-Çalıştığım Nüsha ve Özellikleri;

İst.Millet Ktp.,Ali Emiri Manzum Eserler Bölümü,No.1063 : 912/1506-7 zilkade'de istinsah edilen bu nüsha talikle yazılmıştır. Her yaprağın bir yüzünde 15 beyit vardır.46 yapraktan ibaret olan mesnevinin baştan iki yaprağı eksiktir.(43 beyit)Bu eksiklerin biri kaside,diğeri mesnevi şeklinde iki tevhidten ibaret olduğunu Günay Kut'un adı geçen makalesinden öğreniyoruz. Başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmış olup Farsçadır.Bu nüsha yine aradan iki sayfa kadar eksiktir,fakat sonradan bu kısımlar yazılarak eklenmiştir.(4.a-5.b) Bu eksikliklerin muhtemelen Ali Emiri Efendi tarafından tamamlandığını zannediyoruz.Kitap ufak boylu,meşin kaplı ve kenarlarında kırmızı çizgiler vardır. Kapakta; (Gurbetnâme-yi Halîlî Diyarbekri) (Firkatnâme-yi Halîlî Âmidi) yazılıdır.

II-Diğer Nüshalar:

- 1- İst.Unv.Ktp. T.Y. No.3770 . Yazarın adı yanlışlıkla Celili olarak yazılmış.Bir manzume mecmuası içinde,15.-28.varaklar arasında,19x12 cm.egradında,her sahifede 19 beyit var.Harekesiz,divani hatla yazılmış.Tamamı yok.Şeçme yapılmış.
- 2-Ank.Milli Ktp.N.,(Yz.F.B.334)-10 Eylül 1976 da Fahri Bilge varislerinden intikal."Divan-ı Halili" başlıklı,32 yaprak,176x105-130x88 mm.egradında,17 satır(beyit),talik,harekesiz.Cetveller kırmızı,kırmızı pandizot cilt.Ali Emiri N.,bu nüshanın 33.satırından başlar.Ancak bu nüsha da Ali Emiri N.'a göre hayli eksik. Nedenise bu nüshadan söz eden bir kaynağa biz rastlayamadık.
- 3-Günay Kut(Alpay)'ın Özel N.Bu nüsha ile ilgili bilgileri,kendi makalesinden öğreniyoruz.Dipnotlarda adı geçen bu makaleye göre;yıpranmış,ciltsiz,200x140 mm.boyutunda 45 yapraklık bu yazma divani kırması ile yazılmıştır.Her yaprakta 14 beyit vardır. Eser sendan 106 beyit kadar eksiktir.Okunaklı olmadığı da belirtilmiş.
- 4- Ank.TDK Yazmaları,No.263,Kapakta "Firkatnâme-Diyarbekirli Halili" yazılı.Tek sıra 16 satır,76 sahife.Ancak bu bir yazma değil. 1947 9 Eylül-Dehri Dilçin el yazısıyla ve imzasıyla.muhtemelen D.Dilçin'in özel kitaplığından veya Anadolu kitaplıklarında bulunan bir yazmanın yakın zamanda kopya edilmiş hâli.

5-Paris, Bibliothéque Nationale N., A.F., 286:

bu nüshanın da başından dört yaprak eksik olduğunu G. Kut makalesinde belirtiyor. Yazı İran Nestalîği olup 64 yapraktır.

6- Berlin Umumi Ktp.N.,

w. Fertsch, Handschriften, Verzeichnisse der türkischen, Königlichen Bibliothek zu Berlin, VI, s. 370, nr. 377

Eserin tamamı 197 yaprak. Boyutları : 17x9,5 cm. Çok güzel hareketli nesih ile yazılmış, her sahifede 9 satır mevcut. Eserin müstensihî Derviş Namza İbn Nakki Murat'tır. Eser Şaban ayında 890 (1485) de tamamlandı. Bu tarih Halîlî'nin de vefat ettiği tarihtir.

D İ L Ö Z E L L İ K L E R İ

-A-İMLÂ(yazılış) ÖZELLİKLERİ

İ.Ü N L Ü L E R (vekaller) :

"a" ÜNLÜSÜ

başta:

(ı) medli elif ile:

acırağ	(أجرق در	11.a-244
alavuz	(ألوز	4.a-68
anı	(آنی	1.b-3
ayağında	(آینده	25.b-656

(ا) elif ile:

anda	(انده	8.a-161
ayru	(ایرو	42.a-1106
ayruğ	(ایزوق	17.b-425
adum	(ادوم	7.b-153

içte:

(ı) medli elif ile:

yaraşur	(یرآشور	14.a-327
vardum	(وآردوم	30.a-782
yağıdur	(یاغدر	13.a-308

(ا) elif ile:

dağılmış	(داقلمش	11.a-250
kapunğa	(قابوگده	20.a-498
başunğa	(باشوگه	11.a-255
eynayan	(اوپناییم	11.a-254
barmağın	(برماغین	10.b-234

hareke ile:

daşudı (دَشودی) 13.a-298

(4) güzel he ile:

ķandasın (قنده سن) 24.a-608

ķoyasın (قویه سن) 25.b-656

tağlarıdum (طنله ریدم) 23.b-596

hiçbir işaret kullanılmadan:

ķaçan (قچن) 17.a-414

ķaldı (طلدي) 36.a-943

ķaşup (طشوب) 7.b-149

oynar (اویئر) 8.b-181

senda:

(آ) medli elif ile:

saņa (سکا) 10.b-240

(ا) elif ile:

ola (اولآ) 3.a-49

baņa (بکا) 1.b-10

duta (دتا) 44.b-1172

(4) güzel he ile:

baņa (باکه) 21.a-522

başa (باش) 22.b-573

ķapunđa (قاپرکده) 20.a-498

Not:Bazı yabancı kaynaklı kelimeler ise (ی) ile biter ancak "a"

okunur. leylā (لیلین) 28.b-743

"e" ÜNLÜSÜ

başta:

(ا) elif ile:

eglen	(أَكْلَنْ)	29.a-753
eyle	(أَيْلَه)	1.b-2
elüğe	(الْوَكَّة)	39.b-1044
elüjden	(الْكِدْن)	8.b-172

içte:

(1) elif ile:

yüregi	(يورايي)	3.a-52
gicenüj	(لجانك)	3.b-59
seçemedüm	(نچامادم)	29.b-758
beni	(باني)	32.b-848
neyidi	(ناييدي)	45.b-1197

(4) güzel he ile:

dilegi	(دلگي)	24.a-615
eydelüm	(ايده لم)	44.b-1168

hareke ile:

yeyüb	(ييغب)	44.a-1159
eglen	(أَكْلَنْ)	29.a-753
demene	(دمكه)	6.a-111

hiçbir işaret kullanılmadan:

nedenlü	(نندكلو)	12.a-274
irecek	(ايرچك)	25.b-658
nicesi	(نجس)	24.a-618

sonda:

(1) elif ile:

eyle	(أَيْلَا)	1.b-2
özüne	(اوزوكا)	8.b-177
böyle	(بويا)	10.b-239

(4) güzel he ile:

kimesneye	(كسنايه)	32.a-829
-----------	------------	----------

işende (الكندة) 22.b-569

(4) güzel he ve hareke ile:

söyle (سَيْلَة) 3.a-50

tāze (تَازَه) 1.b-2

söze (سُوزَه) 1.b-2

Not: İmlada belli olmamakla beraber şu kelimelerin de (kapalı é)

ile telaffuz edilmiş olması muhtemel.

élüñ (الوك) ta'nini götürmek ne müşgil / 36.b-958 "başkasının"

oğunsun adı ğurbetnâme dēnsün (دنسون) / 3.a-47

"ı" ÜNLÜSÜ

BAŞTA:

(اِ) elif-ye ile:

ırağ (اِراغ) 24.a-616

(ا) elif ile:

ıssı, issi (اِسى) 24.a-611

içte:

(يِ) "ye" ile:

oğısa (اوقيسه) 3.a-49

yolına (يولينه) 2.a-22

ğapusına (قاپوسينه) 12.b-292

sadece hareke ile:

ğullığın (قوللین) 3.b-63

yığup (يقوب) 40.b-1061

hiçbir işaret kullanılmadan:

ğapusında (طاپوسنده) 26.a-668

yıldızlar (يلدز) 19.b-485

dağılmış	(داڧالمش)	11.a-250
tışumdan	(طشمدن)	41.a-1081

sonda:

Umumiyetle (ي)"ye" ile gösterilmektedir.

yazda	(يازدي)	3.a-47
oķı	(اوڧي)	16.b-395
bunı	(بوني)	40.a-1048
toymadı	(طويمدي)	40.b-1061

harekeli "ye" ile:

anı	(آني)	1.b-3
-----	---------	-------

"i" ÜNLÜSÜ

başta:

(اير) elif-ye ile:

irüp	(ايروب)	4.a-73
itdük	(ايتدك)	4.a-73
iki	(ايكي)	10.b-238
ir	(اير)	11.a-247

(ايد) elif ile:

idinmişdür	(ادينشدر)	12.b-287
imdi	(امدي)	35.b-927
içi	(اچي)	4.b-78
iderdüm	(ادردم)	23.a-593

Not:Oldukça çok rastladığımız (elif-ye)'nin hemzeli kullanılışını yadırgadık.Ancak bunu müstensihe bağlamak mümkün.Başka türlü izah getiremiyoruz şimdilik.

Örnekler:

ide (ايدو) 11.a-243 , işe (ايشه) 37.a-954

ire (ايره) 26.b-687 , idi (ايدي) 3.b-57

içte:

(ييه) "ye" ile:

didi (ديدي) 18.a-440
gice (يجيه) 19.b-488
biz (بيز) 4.a-68

hareke ile:

digil (ديكيل) 46.b-1222
didi (ديدي) 2.a-15

hiçbir işaret kullanılmadan:

idinmişdür (ادنشدرد) 12.b-287
niçün (نچون) 2.b-37
digil (دكل) 12.a-275

sonda:

(يي) "ye" ile:

gönli (گوکلي) 16.a-387
beni (باني) 40.a-1050
yüri (يوري) 41.a-1072
yüzüñi (يوزوگي) 21.a-526

(ه) hemze ile:

hāmeyi (خامة) 39.b-1044
halīliyi (خليلي) 33.a-861

"o" ÜNLÜSÜ

başta:

(او) elif-vav ile:

ola	(اُولَا)	3.a-49
ol	(اُول)	1.b-10
oldı	(اولدي)	27.b-704
odına	(اودينه)	5.a-84

içte:

(و) vav ile:

qodı	(قودي)	26.a-679
qoldur	(طولدر)	7.a-134
boynuqa	(بوينوگا)	11.a-250
nolacaqdur	(نولاچق در)	9.a-190

hiçbir işaret kullanılmadan:

yok	(يق)	24.b-620
toptoludur	(طپتلودر)	4.b-78

hareke ile:

tolu	(طُل)	6.b-118
------	---------	---------

"ö" ÜNLÜSÜ

başta:

(او) elif-vav ile:

önümde	(اوکومده)	18.a-430
özüne	(اوزوگا)	8.b-177

(ؤ) hemzeli-elif-vav ile:

öli	(اُولي)	33.b-876
-----	-----------	----------

içte:

(و) vav ile:

döymez	(دويمز)	27.a-690
gönli	(گوگلي)	16.a-387

harekeli- ۹ -vav ile:

özünj (اُوْزُوْجِي) 9.a-193

söze (سُوْزَه) 1.b-2

sadece hareke ile:

söyle (سَيْلَه) 3.a-50

hiçbir işaret kullanılmadan:

söze (سَزَه) 5.b-95

(ا) elif ile:

öz (اَز) 14.a-333

özümü (اَزُوْمِي) 23.a-594

"u" ÜNLÜSÜ

başta:

(اَو) elif-vav ile:

utanmaduğmı (اَوْتَنْدُكِي) 13.b-318

urdu (اَوْرُدِي) 23.a-585

(اُو) harekeli-elif-vav ile:

uruban (اُوْرُوْبِن) 44.b-1173

(ا) yalnız harekeli elif ile:

uyhu (اِيْحُو) 9.a-188

içte:

(و) harekeli vav ile:

kulumsın (قُوْلُوْمِيْن) 29.a-754

elalum (اَوْلَالُوْم) 3.b-67

adum (اَدُوْم) 7.b-153

(و) vav ile:

kulağum (قُوْلَاغُم) 28.a-717

daşudı (دَاشُوْدِي) 13.a-298

taşup	(طشوب)	7.b-149
kapuḡda	(قاپوکده)	20.a-498

yalnız hareke ile:

vardur	(وازدُر)	1.b-10
--------	------------	--------

hiçbir işaret kullanılmadan:

duta	(دتا)	44.b-1172
dutunduk	(دتندق)	4.b-82
dutdı	(دتدی)	28.a-717

sonda:

ayru	(ایرو)	42.a-1106
toptolu	(طپطلو)	7.a-136
tatlu	(طتلو)	28.b-736

"ü" ÜNLÜSÜ

başta:

(او) elif-vav ile:

üşmiş	(اوشمش)	9.a-195
ümidüm	(اوویذم)	34.b-897

(أ) harekeli elif ile:

ümidüm	(ایذم)	1.b-10
--------	----------	--------

içte:

Daha çok (ڭ) ile az da olsa harekeli vav'la da gösterilir.

yüri	(یؤری)	24.a-619
yeyüp	(ییؤب)	44.a-1159
yüzüni	(یوزوکس)	21.a-526
elüñe	(الوکه)	39.b-1044

yalnız hareke ile:

dürlü	(دُرلو)	29.a-757
-------	-----------	----------

hiçbir işaret kullanılmadan:

bilürdüm	(بیلردم)	4.b-83
dünyada	(دنیه)	35.b-929
yüzi	(ییزی)	5.b-99

sonda:

dürlü	(درلو)	35.b-923
girü	(گرو)	14.a-336
nedenlü	(نرکلو)	12.a-274

Ünlülerin Yazılışındaki Çeşitlilik

Yukarıda ayrıntılı örneklerde de görüleceği gibi nüshamızda ünlülerin yazımında belirgin bir çeşitlilik göze çarpmaktadır. Bu değişkenliği biraz da manzum bir eser olmasına bağlamak istiyoruz. Vezin dolayısıyla zaruri olarak bu denli farklılık ortaya çıkmış görünüyör. Türkçede yaygın olarak kısa ünlülerin yazılmamasına, nüshamızda da çoğu yerde uyulmakta ancak kesin bir istikrar yek.

II.Ü N S Ü Z L E R (k o n s o n l a r) :

Ötümsüz-patlayıcı ünsüzler (p , ç , t , k)

"p" ÜNSÜZÜ

başta: پ (pe) ile

paydağ (پيداغ) 10.b-238 "baydak"

(ب) "be" ile:

barmağın (برماغن) 10.b-234 "parmak"

içte:

tapundan (طپاندن) 2.a-17

toptoludur (توپتولودور) 18.b-458

sepdürdi (سپدردی) 13.a-298

turupdur (تورپدر) 16.a-384

sonda:

"p" sesi, kelime sonunda çoğunlukla (ب) ile yazılıyor.

Ancak (پ) ile de yazılanlar var.

top (طوب) 14.a-325

dutup (دوئوب) 38.b-1012

öpüp (اوپوپ) 11.a-253 ve 29.a-748'de

"ç" ÜNSÜZÜ

başta:

(چ) "çim" ile:

çekeler (چکالر) 32.a-828

çok (چوق) 24.b-620

çevrenidi (چفوزندي) 6.b-122

çepel (چپیل) 36.B-946 "çipil"

içte:

uçmağa	(ایشمانم)	44.a-1153
içürdi	(ایچوردی)	32.b-844
bıçak	(بیچاق)	37.b-980
şaçdum	(شیچدوم)	29.a-747

eklerde:

okıdukça	(اکیدوچا)	23.b-603
düzdükçe	(دوزدیک)	44.b-1172

Bu ekler, umûmiyetle (ج) ile yazılmış.

"t" ÜNSÜZÜ

başta:

(b) "tı" ile:

tamar	(طمر)	2.b-27
toğrı	(طوغری)	33.a-859
toyla	(طویلا)	11.b-268
tağlarıdum	(طئا، ریدم)	23.b-596

(ت) "te" ile:

tatar	(تاطر)	9.a-199
tutukdan	(توتقدن)	3.b-61

içte:

(ط) " <u>tı</u> " ile:	tutağun	(طوطفوک)	16.b-398
	tatar	(تاطر)	9.a-199

(ت)"te" ile:	tutukdan	(توتقدن)	3.b-61
	tatlu	(طتلو)	28.b-736
	işitdür	(اشتدر)	2u.a-507

sonda:

(ت)"te" ile:	it	(ایت)	3.a-42
	tut	(طوت)	15.a-353
	dut	(دوت)	8.a-159

"k" ÜNSÜZÜ

Kalın ünlülü kelimelerin başında (ق),ince ünlülü kelimele-
rin başında da (ك) ile yazıldığını görüyoruz.Zaten normal olan
da bu şekil.Bunun dışında değişiklik yok.Fakat içte ve sonda
fonetik değişmelere bağlı olarak çok az (خ) ile,çoğu zaman da
(غ) ile gösterilmektedir.

Kelime başındaki (ك)'in "k" sesi mi yoksa (g" sesi mi gös-
terdiğini kesin olarak anlamak mümkün değil.Biz umûmi anlayışa
uygun olarak "kim,kimin,ki, " kelimeleri dışındakiler için "g"
telaffuzunu uygun gördük.Bu açıklamadan sonra "k" ünsüzünün
kullanışını,değişik konumlarına göre birkaç örnek verelim;

başta:(ق) "kaf" ile;

kapundan	(قپوكدن)	35.b-931
kulağum	(قولغم)	28.a-717
(ك) "kef" ile;		
kimesneye	(كئنايه)	32.a-829

içte: (ق) "kaf" ile;

sokağı	(سقني)	18.b-460
yıkup	(يقوب)	40.b-1061

uyhu (اِيْحُو) 9.a-188
yohsa (يَحْس) 41.b-1094

(ل) "kef" ile;

iki (اِيْكِ) 2.b-29

sonda: (ق) "kaf" ile;

oğumak (اَوْقَوْمَق) 3.b-57

dutunduk (دُتُنْدُق) 4.b-82

(ل) "kef" ile;

itdük (اِيْتْدُك) 4.a-73

irecek (اِيْرَجَك) 25.b-658

sonda: (غ) "gayın" ile yazılmaz, ünlü ile başlayan bir kelime-ek gelince

kulağ - (قَوْلَاغ) 40.b-1060 - urmıyasın

ırağ - (اِيْرَاغ) 24.a-616 - ağlacısa

Diğer Bazı Ünsüzler

"g" ÜNSÜZÜ

"g" sesi için (ل) kullanılıyor.Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi ince sıradan "k" ler için de (ل) kullanılıyor.Bazan "k" veya "g" telaffuzunda tereddüd edildiyse de bugün bile hâlâ ağızlarda yaşayan ipuçları ve fonetik özellikler yardımıyla çözüm bulmaya çalıştık.Sözgelimi "kişi"/"gişi" kelimesi bugün bile Anadolu'nun bazı yörelerinde,ağızlarda "gişi","gendi" şekliyle "g"'li telaffuz yaygın.

başta:

gice	(کچه)	25.a-645
göynüklü	(کوینکلو)	2.b-36
gözünile	(کوزوکیله)	36.b-954
gendümi	(کندومی)	29.b-759

içte:

ince sıradan (ل) ile:

bugün	(بگون)	2.b-35
digil	(دیگل)	36.a-933
eglen	(اگلن)	29.a-753

sonda: Türkçe kelimelerde "b","c","d",ile beraber "g" de sonda bulunmaz.Ancak bir örnekte geçmekte; yig (یگ) 20.a-503

"ŋ" ÜNSÜZÜ

Bu ünsüz her yerde (ل) ile gösteriliyor.Ayrıca genetive eki ile 2.şh.çekim ekleri de yine "ŋ" ile bitmektedir.Bu sesler de (ل) ile gösterilmektedir.Bu eklerin örnekleri ileride kendi bahislerinde gösterilecektir.Diğer örnekler:

içte:(ل) ile;

gönli	(گوللی)	16.a-387
iğinde	(اگنده)	22.b-569
öninde	(اوگنده)	17.a-407
baña	(باکر)	9.a-192

sonda:

biş biş	(بیگ بیگ)	16.b-399
aş-	(اکلدی)	28.b-743

"s" ÜNSÜZÜ

Genellikle, ince sıradan kelimelerde (س) "sin"li, kalın sıradan kelimelerde ise (س) "sad"lı yazılışları görüyoruz. Az da olsa bu kuralın dışında yazılışlar da görmekteyiz.

başta:

kalın sıradan (س) ile:

şalmış	(صالْمِش)	9.a-199
şalınmak	(صالِنْمَاك)	6.b-127
şaçdum	(شِجْدُم)	29.a-747

kalın sıradan (س) ile:

suçuma	(سُجُوم)	8.a-156
suçlu	(سُؤْچِلُو)	8.a-156

ince sıradan (س) ile:

sürdüresin	(سُوْرْدُوْرِه سِن)	36.a-934
sevdün	(سُوْدُوْن)	7.b-148
senün	(سُنُنْ)	7.b-151

içte:

ince sıradan (س) ile:

issi	(اِسِي)	24.a-611
kesmezem	(كَسْمَزِم)	21.a-536
kimsenün	(كِمْنُنْ)	11.a-244
eksügümdür	(اِكْسُوْغُوْمْدُوْر)	22.a-554

kalın sıradan (س) ile:

olısardur	(اُولِسَرْدُوْر)	34.b-894
-----------	--------------------	----------

kalın sıradan (س) ile:

aşşı	(اَشْشِي)	23.a-582
------	-------------	----------

"y" ÜNSÜZÜ

Bu ünsüzün yazılışında farklılık yok. Birer örnekle göstermek istiyorum.

<u>başta</u> : yoğımış	(يوغيمش)	31.a-805
<u>içte</u> : uyumamakdur	(اويومامق دور)	9.a-188
<u>sonda</u> : iy	(اي)	1.b-1 , vey (وي) 20.b-512

(ذ) "zel" ile yazıldığı halde (د) "dal" gibi okunan yabancı kaynaklı kelimeler:

Nüşhamız 15.y.y. ilâ 16.y.y. arasındaki "geçiş" dönemine ait olduğundan imlâda tam bir birlik göremiyoruz.E.A.T.'den Osmanlı Türkçesine geçiş metni sayılabilecek türden bu eserde aslî yazılışları "zel" olan bazı kelimeler "dal" gibi okunmuştur. "d" okuduğumuzda, transkripsiyonda (d)'nin altına çizgi, "z" okuduğumuzda da (z)'nin altına çizgi koyarak ayırmaya çalıştık.

<u>içte</u> : Hüdā	(خدا)	8.a-157
dīdār	(ديدار)	7.a-141
şeydā	(شيذا)	6.a-105
cāvidānı	(جاويداني)	34.b-892
hizmet	(خدمت)	24.a-618
cüdā	(جذا)	32.a-831
<u>sonda</u> : şād	(شاذ)	32.a-831
melād	(ملاذ)	21.b-542
ümid+üm	(اوميدم)	34.b-897

HAREKE YAZIMI

Nüşhamız harekesiz yazılmıştır. Ancak yer yer harekeli kelimelere de rastlamaktayız. Bizce bunun sebepleri; dinî terimlerde yanlışlığa düşülmesin düşüncesi. Aynı yazılışta olup ancak okunuşları ayrı olanları belirtmek için ve bilhassa değişik okunması muhtemel kelimeler müstensih tarafından harekelenmiştir.

yıkup	(يقوب)	40.b-1061/ yakup	(يقوب)	Aynı mısrad
ayruk	(ايروق)	17.b-425	"ıraq" da okunabilirdi.			

karsun	(قَرَسُون)	14.a-331	"kirsun" veya "kersun" okunabil
eglen	(أَكْلَان)	29.a-753	
yeyüp	(يَيْيُوب)	44.a-1159	
sevdün	(سَوْرُون)	7.b-148	
tapuñdan	(طَبْلَدَان)	2.a-17	
şaçdum	(شَاحْدُم)	29.a-747	
i'mānına	(اِيْمَانِيْنِه)	1.b-9	

ŞEDDE YAZIMI

Harekeler yazılmasa bile şeddeli kelimelerdeki şeddelerin yazıldığını görmekteyiz.

ğurbetde	(غُرْبَتْدَه)	24.a-616	
evvel	(اَوَّل)	20.b-520	
'illetüm/kim	(عِلْتَمَكِم)	11.a-247	
himmet	(هِمَّت)	11.a-253	
sırrın	(سَرِّين)	17.a-414	
şekker	(شَكْر)	21.b-545	

Bazı Türkçe kelimelerde bile şedde kullanıldığını görmekteyiz

ummasun	(اوتسون)	17.b-422	
yüritdi	(يورئدي)	44.b-1175	
aşşı	(اَصْشِي)	23.a-582	
issi	(اِشْشِي)	24.a-611	
kullarunı	(قَوْلَلرُوكِي)	27.a-698	
yıllarıla	(يِلْلَارِيلَه)	32.b-842	
ellerin	(اَللْرَيْن)	16.a-381	

Not: "kullar", "yıllar", ve "eller" örneklerinde hem şedde hem de iki (lam) yazılmış olması dikkat çekici.

BAZI EKLERİN İMLASI

ÇOKLUK EKİ:

(ل) şeklinde olan çokluk eki çoğunlukla kelimedenden ayrı olarak yazılmış.

		dil+ler (دل لَر)	2.b-36
karalar-lar (قاره لار)	17.a-413,	gül+ler (گل لَر)	33.b-875
gönül+ler (گونل لَر)	2.b-36,	emekiler (امکل ر)	2.b-38

SORU EKİ:

Soru ekinin yazılışında da bir birlik görülüyor. Kelimedenden ayrı yazıldığı gibi kelime ile bitişik de yazılmış.

ayrı yazımlar:

hayālüm+mi (اخیالم می)	29.a-756
yok midür (یق میدر)	42.a-1102
‘aceb midür (عجب میدر)	37.b-981

bitişik yazımlar:

düşüm/mi (دوشم می)	45.b-1192
şanmaduñ/mı (شانادگن می)	13.b-318
öyle/mi (ایلس می)	31.a-801
ola/mı (اولی می)	6.a-102

AYNI KELİMENİN İKİ TÜRLÜ YAZILIŞI

Bilindiği gibi Türkçede kelime içinde umûmiyetle kısa vokaller yazılmıyor. Nüshamızda da bu geleneğe uyuluyor. Ancak yazıldığı da oluyor. Belki bu bir bakıma manzum eser olması dolayısıyla vezin gereğidir. Bu yüzden aynı kelime iki bazan üç türlü de yazılabilmekte. Örnekler:

24.b-631 (بنی)	beni (بانی)	24.b-633
43.a-1130 (بقوب)	bakup (باقوب)	43.a-1136

24.b-626	(دوكالي)	dükeli	(دکالی)	18.b-460
3.a-45	(باشوكا)	başuğa	(باشوک)	11.a-255
35.b-929	(دکادر)	degildür	(دکادر)	35.b-929
36.a-945	(دشمن)	düşman	(دشمان)	36.b-957
22.a-554	(اکوکومدر)	eksügümdür	(اکوکومدر)	22.a-554
10.a-224	(ایلریدم)	eyleridüm	(ایلیری دم)	10.a-224
27.a-691	(غمربیوک)	ğarībūğ	(غمربیکت)	27.a-691
28.a-726	(کتوردی)	getürdi	(کتوردی)	28.a-727
3.b-62	(کوزئدی)	gözetdi	(کوزئدی)	3.b-63
40.a-1051	(کلدر)	güldür	(کولدر)	40.a-1055
23.a-585	(هماندم)	hemāndem	(همان دم)	23.a-586
18.b-464	(ایدردم)	iderdüm	(ایدردم)	18.b-464
27.b-712	(ایرسردر)	iriserdür	(ایری سردر)	28.a-719
2.b-37	(اشیدنلر)	işidenler	(اشیدنلر)	3.a-50
35.b-924	(کیم)	kim	(کیم)	35.b-927
18.a-432	(کıldوم)	kıldum	(قلدوم)	18.a-432
29.a-751	(اقدوم)	eğudum	(اقدیم)	29.b-761
27.b-707	(سانی)	seni	(سن)	27.b-708
37.b-984	(تقدیر)	tağdir	(تقدیر)	37.b-984
36.a-933	(طغری)	toğru	(طوغرو)	37.B-974
11.b-264	(اردی)	urđı	(اوردی)	11.b-264

*t/*d : tut (طوت) 26.b-679,15.a-353

đut (دوت) 26.b-679,8.a-159

12.a-275 (دکل) , 17.b-422 (دیکل) , 46.b-1222 (دیکل) digil
23.a-584 (کیس) , 23.a-585 (کبس) , 23.a-586 (کبس) gibi

BİTİŞİK KELİME YAZILIŞLARI

Özellikle "i-" fiilinin çekimlerinde ve bazı edatların arkasından geldiği kelimeye bitişik yazılmış olduğunu görüyoruz.

/kim :

çün/kim (چونکم) 22.b-576, di/kim (دیم) 36.b-950

/ki :

şol/ki (شولک) 2.a-15 ol/ki (اولکی) 2.a-19

geçen/ki (چکن) 44.b-1166

/(I)çUn :

çekmek/içün (چکیمچون) 32.a-833

anuç/çün (انچون) 2.b-27

/(I)lA :

anuç/la (انولا) 30.b-790

sözler/ile (سوزلرله) 20.a-504

/"i-" fiili :

irişilmez/ise (ایریشلمزسه) 11.b-258

neyise (نایسه) 9.a-190

var/ıdı (واریدی) 3.b-64

sürmek/idi (سürمکیدی) 36.b-953

Diğer bazı bitişik yazılışlar:

/iken:

bilişmiş/iken (بلیش میшін) 22.b-577

yoğ/ken (یوغان) 8.a-167

uş/bu (iş/bu) (ایشبو) 10.a-226

/(v)U:

leyl ü nehār (لیلو نهار) 13.a-307

efğan u zāre (افغانو زاره) 39.b-1036

VeZin ve Kafiye Gereği Eksik,Fazla veya Yanlış Yazılışlar:

pādişālar (پادشاه) 6.b-126

çekēler (چکار) 32.a-828

Not: Bu husustaki açıklamaları, bilhassa yanlışlıkları metnin altında "dipnot" olarak göstermeye çalıştık. Ayrıca "yanlış yazılışlar bölümünde de bu endişelerden kaynaklanan örnekler görülebilecektir.

YANLIŞ YAZILIŞLAR

Yabancı Asıllı Kelimeler:

Yanlış:

Doğru:

melād	(ملاد)	21.b-542	(ملاذ)	melāz
dilteng	(دلتنک)	16.a-384	(دل تنک)	dil-teng
cün	(جون)	9.b-207	(چون)	çün
me'vā	(ماوا)	6.a-110	(ماوس)	me'va
aḥsend	(احسد)	6.a-102	(احسنت)	aḥsent
cüst	(جست)	34.a-880	(چست)	çüst
dipā	(دپا)	6.a-106	(دپا)	dîbâ
faṣīhat	(فصیحت)	41.a-1074	(فصیحت)	faẓîhat
ferr "firâr"	(فر)	38.b-866	(فر)	fer "ışık, süs"
keştîbān	(کشتیبان)	10.b-455	(کشتیبان)	keştî-bān
sābāş	(سباش)	23.a-583	(شاباش)	şābāş
saḥra	(صحرا)	6.a-107	(صحراء)	şaḥrā
şusen	(صوسن)	33.b-868	(سوسن)	sūsen "sevsen"
üstühān	(استخوان)	37.b-980	(استخوان)	üstühān "kemik"
zemin-pūs	(زمین پوس)	41.a-1076	(زمین بوس)	zemin-būs

Türkçe Asıllı Kelimelerde:

iş	(ایش)	14.a-338	(ایش)	iş
idi	(ایدي)	18.b-462	(ایدي)	idi
göçesinden	(گچندن)	20.b-516	(گچنده)	göçesinde
köd	(قودم)	45.a-1178	(قودم)	ködüm
naẓmında	(نظمنده)	46.a-1214	(نظمنده)	naẓmumda

TAMLAMALAR (terkipler)'İN YAZILIŞLARI

a- İsim Tamlaması (izafet terkibi) :

İsim tamlamalarının yazılışında dikkatimizi çeken tamlayan (belirten)ın genitive eki alıp almadığıdır.Umûmiyetle genitive' siz yazılmaktadır.

Genitive'li Örnekler:

kimün yüzi 32.b-842

(ملك بوزي)

yarun küyi 25.b-654

(يارک کوي)

fırağun ödı 12.b-286

(فراقک اودي)

Gēnitive'siz Örnekler:

fırağ odına 10.a-218

(فراق اودي)

cān şafası 9.b-204

(جان صفاسي)

belā dāmı 9.a-195

(بلا دامین)

Eksiz Belirtili İsim Tamlaması:

Genetive'siz isim tamlamasıdır.Tamlayan(belirten)ın iyelik eki aldığı görüyoruz.

gön(ü)l+üm+ø yarasına 11.b-264 (کولکم یارمین)

Öğeleri Yer Değiştirmiş İsim Tamlaması:

deryası 'ışğun 34.a-879 (دریا سر عشق)

sevdası 'ışğun 34.a-879 (سورا سر عشق)

Yapım Ekli İsim Tamlaması:

kanı el dürlü dürlü sofulanmak 6.b-127

Farsça Kaideye Göre İzafet Terkibi(isim tamlaması)nin Yazılışı:

Normalde belirtilen ve belirten arasında bir harf bulunmaz. Ancak okunurken ve latin harfleriyle yazılırken belirtilen(önce yazılan) ile belirten(sonra yazılan) arasında bir çizgi ile dar vokallerden biri getirilir.Ancak nüshamızda çoğunlukla bu tip tamlamalar belirtilenden sonra gelen ünlünün çoğu zaman da "ی" nin yazımı şeklindedir.

'andelib-i gülşen-i cān (1.b-1) (عندلین گلشن جان)

meydān-ı nübüvvet (1.b-4) (میدان نبوت)

(عندلین گلشن جان)
(میدان نبوت)

tāc-ı enbiyā (1.b-3) (تاجی انبیاء)
kesre ile: resūl-i şarḡ u ġarbu (1.b-5) (رَسُولِ مَشْرِقٍ وَ مَغْرِبٍ)
Sonu (4) ile biten kelimelerin terkipleri de hemzeli yazılıyor;
turre-yi muṭarra (41.b-1093) (طَرَّةٌ مُطَرَّرٌ)
zübde-yi evlād-ı ādem (1.b-5) (زُبْدَةُ أَوْلَادِیْ أَدَمَ)
Ve bildiğimiz normal şekil:

sīb-i ġabġab (سِيبٌ غَبِيبٌ) 5.a-88
'ayn-ı leṭāfet (عَيْنٌ لَطَافَتٌ) 46.a-1214
zur-ı bazu (زورٌ بَازو) 37.b-983

Arapça Kaideye Göre İzafet Terkiplerinin Yazılışı:

Normalin dışında bir değişik biçim görülmemektedir.

yevm'ül-ceza (يَوْمُ الْجَزَاءِ) 1.b-10
mecme-al-mecālis (مَجْمَعُ الْمَجَالِسِ) 1.b-11

b- Sıfat Tamlaması:

Metnimizde umûmiyetle kurala uygun (belirten+belirtilen) sıfat tamlaması örnekleri vardır.

ḥaste ḥālūġ (حَسْتٌ حَالِكٌ) 9.a-190
hoş koġulu (خَوْشٌ قَقُولُو) 35.a-911
ḡuru ġavġa (قَرُو غَوَا) 8.b-183
ḡara yüzlü (قَرَايُوزَلُو) 30.b-789

Farsça Kaideye Göre Sıfat Tamlaması:

normal imlâya göre yazılmışlardır.

'âşık-ı aşüfte (عَاشِقِیْ اَشْفَتِ) 1b.a-382
necm-i zāhir (نَجْمٌ زَاهِرٌ) 2.b-29 "parlak yıldız"

Farsça Birleşik Sıfatlar:

hoş-elḡān (خَوْشُ الْمَانِ) 1.b-1 "güzel,nağmeli (okuyan)"
dervīş ü dil-rīş (دَرَوِیْشِ وَ دِلِ رِیْشِ) 3.a-51 "gönlü yaralı derviş"

c- Atıf edatı (, u , ü) ile yapılan Terkipler :

çoğunlukla (۹) ile birbirlerine bağlanıyolar. Ancak hiçbir işaret kullanılmadan bazan de (۹) kullanılarak bağlananlar da görülmekte.

(۹) ile bağlananlar:

efgān u zāre	(افغانو زاره)	39.b-1036
leyl ü nehār	(لیلو نهار)	13.a-307
nāle vü āh	(ناله و آه)	26.b-677
dün ü gün	(دنوکن)	44.b-1167

(۹) ile bağlananlar:

devr-i zamānuḡ	(دوری زمانکے)	44.a-1149
----------------	-----------------	-----------

hiçbir işaret kullanılmadan:

dün ü gün	(دنو کون)	27.a-701
nām u neng	(نام ننگے)	9.a-199
kār ü bār	(کار بار)	40.b-1066

B-FONETİK (ses bilgisi) ÖZELLİKLER

I. ÜNLÜLER (vokaller) :

a- Düzlük ve Düzlüğü Koruma:

E.A.T.'inin karakteristik özelliklerinin başında "yuvarlaklaşma"nın geldiğini biliyoruz. Buna rağmen aynı kelimenin bazen düz bazen yuvarlak yazıldığını görmekteyiz. Bilhassa eklerde düzlükler oldukça dikkati çekecek biçimde devam etmiştir. Burda da tam bir birlik yok. Aynı ek başka bir kelimeye yuvarlak olarak karşımıza çıkmakta.

aşşı (اصبي) 23.a-582. Etk.: asıg , D.L.T.'de de bu kelime "asıg" şeklinde düzdür. Normalde Otk. devresi Güney Batı Türkçesinde "g" patlayıcısının kaybolması ile yuvarlaklaşma beklenirdi. Düz olarak kalmıştır.

yüri-	(يوري)	41.a-1072
toğrı	(طغري)	36.a-933
oql-	(اقديم)	29.b-761
öli	(اولي)	33.b-876

eklerde:

yükleme (yapma) hal eki: +(y)I	gözüm+i (كوزومي)	28.a-723
iyelik 3.şh. eki: +(s)I(n)	ikisi (ايسي)	21.a-534
söru eki: + mI	hayalüm mi (خيالوم قى)	29.a-756
sıra sayı isimleri: +nç	üçüncü (اوچينچى)	18.b-456
isimden isim yapma eki: +LIK	ayrılığa (ايرولينا)	45.b-1199
Öğr.geç.zaman eki: yık-ıl-mış	(يىقيليش)	12.b-286
2.tk.şh.bildirme: +sIn	kulum+sın (قولومين)	29.a-754
fiil çekiminde		
görülen geçmiş z.3.tk.şh.: -dI	durdı (دوردى)	26.a-668
emir 2.tk.şh.: -GI	gel-gil (گل گل)	10.b-241
şart: it-sen	(ايسنه)	2.a-17

fiilden fiil yapım ve çatı eklerinde:

bul-ın- (بلیتر دم) 5.a-85

dür-iş (دوریش) 12.b-290

b-Yuvarlaklığı Korumaya ve Yuvarlaklaşma:

Ünlülerdeki yuvarlaklaşmaların hepsini Otk. dönemine ait bir gelişme olarak göremeyiz. Etk.den beri devam edenler de görülmektedir. İşte örnekleri;

ayru << adruk (ابرو) 21.a-525

ayruk < adruk (ایرق) 45.b-1191

artuk artuk (ارتق) 13.b-323

girü < kirü (گيرو) 44.b-1163

gendü < kendü (کندو) 17.a-414

ağu ağü (اغو) 11.a-246

geniş zaman eki : -(U)r

çevür-ür (چورور) 30.b-795

yaraş-ur (ایراشور) 35.b-923

E:A:T.'ne Has Sondaki "G" Ünsüzünün Erimesi Sonucu:

kapuğ(D.L.T.) > kapu (قاپو) 11.b-269

ayruk (ایرق) 41.b-1191 ayru (ابرو) 21.a-525

Diğer Yuvarlak Vokal(ünlü) Taşıyan Kelimeler :

çamu (قمو) 2.b-36 çaygu (قینو) 42.b-1122

çolu (طلو) 6.b-118 dürlü (درلو) 29.a-757

delü (دلو) 10.a-223 karşı (قرشو) 16.b-397

çutluğ (D.L.T.) çutlu (قتلو) 20.b-513

Eklerde Yuvarlaklaşma:

Bir kısmı Etk.'den beri devam eden eklerdeki yuvarlaklaşma düz vokalli kelimelerden sonra da görülmekle düzlük-yuvarlaklık uyumu da bozulmuş oluyor.

iyelik l.tk.şh. : +(U)m bilüm (بلوم) 10.a-219 "bilgi"

iyelik 2.tk.şh. : +(U)ŋ kapuŋ+dan (قپوكدن) 35.b-931

ilgi hâli : +(n)Un anuŋ (أنلئ) 1.b-9

isimden isim yapan ek: +lU <+lIG

kanlu (قنلو) 25.b-649

Sondaki "G"nin kaybolması hadisesi Etk. ile Otk.yi birbirinden ayıran önemli karakteristik bir özelliktir. (1)

Bazı Partisip-Geründium ve Fiil çekim eklerindeki Yuvarlaklaşma:

içdügüm	(اجدوكم)	11.a-246
yeyüp	(ييؤوب)	44.a-1159
ağlayurak	(اغليورق)	30.b-793
diyü	(ديع)	37.a-961
ķarsun	(قرسون)	14.a-331
ķurmasun	(طورسون)	36.b-947
şaçdum	(صخيدم)	29.a-747
sevdün	(سوردك)	7.b-148
ķılalum	(قلدوم)	3.b-67

Aynı Kelimenin Hem Düz Hem de Yuvarlak Ünlülü Oluşu-yazılışı:-

Çoğunlukla yuvarlak şekillerine nüshamızda rastladığımız bazı kelimelerindüz ünlü ile yazılmış olduklarını da görebilmekteyiz. Belki de müellif-müstensih farkı olarak da yorumlanabilir. Bu farklılıklar biraz da "geçiş" metni özelliğine bağlanabilir.

yuvarlak:

Düz:

oķudum	(اقودم)	29.a-751	oķıdum	(اقيدم)	29.b-761
ķoĝru	(طوڝرو)	37.b-974	ķoĝrı	(طرري)	36.a-937
ķulluĝa	(قلدوڝ)	16.a-392	ķullıĝın	(قولدين)	3.b-63
ölu	(الو)	43.a-1128	öli	(ادلي)	33.b-876

(1) bkz.: Osman Nedim Tuna, "Türk Dil Bilgisi", İnönü Üniv., Eĝt.

rak., Ders notları, Malatya, 1986, s.6

c-ÜNLÜ UYUMLARI

1-Kalınlık-İncelik Uyumu (dil benzeşmesi)

Türk Dilinin her devrinde var olan bu uyumu nüshamızda da tam olarak görmekteyiz. Bugün Türkiye Türkçesinde istisna olarak her zaman ince sıradan yazılıp okunan +(I)ken zarf-fiili nüshamızda da değişiklik göstermez.

yoğken	(يوعكن)	18.a-167
kılurken	(قلوركن)	7.a-131
ölüyiken	(الويكن)	43.a-1128

Ayrıca ince sıradan olan aitlik (+ki) eki de metnimizde uyuma tabi olmuştur. bağındağı (باغنده غي) 1.b-1

Uyumun Diğer Örnekleri:

<u>kalın:</u> yakılmağa	(يا قلاغم)	10.a-218
ağlayurak	(اغليورق)	30.b- 793
kulağuma	(قولا غومه)	7.a-131
<u>ince:</u> gelür	(گلور)	33.a-857
degül	(دکور)	32.a-829
incidmegi	(انجدمي)	27.a-689

2.tk.şh. emir ekinin durumu:

<u>kalın:</u> bağıl	(بقا غل)	27.a-694
çıkargıl	(چقر غل)	2.b-39
<u>ince:</u> incitmegil	(الجتياكل)	27.a-694

2-Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu (dudak benzeşmesi)

Bazı eklerin her zaman düz veya yuvarlak olması bilhassa E?A.T.'ne has aşırı yuvarlaklaşma dolayısıyla nüshamız için de söyleyeceğimiz tam anlamıyla dudak uyumunun olmadığıdır. Etk. ve Ttk. içinde istisnalar dışında bu uyum daha belirgin olarak görülebilir.

Ünlü uyumları kelime kök ve gövdesinden başka bunlara eklenen eklerde problem olmakta. Yani uyumsuzluk çoğunlukla eklerle ortaya çıkmakta.

Bunların bir kısmı "Düzlük-Yuvarlaklık" bahsinde örneklenmişti. Ayrıca eklerin bütünü ilerde "morfoloji" bölümünde tekrar ele alacağız.

Kelime Kök veya Gövdesindeki Uyumsuzluklar:

karşu (قارشو)	16.b-997	devşür (دو شور)	9.a-192
aruları (اردواری)	9.a-195	degül (دکور)	32.a-829
gelür (گلور)	33.a-857	yüri- (یوری)	41.a-1072
toğrı (طوگری)	36.a-933	oqı- (اقیدم)	29.b-761
öli (اولی)	33.b-876	girü (گورو)	44.b-1163
gendü (گندو)	17.a-414	ağu (اغو)	11.a-246
kamu (قمو)	2.b-36	qaygu (قینو)	42.b-1122
tapu (طاپو)	26.a-668	qapu (قاپو)	26.a-668
ayru (ایرو)	21.a-525	yavuz (یاوز)	12.a-278

.-Daima düz olan ekler:

iyelik 3.şh.eki: +(s)I(n) +lArI

yüregi (یورگی) 3.a-52

gör.geç.z.3.şh. eki: -d+I

içürdi (ایچوردی) 32.b-844

gelecek z. eki: -IsAr

olısar (اولیسر) 9.b-213

gerundium eki: -IcAk

göricek (گورجک) 8.a-165

yükleme(acc.) eki: +(y)I

sözümü (sözümü) 7.a-140

soru eki : mI

ola/mı (اولمی) 6.a-102

ayrılma(abl.) hal eki:+dAn gözünden (گوزندن) 23.a-584

öğr.geç.z.eki: -mIş olmuşdu (اولیشدی) 25.b-650

3.-Daima yuvarlak olan eklerden bazıları:

emir 2.ve 3.şh.ekleri: -(U)n+Uz , -sUn+lAr

diğüz (دگوز) 36.b-947

eylesün (ایلاسون) 22.a-564

istek l.çokluk şh. : -AlUm kılalum (قلالوم) 3.b-67

gerundium eklerinden: -(y)U ; -(y)up , -(y)UbAn

diyü (دیو) 37.a-961 uruban (اوروبن) 44.b-1173

yeyüp (ییوب) 44.a-1159

bildirme eklerinden: +dUr † +dürur

serveri+dür (سرورزی دُر) 1.b-6

gitmiş+durur (گیتیش دُرر) 10.a-219

İsimden sıfat yapan eklerden: +lU

kan+lu (قنلو) 9.b-209

ilgi hal eki: +(n)Uñ anuñ (آنن) 1.b-9

Geniş Zaman Eki : -Ur kıllur (قلوور) 30.b-790

ç-ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

(e > i) veya (i > e) Değişmesi

Günümüz Ttk.de ilk hecesinde "e" sesi bulunan çoğu kelimeler nüshamızda "i" sesi ile gösterilmiştir.E.A.T. metinlerinin de hakim seslerinden biri olarak karşımıza çıkar "i"sesi.

işidenler (ایشیدنلر) 2.b-37 , 3.a-50 (ایشیدنلر)
idüp (ایدب) 12.a-283 yili (ییل) 45.a-1189
dimedün (دیمدن) 24.a-614 ir (ایر) 11.a-247
irişmege (ایریشکا) 18.a-449 giç (گچ) 4.a-70
gice (گیک) 19.b-488

Buna karşılık bugün "i" sesi bulunan birkaç kelime de "e" lidir. yeyüp (ییوب) 44.a-1159

geysüye (گیسویه) 9.a-199

Not: Burdaki "e"lerin,kapalı " e " olması muhtemel.

yaşıl (یاشیل) 33.b-866 Bugün "e" li olarak geçer;"yeşil"

ni kan (نی قان) 35.b-932

II.ÜNSÜZLER (konsenlar)

a-Ötümlülük ve Ötümsüzlük:

#t > #d (ötümlü)

dükendi (دوکندی) 42.b-1123

dürlü (دُرلُو) 29.a-757

depeler (دِپَلِر) 16.b-399

#t (ötümsüz)

tış+um+dan (طشدن) 41.a-1081

ţey-ma-dı (طويدى) 40.b-1061

ţamar (طمر) 2.b-27

ţag (طمراغ) 10.a-219

kalın ünlü bulunduğu halde ötümlü ünsüzle yazılan kelimeler :

dağ-ıl-mış (داغلىش) 11.a-250 "tak-"

durdı (دُردي) 26.a-668

dutunduk (داندق) 4.b-82

daşudı (داشودي) 13.a-298

aynı kelimenin hem ötümlü hem de ötümsüz şekli :

d : dut (دوت) 8.a-159

t : tut (طوت) 15.a-353

≠ b (ötümlü)

barmağın (برماغن) 10.b-234 "parmak"

berk (برک) 17.b-423 "perk"

g(ötümlü) ve # k(ötümsüz) ünsüzleri:

E.A.T.'nin yuvarlaklaşma gibi önemli karakteristiklerinden biri de ötümlüleşmedir. # t > # d gibi # k'ler de "g"ye dönüşmüştür. İnce vokalli kelimelerdeki bu yumuşama, Etk.deki ötümsüz kelimeleri ve konsonları, E.A.T.'nin ötümlüleştirilmesi sonucu, günü-

müz Türkiye Türkçesine kadar getirmiştir. Bugün "kişi", "kendi" gibi kelimeler yazı dilinde "k"li olarak geçmesine rağmen Anadolu ağızlarında hâlâ "gişi", "gendi" biçiminde E.A.T. de olduğu gibi ötümlü olarak söylenmektedir. (1)

İnce sıradan # k # g (ötümlüleşme) :

gönül < köñül	(كُونُل)	1.b-1
gişi << kişig	(كِشِي)	17.a-411
geysüye < ked-	(كِيسِي)	9.a-199
girü < kirü	(كِيرُو)	44.b-1163
gendü << kendi	(كِنْدُو)	17.a-414
gel- < kel-	(كَل)	10.b-241
göz+ < köz	(كَزُو)	19.b-492
gir- < kir-	(كِيرِي)	44.b-1168
göynVklü < köy-,kön-	(كُونِكَلُو)	2.b-36

Kalın sıradan #k>#k :

kaçan	(كَچِن)	18.a-433
ķanda < ķanta	(كَندِه)	6.b-122
ķoy- < ķod-	(كَيُوب)	17.b-421
ķarındaş	(كَرِنْدَآش)	34.a-888
ķamu << ķamağ	(كَمُو)	2.b-36
ķulağ < ķulğak	(كُولَاغ)	28.a-717
ķaygu < ķadgu	(كَيِغُو)	42.b-1122
ķapu < ķapığ,ķapağ	(كَپُو)	36.b-947

İki Ünlü Arasındaki Ötümsüz Ünsüzlerin Ötümlüleşmesi :

Türkçenin fonetik özelliklerinden biri de budur. İnce sıradan "k"ler de ötümlüleşebilmektedir. Daha çok ek alan kelimelerde rastlanıyor.

(1) bkz.: Faruk Kadri Timurtaş, Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl, İst. Üniv. Edb. Fak. Yay., No. 2157, İst., 1977, s. 49-50

VpV > VbV :

idüben (ایدوبن) 41.a-1083 (-üp-) Fakat iki ünlü arasındaki "p"nin ötümlüleşemediğine daha çok rastlıyoruz;

VpV > VpV : Bu korunma daha çok kelime kök veya gövdesinde görülmekte.

öpüp	(اوپوپ)	11.a-253
depeler	(دپلر)	16.b- 399
tapundan	(طپگدن)	2.a-17
kapumda	(قاپؤنده)	36.b-947

VçV > VcV :

gice < kice	(کجه)	21.b-544
ucıyla < uç	(اوچیلله)	22.b-576
ucundan < uç	(اوچگدن)	7.b-151 "sebep"
acı < açığ	(اجری)	20.a-503
istisna; bezeyiçide	(بزیچیده)	17.a-409

VkV > VgV :

ayağında	(آیننده)	25.b-656
ağlamaguna	(اغلامنورگا)	46.b-1220
yog+i-miş	(یوینمیش)	31.a-805
kulağ+um	(قولاغ)	28.a-717

VkV > VgV :

yürece	(یورکه)	16.a-380
ir-iş-düg+i	(ایرشدگی)	37.b-980
di-meg+e	(دیکه)	5.a-90

VtV > VdV :

idüben	(ایدوبن)	41.a-1083
işid-üp	(اشدب)	6.a-103
akıd-up	(اکیدب)	9.b-209

Ötümlü ve Ötümsüz Şekillerine Rastladığımız Bazı Örnekler :

nice (nice) 32.b-845 niçe (nice) 35.b-930

"n" sesinin komşuluğundaki ötümlüleşmeler :

nç > nc : sevünç > sevünc+üm+den (سونچون دن) 28.a-723
üçünç > üçinci (اوچونچ) 18.b-456
nt > nd : kentü >> gendü (گندو) 1.a-6
anta > anda (اندو) 6.b-117

Kelime Sonundaki Ötümlüleşmeler :

k# > ğ# : ıraq ağlarısa (ایراق اغلاری) 24.a-616
kulağ urmıyasın (قولاق اورمیاسین) 40.b-1060

b-Patlayıcılıklarını Koruyan Bazı Sesler ve Kelimeler :

Etk.den Otk.ye geçişte ötümlüleşme gibi sızıcılışma da önemli değişikliklerden birisidir.Ancak henüz tam bir sızıcılışma söz konusu değil.Hatta daha sonra bir kısmı da Ttk. döneminde sızıcılışmıştır.

"g" patlayıcısı için

içte(ek alınca): dimege (دیمگه) 5.a-90
yüregi (یورگی) 3.a-52
sonda : yig (یگه) 22.a-588 teg (تگه) 16.a-382

"k" patlayıcısı

kanı (قن) 6.b-125 "hani"

SIZICILAŞMALAR

b > v : seb- > sev- (سو) 7.b-148
bar > var (وار) 5.a-97
kulabuz > kılavuz (قلاوز) 11.b-258
g > v : degşür > devşür (دوشور) 9.a-192
- eladakilafma -

ķ > ħ : yoksa > yohsa () 41.b-1694

uyķu > uyħu () 23.a-588

Bu kelimenin "k"lı Şekli de var; () 45.b-1192

"G" Patlayıcısının Erimesi:

kiĭig > kiĭi > giĭi () 17.a-411

ķapıĭ > ķapu () 35.b-931

ÜNSÜZLERİN UYUMU

Metnimizde ünsüzlerin kendi aralarındaki ötümlülük-ötümsüzlük uyumlarından tam söz edemeyeceĭiz. Bu uyumda ötümlü konsonla biten kelimeye gelen ek de ötümlü konsonla başlar. Ötümsüz konsonla biten kelimeye gelen ek de benzeŐme sonucu ötümsüzleŐir.

"d" ile başlayan ekler:

ummak/durur	()	39.a-1024
iŐit-dür	()	20.a-507
Őaĭ-d+um	()	29.a-747
ĭok/dur	()	16.a-392
aķıt-d+ı	()	33.a-851
bulduķ+da	()	45.a-1185
al-up/dur	()	24.b-627
ögret-d+i	()	23.b-602
toprak+da	()	8.b-181

III. DİŐER FONETİK HÂDİSELER

a-İKİZLEŞME (geminatio) :

Etk. asıg >> aşŞı () 37.b-983

Etk. isig > Issı () 24.a-611

b- GÖÇÜŞME (metathese) :

Konson-Vokal Göçüşmesi İçin ; kimsene X kimesne (گئنا) 32.a,829

Anastrofy (tersine çevirme) ; gibi X bigi (بگي) 6.b-120

c- ULANMA (liasion) :

ne olur > nolur (نولر) 4.b-83
ne idelüm > nidelüm (نده لوم) 33.a-861
ne eylerem > neylerem (نيلرم) 14,b-351

ç- BİRLEŞME (contraction-crase) :

ne için > niçün (نيچون) 7.b-152
kendü+özi >> gendüzümi (گندوزومين) 29.b-758
şu+ol > şol (شول) 16.b-401
şu + imdi > şimdi (شمدي) 45.b-1195
eş+bu > işbu,uşbu (اشبو) 10.a-226
yalıñöz > yaluñız (يالونوز) 45.b-1193
dağ+ol > degül (دگون) 32.a-829

d-HECE TEKLEŞMESİ (hoplologie) :

predikat eki : +dUrUr > +dUr

degül+dür (دگلدر) 45.a-1181

35.a-908 (yok+durur) (يوقدور) (يوقدر) (yok+dur) 35.b-926

e- TÜREME (anaptyexe) :

içte(epenthese):

1-Konson "y" türemesi; gāyib (غاييب) 23.a-585
yireyimiş (ييره يمش) 37.a-971
dāyim (دآيم) 35.b-918
tağlayurak (طغلايدرق) 46.b-1219

2-Vokal "i" türemesi;

çevrendi > çevrenidi (چۆزۈندى) 6.b-122

yig+rek > yigirek (يىگرەك) 14.a-333

f- DÜŞME (elision) :

Not: Birden fazla heceli kelimelerin ve eklerin sonundaki -g ve -g'ler ile, kelime ortasında ikinci hece başında bulunan eke veya kelimenin bünyesine dahil "g" ve "g" lerin düştükleri bu fonemi örnekleştirirken gösterilmişti.

Önde Düşme (apherese) :

-konson:

yıraq > ırağ (ایراغ) 24.a-616

İçte Düşme (syncope) :

Vokal : ayru (ایرو) 9.a-189

boynuğa (بوینوگا) 11.a-250

görüneliden (berü) > görünelden (گوردونلیدن) 21.b-548

göñül > göñlüğe (گۆکلۆگه) 7.b-144

yumuşa- > yumşamiş (يوشامش) 34.b-899

Bilindiği gibi Türkçede orta hece ünlüsü vurgusuz olduğundan, adeta en az enerji harcamak düşüncesinden kaynaklanan içte düşme hadisesi daha çok da kelimelerin ek alması hâlinde meydana geliyor.

Grup Düşmesi:

tatıglıg >> tatlu (طتلو) 28.b-736

Sonda Düşme (apocope) :

yavu, yava > yav (يار) 29.b-758

YUTULMA (absorption) : kılğak > kulağ , kulağum (قولاغ)

28.a-717

C- M O R F O L O J İ K (Şekil Bilgisi) Ö Z E L L İ K L E R İ

I- ÇEKİM EKLERİ

a-İSİM ÇEKİMİ

1-İYELİK EKLERİ:

1.Şahıslar; 1.tk. +(U)m

vaşl+um	(وَصَلُّوم)	17.b-422
gözler+üm	(كُوزلُوم)	9.b-209
iş+üm	(ايشوم)	21.b-544

1.çk. +(U)mUz

şehr+ümüz	(شهرمز)	4.a-68
iki+müz	(ايگمز)	15.a-361

2.Şahıslar; 2.tk. +(U)ŋ

göz+ŋ	(كوزوك)	36.b-954
ağlamağ+uŋ	(اغلامنوك)	46.b-1220
derd+ŋ	(دردوك)	41.a-1073
kapu+ŋ	(قاپوك)	20.a-498

2.çk. +(U)ŋUz [< +(U)ŋ+uz] (1)

dergâh+uŋuz	(دركاهوكز)	35.b-932
ad+uŋuz	(آدوكوز)	16.a-389
rah+uŋuz	(راهكز)	35.b-932

1.ve 2.şh.iyelik eklerinde,yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi tamamen yuvarlaklık hakimdir.

3.Şahıslar; 3.tk. +(s)I(n)

vücūd+ı	(وَجُودِي)	1.b-6
tapu+sın+	(طاپوسيند)	12.b-292
iki+si	(ايگسي)	21.a-534

(1) +Uz, aslında çokluk ekidir. Bu konuda bkz. Osman Nedim Tuna, "Türk Dil Bilgisi," İnönü Üniv. Eğitim Fak., Malatya, 1986, s.20, 36, 37

3.çk.şh. : +lAr+I > +lArI

göz+leri	(کوزلری)	6.a-100
ğavğa+ları	(غوغالرندن)	9.a-198
aru+ları	(ارولری)	9.a-195

2-HAL EKLERİ

Yalın Hal (Nominative) :

bıçak	(بچاق)	37.b-980
țamar	(طمر)	2.b-27
gice	(گیجه)	25.a-645

İlgi Hali (Genitive) : +(n)Uñ

göñlüm+uñ (şehri)	(کوکالک)	43.b-1146
yüzüñ+uñ (aydınlığı)	(یوزلگه)	26.a-663
gedâ+nuñ	(کدانکه)	27.a-695

Not: Çoğunlukla vokalsiz yazılan bu ekin vokalle gösterilmiş bir de düz şekline rastladık. sevdâ+nuñ (buñarı) 41.a-1080 (سودانکی)

Ayrıca bugün genitive'siz kullanılan işaret ve şahıs zamirlerinin genitive'li şekilde kullanıldıklarını da görmekteyiz.

"(I)lA" edatı (veya instrumental eki ile birlikte);

anlar+uñ+la "onlarla"	(انلارکله)	7.a-134
-----------------------	---	----------	---	---------

Yükleme-yapma- (Accusative) : +(y)I

Daima düz vokallidir. Bu bakımdan düzlük-yuvarlaklık uyumunu bozar.

hırmanın+ı (yile verdüñ)	(خرفینین)	7.a-137
'aqlum+ı (alupdur)	(عقلوم)	24.b-627
adın+ı (didiler)	(ادین)	2.b-27

(Sıfır Acc. / Eksiz Acc.): Metnimizde örnekleri çoktur. Vezin zaruretinden ileri geldiği fikrini vermektedir. E.A.T.nin hususiyetlerinden sayılır.

Belirsizlik de ifade eder. Daha çok da iyelik ekli sözlerde rastlamaktayız.

1.şh. :	(benüm) hālüm (söyle)	(حالم)	11.b-268
	kulağ+um+ø (dütü)	(قولانم)	28.a-717
2.şh.:	düşmen+ün+ø (güldürdügün)	(دشمنکه)	8.b-177
	yüz+ün+ø (göster)	(یوزک)	24.a-613
3.şh. :	ellerin+ø (öpdükde)	(الترین)	16.a-381
	defter+in+ø (yumdı)	(دفترین)	3.b-59
	kağuların+ø (eyle)	(قینولرین)	20.a-506

Yaklaşma-yönelme- (Dative) : +(y)A

ayrılığ+a (tebdil oldı)	(ایرولینا)	45.b-1199
Hüdā+ya (bağıl)	(خدایه)	27.a-694
vermeg+e (ayurdum)	(وردکا)	30.b-786
taş+a (bırakmış)	(طاش)	9.a-200

Bulunma (Locative) : +dA

Türkçenin hâr şivesinde ve her devrinde aynı olan, değişmeyen, konsonu tek değerli(+da,+de,) ekidir. Bu yüzden ötümlülük-ötümsüzlük uyumunu bozduğunu daha önce örneklerle göstermiştik.

toprak+da (oynar)	(طیرقده)	8.b-181
şehr+ümüz+de	(شهرزده)	4.a-68
öğ+üm+de (kıldı)	(اوکودده)	18.a-430
tapusın+da	(طایوسنده)	26.a-668

Ayrılma-uzaklaşma-(Ablative) : +dan

ana+dan (toğan)	(انادن)	34.b-894
ufuğ+dan (gösterdi)	(افقندن)	3.b-61
ben+den (selam olsun)	(بندن)	1.b-9
gözlerüm+den (ağıdub)	(گوزلرؤمدن)	9.b-209

Eşitlik (Equative) : +ÇA

"Mikdar,derece,gibilik" fonksiyonları ifade eder biçimde kullanı-

- lıyor. kıl+ca (kılursa) (قلی) 21.a-536
bun+ca (teşviş) (بونجی) 8.b-185
cev+ce (gelmez oldu)(جوجه) 41.a-1083

Bulunma(Locative) fonksiyonunda kullanılışı;

- (yüzine) bakduğum+ca (بقدوغي) 30.b-788
öğün+ce (اوکجه) 43.b-143

Vasıta Hâli (Instrumentel) : +(I)n ,

- +(I)n : Az görülüyor. kilim+in (کلین) 9.a-199
(elmaz) sensüz+in (سنزین) 22.a-558

+(I)lA : Bağlama edatı ile kullanılarak isim çekimin-
de ifade edilmekte,ilk hecesi düşebilmektedir.

- benüm+ile (kim ola) (بنویله) 34.b-900
hasret+le (ağlarum) (خسرته) 8.b-168
yıllar+ıla (getürür) (ییللاریده) 32.b-842
anuç+la (oçurdum) (انرکله) 3.b-65

Not: Instrumental eki +n'yi de taşıyan birleşik edatlardan ben-
zetme ifade eden -cIlAyIn edatı için de iki örnek;

- an+cılayın (انجلاين) 6.a-112
ben+cileyin (بنجلاين) 17.b-417

Yön Gösterme Hâli (Directive) : +rA

- (yüz) üz+re (اوزره) 30.a-782

Hâl Eklerinin Birbirlerinin Yerine veya Değişik Fonksiyonlarda

Kullanılmalarına Bazı Örnekler:

Dative Ekinin Accusative Fonksiyonunda Kullanılışı:

benem suçlu suçum+a itdüm ikrār "suçum+ı" (8.a-156)

Nominative'nin Genetive Yerine Kullanılışı:

gice yüzinden aldılar nikâbun "gice+nün" (19.b-485)

Locative Ekinin Dative Yerine Kullanılışı :

gehi başum+da kodum gâh yâne "başum+a" (29.a-751)

çü varup ayagın+da koyasın baş "ayagın+a" (25.b-656) (آیندره)

Locative Ekinin Ablative Yerine Kullanılışı :

görünmesün gözüme bun+da ayruk "bundan (başka)" (17.b-425) (برنده)

Dative Ekinin Instrumental Yerine Kullanılışı :

acem mülkinde idüm 'ilme meşgul "ilim+le" (3.a-53)

Not:Bu değişik kullanımları yalnızca vezin zaruretine bağlamak yeterli olmaz.Vezin endişesinden kaynaklanabileceği gibi anlam kaymaları veya farklılıkları da söz konusu olabilir.

3-ÇOKLUK EKİ : +lar

yıldız+lar ((یلوزلر) 3.b-62

emek+ler ((امکله) 2.b-38

ferah+lar ((فرخ لار) 29.a-757

4-SORU EKİ : +mI

Daima düz vokallidir.Bugünkü yazılışı "da" edatı gibi ayrıdır

lâyık/mıdurur ((لا یقیدر) 24.a-618

şahifesi/mi ((صحیفه می) 21.a-526

Çekim Eki Sayılabilecek Diğer Eklerden;

Aitlik Eki : +KI

Ünlüsü daima düzdür.Ancak bugün sadece ince ünlü ile yazılır.

bağında+gı

(

بَاغِنْدَه غِي
يِي

)

1.b-1

yürekde+ki

(

)

36.a-935.

Sıralama (Ordinalia) : +(I⁴)ncI

üç+inci

(

اورچنجس

)

18.b-456

b- FİİL ÇEKİMİ

Metnimizi titizlikle tarayarak fiil çekimlerinin bütün şahıslar için örneklerini tesbit etmeye çalıştık. Ancak bazı zaman ve şahıslar için örnek bulamadık. Bunlar için bilinen E.A.T. fiil çekim eklerini fazladan yazmayı, karışıklığa meydan vermesin diye, uygun görmedik. Bütünlük oluşturmak için, birleşik çekim ile fiillerdeki olumsuz-soru şekilleri örneklerini de yine kendi alt başlıkları içinde vermeye çalıştık.

1-ÖĞRENİLEN GEÇMİŞ ZAMAN: -miş

Vokali daima düzdür. Pek az yerde bu vokal gösterilmiştir.

<u>teklik:</u> 1.şh. ko-mış+am ((قویشم)	35.b-932
2.şh. yak-mış+sın ((یقش سن)	40.b-1071
3.şh. ko-mış ((قوشر)	9.b-203
olumsuz çekimine örnek;		
1.şh. bulma-mış+am ((بولامیشم)	38.a-996
3.şh. çıkarma-mış ((چقارماش)	17.b-419
birleşik çekimi(Hikâye):		
1.şh. otur-mış-d+um ((اوتورمیشدم)	25.a-647
3.şh. dutul-mış 1-d+1 ((دوتولمیشدی)	30.a-778
-ken gerundium eki ile;		
biliş-miş+iken ((بلیش مییکن)	22.b-577

2-GÖRÜLEN GEÇMİŞ ZAMAN : -d

teklik: 1.şh. saç-d+um ((سچدم)	29.a-747
2.şh. ol-d+uñ ((اولدوک)	10.b-239
3.şh. ko-d+1 ((قودی)	26.a-673
çokluk: 1.şh. dutun-d+uk ((دتندق)	4.b-82
3.şh. geydür-d+i+ler((کیدردلر)	19.b-486
Olumsuz:2.tk.şh. di-me-d+uñ ((دیمدک)	24.a-614
3.tk.şh. toy-ma-d+1 ((طویمدی)	40.b-1061
olumsuz soru:2.tk.şh. şan-ma-d+uñ m1 ((صنخادک)	13.b-318

Birleşik Çekimi(Şart) :

- 1.tk.şh. eyle-d+ümse (ایلدوم) 21.a-528
3.tk.şh. virdise (ویردیه) 26.b-682

3-GENİŞ ZAMAN : -(U)r / -(A)r : -(V)r

- teklik: 1.şh. kıl-ur+am (قیلورم) 11.a-247
-Ur+vAn : öldür-ür+ven (اولدررون) 36.b-948
2.şh. kıl-ur+sın (قیلورسن) 11.a-256
3.şh. kıl-ur (قیلور) 30.b-790
çokluk: 3.şh. karala-r+lar (قاره لور) 17.a-413
olumsuz:1.tk.şh. ko-maz+am (قومزم) 20.a-502
gör-mez+ven (گورمزون) 8.a-158
2.tk.şh. gözet-mez+sın (گوزتمزسن) 8.b-185
3.tk.şh. kıl-maz (قیلماز) 37.b-983

Birleşik Çekimi(Hikâye) :

- 1.tk.şh. kıl-ur-d+um (قیلوردم) 7.a-129
2.tk.şh. bakardın (بکردک) 7.b-152
3.tk.şh. kılurdu (قیلوردی) 33.b-873
-ken gerundium eki ile : kılurken (قیلورکن) 7.a-131
olumsuzu; 1.şh. yummazdum (یوممزددم) 28.a-723
3.şh. belür-mez-d+i (بلورمزدی) 39.b-1033
soru: 2.şh. umar mıdın (اومارمدک) 44.a-1158
3.şh. var-ur mıdı (واررمدی) 44.a-1160

Rivâyet :

- 2.şh. eyle-r i-miş+sin (ایلریشسن) 7.b-148

Şart :

- 1.şh. öl-ür-se+m (اولرسم) 19.a-475

- 2.şh. ol-ur ı-sa+ŋ (اولوریک) 11.a-254
3.şh. kal-ur+sa (قالورس) 19.a-471
Olumsuzu : irişil-mezse (ایرسلیز) 11.b-258

4-ŞİMDİKİ ZAMAN :

Metnimizde şimdiki zaman için özel bir ek vardır.Çok defa geniş zaman ile ifade edilmektedir.İstek ekleri de bazen şimdiki zaman fonksiyonunda kullanılıyor.

Geniş Zaman Eki İle:

- 1.şh. yet-ür-ür+ven anuŋ sa^ayini nâ-çar (36.b-959)(يتورون)
bil~~ür~~+em seni merdum zâdesin sen (27.b-706)(بلورم)
2.şh. bil-ür+sin hōd cihānuŋ yoŋ şebātı (40.a-1056)(بلورسن)
3.şh. gör-ür+em kim gel-ür ol cān-ı cānān (19.b-429)(گلور)
gel-ür ol mah iki hem-rāh öŋince (43.b-yy43)(گلور)
Olumsuzu: yaraş-maz böyle yanmaŋ sen ğaribe (10.b-241)(ایرشمز)

İstek Eki İle:

- 1.şh. nice bir şabrıla mişnet çek-e+m ben (37.b-977)(چکم)
2.şh. yaŋ-asın nār-ı 'ışka cism-i cānı (20.a-495)(يتاسن)
1.çk.şh. kıl-a+vuz dāhi dürlü dürlü çāre(11.b-258)(قلاوز)

5-GELECEK ZAMAN : -(y)IsAr

Bu eke sadece bu dönemde (E.A.T.) rastlanır.Etk.de ve bugün kullanılmıyor.Bugün kullanılan -AcAk eki ise çoğu zaman partisip olarak bazen görülmekte.Nadiren de olsa çekim eki fonksiyonunda görebilmekteyiz.

- 2.şh. öldür-iser+sin (اولدورسرسن) 15.a-353
3.şh. ol-ısar (اولیسر) 9.b-213
ol-ısar dur (اولسردر) 34.b-894
ir-ecek (ایرجکک) 25.b-658

6-EMİR

Emir çekiminde her şahıs için ayrı asıldan gelen ekler kullanılmıştır.Şahısla birliktedir.bundan başka özel bir eki,şekli yoktur.bunun ötesinde emir eki ile istek arasında bugün de olduğu gibi büyük bir anlam yakınlığı söz konusudur.Aynı anlamı ifade ettikleri olur.

<u>teklik:</u> 1.şh. diyem	(دِيَع)	19.b-485
2.şh. kıl-ğıl	(قَلِيل)	16.a-394 (1)
Bugünkü gibi kullanılışlar da hayli çok;				
		سَيْل	(3.a-50
olumsuzu: yığ-ma	(يَغْم)	27.a-697
3.şh. qar-sun	(قَرَسُون)	14.a-331
olumsuzu: kurtulmasun	(قَرْتَلُون)	32.a-826
<u>çokluk:</u> 1.şh. kıl-alum	(قَلَالُوم)	3.b-67
2.şh. al-uñ	(الْوَك)	38.a-991
		دَكُوْر	(36.b-947

7-İSTEK : -(y)A

Eki bugün de değişmeyen ancak fonksiyonu çok geniş bir ektir. Anlam bakımından emir dışında,şart,gereklilik öte yandan geniş ve şimdiki zaman fonksiyonlarında da kullanılmaktadır.

<u>teklik:</u> 1.şh. çek-e+m	(حَكْم)	37.b-977
2.şh. қо-ya+sın	(قَوِيَه سَن)	25.b-656
olumsuzu: қо-ma-ya+sın	(قَوِيَايَه سَن)	16.a-391
3.şh. ol-a	(اَوَّل)	3.a-49
söru: ol-a mı	(اَوَّلِي)	6.a-102
<u>çokluk:</u> 1.şh. var-alum	(وَرَالُوم)	3.b-67
id-e+vüz	(اَيِدِه وِر)	3.a-40
3.şh. çek-e+ler	(چَكَاْر)	32.a-828

(1) -ğıl eki için dilciler arasında, kuvvetlendirme eki olduğu hakkında görüşler de vardır.

Birleşik Çekim(Hikâye):

2.tk.şh. ver-eydün	(وریدوک)	9.a-191
3.tk.şh. nolaydı	(نولیدی)	26.b-688
olumsuzu: olmayaydı	(اولماییدی)	26.b-688

8-ŞART : -sA

<u>teklik:</u> 1.şh. ver-se+m	(ورسم)	10.b-231
2.şh. baq-sa+n	(باقه)	18.b-461
3.şh. okı-sa	(اوقیه)	3.a-49

Birleşik Çekimi(Hikâye) :

1.tk.şh. irseydüm	(ایر سیدم)	9.a-191
-------------------	---	----------	---	---------

9-GEREKLİLİK :

Metnimizde gereklilik için de ayrı bir ek yoktur.Bu kip E.A.T,'nde ve metnimizde "gerek" kelimesinin kullanımıyla ortaya çıkmaktadır. (1) Bazı Örnekler;

kişiye tırnak oturmak gerek/dür (14.a-333)

didı kim 'âşıkam öldür gerek ko (9.a-186)

gerek/dür saña bir ehl-i sırdaş (11.a-252)

BİLDİRME EKLERİ ve (i-fiili) CEVHERİ FİİL :

1-GENİŞ ZAMAN/ŞİMDİKİ ZAMAN

1.tk.şh. ayru+yam	(ایرویم)	23.b-598
2.tk.şh. hayāsuz+sın	(حیا سوزسن)	17.a-410
bigâne+sin	(بیگانه سن)	31.b-817
3.şh. bir+durur	(بر درر)	38.b-1013
andan+dur	(اندن در)	39.a-1020
var+dur	(واژ درر)	1.b-10
1.çk.şh. 'âşık+uz	(عاشقوز)	3.a-43

(1) bkz.: .Timurtaş, a.g.e.,s.132

2-GÖRÜLEN GEÇMİŞ ZAMAN

1.tk.şh. i-düm	(ایدم)	3.a-53
3.tk.şh. degil+di	(دکل دی)	39.b-1035
sürmek i-di	(سریکیدی)	36.b-953
varıdı	(واریدی)	3.b-64

3-ÖĞRENİLEN GEÇMİŞ ZAMAN

3.tk.şh. yoğ i-miş	(یوغمش)	31.a-805
yireyimiş	(ییره ییش)	37.a-971

4-DİLEK-ŞART

2.tk.şh. (derviş) i-sen	(ایکه)	20.a-499
3.tk.şh. yoğ-sa	(یوغسه)	39.b-1040

-iken gerundiumu :

İfade ettiği mana,geçmiş zaman partipidir."imiş" anlamına gelmektedir. (1)

āzādeyiken	(از آده بیکن)	22.a-561
yoğken	(یوغکن)	8.a-167

PARTİSİPLER (İsim-Fiiller)

İsim gibi kullanılan ve isimler gibi çekime girerler.İçlerinde kalıcı ve sürekli isim olanları da vardır.

Geniş Zaman Partisipleri:

- An + ol-an	(اولن)	2.a-14
toğ-an	(طوغن)	34.b-894
düz-en+ler	(دوزنلر)	38.a-990
-(A)r : gül-er yüzün	(کور)	23.b-599
yan-ar odlara	(ینار)	22.b-572
-mAz : yet-mez işünden	(یتمز)	8.b-179

(1) bkz.: Timurtaş,a.g.e.,s.112

Geçmiş Zaman Partisipleri :

-dük : sev-düg+üm ziba	(سود کیم)	24.a-608
çek-düg+ün gavğa	(چکد و گلک)	3.a-45
yi-düg+i derd ü gam	(یدو کی)	12.a-281
-miş : uşan-mış ola	(او صفتش)	34.b-899
az-mış 'andelibüm	(ازیش)	19.a-472

Gelecek Zaman Partisipleri :

-(y)AsI : nid-esü+m+i	(نیده سدی)	23.b-604
gid-esü+m+i	(کید سدی)	23.b-640

GERUNDIUMLAR (Zarf-Fiiller)

Fiillerin zarf şekilleridir.Çekimlenmezler.Partisip eklerinin genişlemesiyle meydana gelenler de vardır.

Hal Gerundiumları:

-(y)A : başumdan aş-a geldi	(آش)	23.a-590
-(y)U : di-yü irdi	(رید)	37.a-961
_(I)ken : kılur-ken	(قلمورکن)	7.a-131
-(y)UrAk: ağla-yurağ	(اغلیورق)	30.b-793
tağla-yurağ	(طنلیورق)	30.b-793

Zaman Gerundiumları :

-(y)Inca : icazet virme-yince girme zinhar	12.a-270
ele gir-ince bu nev'ile fırsat	(کیرنجہ) 44.b-1168

Not:Bugün daha çok sonuna bir edat alarak kullanılıyör.Bu bakımdan "yarı gerundium" olarak kabul edilmektedir. (1)

(1) bkz. O.Nedim Tuna,a.g.e.,s.30

-(y)AlI / -AlIdAn :

tasvir olun-alı ... (اولنا لي) 21.b-540
anamdan toğ-alı şad olmadum ben (طوغلي) 38.a-995
görün-elden gözüme ... (گورونلدن) 21.b-548
cemalünigör-elden ... (گوزلدن) 21.b-549 (1)

-(y)IcAK :

sevdün iy dil gör-icek bir güzeli dideyile (گوريجك) 8.a-165

-dUK partipinden meydana gelenler:

-dUKÇA [<-dUK+ÇA] Ek, "-dığı müddetçe, -dığı kadar" manasını
vermektedir. okı-duqça (اقيد قه) 23.b-603

düz-dükce (دزدك) 44.b-1172

-dUKda [<-duk+da] : "-dığı zaman manasındadır."

bul-duqda (بولداقه) 45.a-1185

öp-dükde (اويدكده) 16.a-381

Bağlama Gerundiumları :

-(y)Up :

tur-up geldi (طروب) 17.b-429

dil yak-up din yık-up ... (يقوب) 40.b-1061

didi kim yeyüp içdügün neyidi (ييؤب) 44.a-1159

öp-üp katumda kodum ... (اوپوب) 29.a-748

- (y)Uban < -(y)Up+An Yukarıdaki ekin genişletilmiş şeklidir.

çü çengi çenge ur-uban düzetti (اوروبن) 44.b-1173

kanı ol başlar aç-uban şalınmağ (آچوبن) 6.b-127

dön-üben ağladur bir yıl tamamı (38.b-1014) (دنوبن)

(1) bkz. Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, İst.Ünv.Edb.Fak.Yay.,
No.785, İst.,1972, s.342

II.YAPIM EKLERİ :

a-İSİM YAPIM EKLERİ

1-İsimden İsim Yapan Ekler:

+(I)ncI : (Ordinalia Eki)

üç+inci (اوچىنچى) 18.b-456

+dAş + karın+daş (قىرىند آشى) 34.a-888

+layIn : (Eşitlik ve gibilik bildirir.)(1)

anci+layın (انجلاين) 6.a-112

benci+leyin (بنجلاين) 17.b-417

+lUK : (Vokali düz-yuvarlak karışık)

kül+luğ+a (قوللۇغ) 26.b-685

ayru+lığ+a (ايرولىغا) 45.b-1199

kılmak+lığ+ı (قىلماق لىغى) 18.a-432

not: "-mak+"^{maltoC} ekinin üstüne gelmesi dikkat çekici.

+lU(+lIG):(Sondaki "G"nin erimesi ile)

sevgü+lü (سولگولۇ) 24.a-615

dür+lü (دۇرلۇ) 29.a-757

+sUz:

sen+süz+in (سىنسىزىن) 22.a-558

Karşılaştırma ve Derece Bildiren Ek: +rAk

yig+rek (يىگرەك) 11.b-261 acı+raq (آجىرق) 11.a-246

+(I)l : «+sIl İşlek olmayan eklerden biridir.Benzerlik ifade

eder. yaş+ıl "yeşil" (ياشىل) 33.b-866 (2)

+cI : in+ci "iniltici" (اكي جى) 38.a-392

(1) bkz. Ergin,a.g.e.,s.174

(2) bkz.Ergin,a.g.e.,s.174

2-Fiilden İsim Yapan Ekler:

-(A)K (<-GAK): (Baştaki "G"nin yutulması sonucu)

bıç-ağ (بيق) 37.b-980

-U / -I (<-(I)G): ayr-u (اير) 19.a-470

Etk.de -IG şeklinde iken,sonundaki "G"nin erimesi sonucu vokali yuvarlaklaşmıştır.E.A.T. de hep yuvarlaktır.

tap-u+ (طاپ) 26.a-668

kap-u+ (قاپ) 20.a-498

öl-i (اولي) 33.b-876 Yuvarlak şekli de var.

bil-ü+m (بلوم) 10.a-219

kiçi (<kiçi-g) (کيچي) 17.a-411

-(U)K : ayr-uğ (ايرغ) 17.b-425

göy(ü)n-ük+lü (گويدلو) 2.b-36

tut-uğ+ (توتق) 3.b-61

-sAk : İşlek olmayan bir ektir. tut-sak (طوتق) 16.a-393

-l+ : tüke-l düke-l "bütün" (دوکل) 24.b-626

-(y)IcI (1. -GUçI ; 2.-IGçI)

beze-yiçi+ (بزيچيده) 17.a-409

-(I)nç : sev-inc+ (سونچ دن) 28.a-723

-GU : uy-ğu+ (ايقو) 45.b-1192

kay-ğu+ (قينو) 20.a-506

sev-gü+ (سوكلو) 24.a-615

-GUn : az-ğun+ (ازغوند) 21.a-531

-mA : deg-me (دکم) 44.b-1169

-mAK: ver-mek+ (ورمکا) 30.b-786

utan-mak+ (اوتانق دن) 3.b-62

-Asl : giy-sü+ (گيوپ) 9.a-199

-K : dile-k+ (دلک) 24.a-615

b-FİİL YAPIM EKLERİ

1-İsimden Fiil Yapan Ekler :

- +A : beğze- (< beğiz+e-) (بکزر) 10.b-230
göz+e- (گوزتاز من) 8.b-185
oyna- (oyun+a-) (اودینا) 11.a-254
+lA : toy+la (طویلا) 11.b-268
+lA-n- / +lAn- : işitmez+lən- (ایشتمز لنور) 22.b-575
yara+lan- (یارلانش) 3.a-52
+r- : delü+r- (دلوردم) 22.a-554

İsimden Yardımcı Fiillerle Fiil Yapma

Yabancı asıllı kelimeler, it-, kıl-, eyle-, ol- yardımcı fiilleri kullanılarak fiil hâline getirilmektedir. Devrin özelliği dolaşısıyla pek çok Arapça ve Farsça kelime dilimize girdiğinden bu türde çok sayıda örnek bulunmakta. Fikir vermek bakımından bir kaç

- örnek; sefer idem (37.b-977)
‘ilāc idem (10.b-241)
‘arż it (16.a-380)
terennüm kıl (1.b-2)
aşüfte oldı (20.b-509)
emr oldukça (32.a-835)
gülüstan buldı (33.b-866)
ğurbet çekem (37.b-977)

2-Fiilden Fiil Yapan Ekler :

- (A)lA- : dep-ele-r (دیلر) 16.b-399
-(I)ş- : işteşlik ekinden ayrı "oluş" ifade eder.
yara-ş-ur (ییراشور) 35.b-923
-y- [< -d-] : қо-y- (قوی) 25.b-656

ÇATI EKLERİ

EDİLGEN (Passive=meçhul) : -(I)l- / -(I)n-

(Vokali çoğunlukla düzdür.)

-(I)l- : der-il-sün	(درسون)	41.b-1090
dut-ul-mış 1-dı	(دوتولمیشدی)	30.a-778
çık-ıl-maz	(چىقىلمىز)	22.b-573
-(I)n- : beze-n-	(بىزنىچىدى)	19.b-487
bul-ın-maz	(بولمىز)	31.b-812

DÖNÜŞLÜ (Reflexive=mutavat) :(Vokali düzdür.Yapılan iş kendine yöneliktir.)

-(I)n- : yay-ın-	(يايىتىپ)	3.a-49
boya-n-mış	(بويانىش)	10.b-237
sev-in-di	(سوندى)	11.b-265

İŞTEŞ (Müşareket=cooperative=reciprocal) :(Vokali düzdür.Karşılıklılık esastır.Birliktelik ifade eder.)

-(I)ş- : dut-ış-	(دوتىشدى)	41.a-1081
bil-ış-	(بىلىشەيلىكىن)	22.b-577

ETTİRGEN (Factitive=causative) :Fonksiyonları:

Causative;Geçişsiz fiilleri geçişli hâle sokmak.

Factitive;Geçişli fiilleri ettirgen hâle getirmek.

-dUr- : sür-dür-	(سوردوره)	36.a-934
öl-dür-	(اولدورس)	15.a-353
-t- : (İki veya çok heceli kelimelerde vokalden sonra)		
düze-t-di	(دىزىدى)	13.a-301
yüri-t-di	(يىرتىدى)	44.b-1175
-It- : aq-ıt-dı	(اقتىدى)	33.a-851

-Ur- : Bugünkü Ttk.den farklı olarak vokali daima yuvarlaktır.

yaş-ur-mağıl (يشر ماغل) 42.b-1120

ur-ur-d+um (اورر دؤم) 28.a-722

iç-ür-di (اچور دي) 32.b-844

-Ar- : çık-ar-ğıl (چقر غل) 2.b-39

Z A M İ R L E R

1-Şahıs Zamirleri:

ben+den (بئندە) 1.b-9

sen+i (ساني) 11.b-257 sağa (ساگا) 10.b-240

biz (بيز) 4.a-68

Ttk. den farklı olan 3.şh.zamiri: ol (yalın hâli) (اول) 1.b-10

anuç (ilgi hali) (انئك) 1.b-9

anı (yükleme h.) (آني) 1.b-3

aña (yaklaşma h.) (آگا) 2.a-15

anda (bulunma h.) (اندە) 6.b-117

İşaret Zamiri "ol" un lokatif hâli; "orada"

Çokluk Şekli: an+lar+uç+la (انلاركل) 7.a-134

2-İşaret Zamirleri:

bunı (بونی) 40.a-1048

bunda (بونده) 3.b-66

bulardan (بولاردن) 34.b-891

şular (شور) 38.b-1007

3-Dönüşlülük Zamirleri:

öz (از) 14.a-333

gendü (گندو) 9.b-203

gendüzümi (گندوزومی) 29.b-758

4-Belirsizlik Zamirleri:

- kimün yolında (کلک) 7.b-154
'ilacı kimsenün itmez başa kâr (کئنگه) 11.a-244
kimesnşye degül (گئنايه) 32.a-829
birisi de budur (بيري سيده) 11.a-246
nicesi itdürdi (نيجس) 32.b-843
neye bakşan (نيه) 18.b-461
5-Seru Zamiri: başa didi nedür (نهدر) hālün iy derviş 10.b-239

S I F A T L A R

1-Niteleme Sıfatları:

- yaşıl hil'at (يااشل) 33.b-866
hoş koku (خوش) 35.a-911
kuru gavğa (قرد) 8.b-183
delü can (دلو) 10.a-223
çipil(çepel) şekl (چپیل) 36.b-946

2-Belirtme Sıfatları:

a-İşaret Sıfatları

- bu hālilī (بو) 33.a-861
şol dem (شول) 16.b-401
uşbu(işbu) şi'ri (ایشبو) 10.a-226
şolok sā'atde (شولوق) 20.b-511 "şu saatde"

✱ ok (Etk): "Kuvvetlendirme edatı"

- o dem (او) 33.b-876

b-Belirsizlik Sıfatları

- bir iki gün (بر ايگي) 18.b-452
nice tefekkür (نيجر) 21.a-528
niçe günler (نيچر) 32.b-843

kamu göynüklü diller (قو) 2.b-36
dükeli ihtiyārum gitdi(دوکالی) 24.b-626

c-Sayı Sıfatları

Asıl sayı isimleri: bir dane gevher (بر دانه) 46.a-1208

iki necm-i zahir(ایکی) 2.b-29

Sıra sayı:üç+inci günde (او سنجین) 18.b-456

d-Sıfatlarda Karşılaştırma(Comperatif) : +rAk

yig+rek (یگرک) 11.b-261

e-Sıfatlarda Berkitme (İntensitif):

Metnimizde sıfatın ilk hecesine "p" konsonantı getirilip birleştirilmesiyle oluşturulmuş.bir örnek vardır;

toptolu (طپطلو) 7.a-136

Z A R F L A R

1-Yer Zarfları:

toğrı (طنری) 36.a-933 sür imdi iy saba ol yare-

dönüp tutdı girü benden yana yol (کرو) 14.a-336

kim gül yüzüne karşu kıılır ah... (قرشو) 16.b-397

2-Zaman Zarfları:

pes andan (اندن) 2.a-18 "ondan sonra"

niçeye dek (نیچيادک) 15.a-363

bugün sensin (بگون) 2.b-35

şimdi (شمدی) 45.b-1195

imdi (امدی) 25.b-657 "şimdi,artık"

nihâyet (نهآیت) 11.a-248

heman ağlayıgör (همان) 24.a-619

heman-dem eyledüm(همان دم) 20.b-509 "Hal zarfı ifadesi

de taşır." hemin (همین) 21.a-532

dāyim ağladursın zār zār	(دایم)	13.b-313
derhāl	(درحال)	9.b-205
gice	(گیجه)	25.a-645
gice gündüz işüm ağlamak oldu	(گیجه کوندز)	6.b-121
aynı anlamda; leyl ü nehar	(لیلو نههار)	13.a-307
dün ü gün	(دنو کن)	44.b-1167
mübarekdür sefer <u>ir</u> ve eger <u>giç</u>	(گیچ)	4.a-70

3-Durum(Hal) Zarfları:

ne deḡlü	(ندکلو)	12.b-293
bencileyin	(بنجلاپن)	17.b-417
ancılayın	(انجلاپن)	6.a-112
yalunuz gördüm	(یالوکز)	45.b-1193
böyle	(بوپلا)	7.a-136
ayruḡ	(آیرتق)	17.b-425
<u>ayru</u> düşmişidüm	(ایرو)	30.a-776
<u>diri</u> degildür	(دیری)	33.b-876

İkilemelerden;

yüri hey bî-vefa yār <u>epsem epsem</u>	(31.a-808)
yaruḡ küyine varḡıl <u>yane yane</u>	(25.b-654)
yaqılmışum firaḡ odına <u>çok çok</u>	(10.a-218)

4-Azlık-Çokluk(Mikdar) Zarfları:

çok	(چلوق)	24.b-620
çaḡ (caḡ)	(چاق)	31.a-799
iḡende	(اگنده)	22.b-569
iḡen	(ایکن)	14.a-330
hayli	(خیللی)	8.b-569

E D A T L A R

Hemen bütün metni tarayarak Türkçe-Arapça-Fransızca ayrımı yapmadan kullanılan edatları birer örnekle vermeye çalıştık.

1-Bağlama Edatları:

- ger (كَر) 4.a-68 "şart bildiren"
egerçi (اَلرَّجْحِ) yolda çekdik...4.a-73
...gerçi (كَرَّجِر) cebr iderdüm 18.b-464
...bārī (بَارِي) görür mi...9.a-188
velī (وَلِي) 14.a-333 "Sınırlama bildiren; fakat, velakin"
velīkin (وَلِيْكَن) her birisidir...4.b-79
...līkin (لِيْكَن) cümle ...29.b-759
...çün (چُون) ferah bulur...2.b-36 "sebeb bildiren"
...çünkü (چُونَكِي) söz nazmunda...3.a-41
...çünkü (چُونَكِيْم) göz ucuyla...22.b-576
meger (مَكْر) bir günki...10.b-232 "istisna bildiren"
di kim (دِيْكُمْ) şeytan cennetden sürüldü 36.b-950
...şol ki (شَوْلَكِي) didi...2.a-15
yahūd (يَهُود) yoluna...22.b-580
ya can virem yahūd irem murada 34.b-896
lâle vü gül (وَ) 33.b-867 "atıf"
cihāna geldüm amma gülmedüm ben (اَتَا) 38.b-1003
ki şâyed kask ide ... (شَائِد) 40.a-1045
hergiz (هَرْكِز) takatım yok 10.a-218
veya (وَيَا) kan olacak...7.a-137
veyāhūd (وَيَاخُود) 'âşğka dāhi vefa kıl 35.b-919
...ya'ni (يِنِي) cān içinde canım 21.b-545
kaçan (كَافِرِيْن) ayrıklarıyla ola sırdaş 17.a-414

dimesün tek başa ... (تکه) 37.a-962

gel imdi iy güneş ... (ایدی) 35.b-927

2-Çekim Edatları:

... bülbül bigi zār (بگی) 11.a-256 "teşbih"

qara zülfün gibi hāli... (کبی) 12.a-281 "teşbih"

teg (تکه) 16.a-382 "Benzerlik ifade eder."

-vār (وار) 28.b-742 "Benzetme"

heman ya qūb-vār eyledi nāle

çü (چه) 39.a-1028

içün (ایچون) 25.a-640 "sebeb bildiren"

anun/çün didiler ... (انگون) 2.b-27

anunla bile oqurdum... (بیل) 3.b-65 "beraberlik bildiren"

...hasan birle hüseyne (برل) 2.b-29

yüz üzre seyr idüb... (اوزره) 30.a-782 "yer ve tarz bildiren"

pes andan çok ... (پس) 2.a-18 "böylece,imdi"

ayruk (ایرق) 45.b-1191 "E.A.T. ve Osmanlı Tk.devre-

artuq (ارتق) 13.b-323 lerinde cümle başı edatı olarak kullanılmıştır."

3-Kuvvetlendirme Edatları:

rakibe dāhi luṭf eyle ... (داخی) 35.b-919

hele şimdi idelüm ... (هله) 44.B-1168

çü birlik degül iki yüzlü... (داکل) 17.a-411 "olumsuzluk"

4-Karşılaştırma-Denkleştirme Edatları:

oqurdum gāh fıḫhu gāh ... (گاه) 3.a-53

gehi ḡurbetde vü gāhi ḫāzerde (کاهي - کهن) 38.a-1000

5-Soru Edatları:

vü ger ni kan olur ... (نی) 35.b-932

faceb ger 'ilm zevḫın ... (عجب) 4.a-68

- ... niçün bakardun (نیچون) 7.b-152
ki kandan geldi .. (قندن) 7.a-130
nerede varısa ... (نراره) 31.b-822 "mekan mefhumunu arayan"
kanı ol 'ilm ... (قنی) 6.b-125
nite iy bülbül ... (نته) 43.b-1139

6-Gösterme Edatları:

ki sürdüm uş katumdan ... (اوش) 36.b-952

7-Cevap Edatı :

beli şıdk u şafā ... (بلی) 28.b-735 "evet"

8-Seslenme(Hitap) Edatları:

yâ ... (یا) 1.b-11

9-Ünlem Edatları:

eyā (یا) 26.b-681 "ey,hey"manasına gelir.

elā iy ... (ای) 1.b-1

di gel ... (دی) 14.a-330

... derdā ki ... (دردا) 18.a-436 "yazık,vah vah"

vey (وی) 25.b-660 "ve ey"yerinde "yazık" acıma bildirir.

mebāda incinüb hışm ide ... (بادا) "sakın,olmıya ki"

aḥsend zehi hüsn ... (احسند) 6.a-102 "aferin,brave"anlamında

şâbâş(sâbâş) (سباباش) 23.a-583 "helal olsun",beğenme ifade eder

(didi sâbâş çok tahsinler itdi)

K E L İ M Ğ U R U P L A R I

I-İKİLEMELER (Tekrarlar) :

a-Aynen Tekrarlar:

öpe öpe (اوپه اوپه) 29.a-751

dürlü dürlü (درلو درلو) 11.b-258

bir bir	(بر بر)	13.a-300
çok çok	(چق چق)	10.a-218
biş biş	(بیک بیک)	16.b-399
dâne dâne	(دانه دانه)	25.b-654
epsem epsem	(ایسم ایسم)	31.a-808 "sessiz sessiz"
yâne yâne	(یانه یانه)	16.b-395
pāre pāre	(پاره پاره)	32.a-828
zār zār	(زار زار)	13.b-313
şerhe şerhe	(شرح شرح)	10.a-217
leyla leyle	(لیل لیل)	10.a-221
nideyim nideyim	(ندایم ندایم)	33.a-858
murğ-ı zārı murğ-ı zārı	(مرغ زاری مرغ زاری)	4.b-76

b-EşAnlamlı Tekrarlar:

işen çok	(ایکن چق)	40.a-1056
deli divâne	(دلی دیوانه)	8.b-169
baş can	(باش جان)	10.b-231
yanmış yakılmış	(یانش یاقلش)	12.b-286

c-Zıt Anlamlı Tekrarlar:

baş+dan ayak+a	(بشدن ایاغ)	31.b-814
el ayak	(ال ایق)	24.b-626
bir iki	(بر ایکن)	32.b-842
gice gündüz	(گجه کوندز)	6.b-121

ç-İlâveli Tekrarlar:

top/çolu	(طپطلو)	7.a-136
baş baş	(بش باش)	22.b-573
taş taş	(طاش طاش)	22.b-573

II-BİRLEŞİK FİİLLER

a-Tarifi (descriptive) Fiiller:

- (y)A ... yan-a gider (بیانہ کدر) 30.a-775
-(y)I ... ağla-yı gör (اغلیں کر) 24.a-619
("bil-" ile "-i" gerundiumu kullanılarak iktidari fiilin menfisi)
bil-i-mez-d+üm (بیلیم دم) 23.b-604
-(y)U ... (devamlılık-duratif)
sür-ü-yü gel (سؤرؤ یؤکل) 27.b-713
dön-ü gel (دؤنؤ کل) 16.b-395

b-İsimle Birleşen Fiiller:

"İsimden Fiil Yapan Ekler" bölümünde "İsimden Yardımcı Fiillerle Fiil Yapma" başlığı altında bunlar için örnekler vermiştik. Ancak yeri gelmişken yine birkaç değişik örnek daha vermek yerinde olur.

- şabr eylesün (صبر ایلسون) 33.b-875
ırağ olmak (ایراغ اولمق) 42.a-1106
nazar kıldı (نظر قلدی) 10.b-234
medh it ki (مدح ایت کی) 1.b-3
şifā bulur (شفا بؤلور) 2.b-36

III-TAMLAMALAR

"İmlâ" konusunda, "Tamlamaların Yazılışları" başlığı altında bu konuyu genişçe ele almıştık. Yalnızca örnek vermekle bir defa daha kısaca ele almak istiyoruz.

1-İsim Tamlamaları:

a-Genetive'i Belirtilen;

- yüzüñ+üñ reng+i (یوزوکل رنگ) 40.b-1070

b-Genetive'i Belirtilmeyen;

- yer+ø yüz+in (یوزون) 18.a-450

göz+ø uc+ın+dan	(کز اوچندن)	8.b-174
kaža+ø ok+ın+a	(قضا او قینه)	32.a-824

2-Sıfat Tamlamaları:

a-Niteleme Sıfatları ile:

devā+sız derd+e	(دوا سز درده)	32.a-824
gül yüz	(گل یوز)	21.b-542
delü can	(دلو جان)	10.a-223

b-Belirtme Sıfatları ile:

biğ dürlü belā	(بک درلو بلا)	30.b-790
iki yüzlü	(ایکی یوزلو)	17.a-411

Ç-EDEBİ SANATLAR - ATASÖZLERİ - DEYİMLER

Edebi San'atlar:

Derinlemesine olmasa da bazı göze çarpan edebi sanatlardan bir seçme yapmayı uygun gördük. Metnimiz bilindiği gibi "Mesnevi" ağırlıklı. Mürettep divanlarda olduğu gibi edebî sanat yönünden o kadar zengin olmasını bekleyemiyoruz zaten.

Mecaz: dōke 'âşık gözinden bār her dem (35.b-920)

bu şî'rile yürekler tağlarıdum (14.b-347)

6.a-108 dil yıkdı vü can can yaqdı cihan eyledi yağma

26.a-668 varup kapusına yāruñ yüz urdı

40.b-1060 sen kulağ urmıyasın nāle vü efgānumuza

21.b-547 ne sihr itdün bağa iy serv-i āzād "mec.:sevgilinin
boyu bosu. hak.:çok uzayan düz bir selvi"

41.b-1092 serv olamı bu kad ya 'ar'ar mı bârekallah "mec.:güzel-
deki boy pos"

Benzetme (Teşbih): lebün gibi şeker yağar sözünden (16.a-386)

12.b-285 dehanuñ gibi gönli tar olubdur

16.a-386 dişün gibi döker dürler gözünden

- 23.b-596 --hıcr ateşı-- , 18.a-439 --hecr odı--
23.a-591 --fırağ odı-- , 9.b-209 --heves odı--
11.a-250 --'ışk nārı-- , 9.b-206 --'ışk odı--

Açık İstiare:

29.a-747 gözümdeñ gevher-i dürdâne şağdum

Cinas:

20.a-498 didüm şapunda bir kulum kemine
didi şapumda kullarun kemine

Cinas-ı tam-i müretteb :

28.a-724 ki bir gün ire mektub dilārām
anı görüp bula cān u dil arām
27.a-696 raķībun sözünü işitme řāhum
iñen zulmı sağa iş itme řāhum

Telmih:

22.a-554 delürdüm şöyle kim tağ eksügümdür
10.a-221 ki mecnūn eyledi çün beni leylā

Tezat:

2.b-35 fiğan itmek dilerseñ uşda gel gül

Mübalāğa:

14.a-331 gözi yaşını toprağa kıarsun

Şu mısırada da mecaz, tenāsüb, teşhis ve istifham sanatlarını göre-

biliriz: bu bülbül mi söyleyen ya tûti-i şek(k)er-hā

(طوطى شكر حوار)-(41.b-1096)

"Şeker çiğneyen papağan",mec.:güzel söz söyleyen sev-
gili.

ATASÖZLERİ (Darbimesel) :

Belki bunların içinde "vecize" türünden örnekler de bulunacaktır. Artık halka intikal etmiş, halkın dilinde olan bu "yaygın" sözleri de "atalar sözü" olarak kabul ettik.

(Sıralama; ilk kelimenin baş harfine göre-Latin Alfabesi ölçü-)

- anadan toğan elbet öliserdür
mukadder her neyise olısardur (34.b-894)
- asıldan bilürem gelmez haṭā hiç (25.b-653)
- bıçak irişdügi dem üstühāne
kişi bakar mı ya'ni cism (ü) cāne (37.b-980)
- bilür şarrāf olanlar kaḍr-i cevher (46.a-1208)
- bir iş kim anı taḳdir ide taḳdir
olur nā-çār ol iş aña ne tedbir (37.b-984)
- canından uşanan başdan kayırmaz
başın terk eyleyen taşdan kayırmaz (34.b-895)
- delü olan olur elbetḗe ma'zūr (8.a-159)
- ğaribün āhına döymez çü āhen
hażar eyle ğaribün alma āhın (27.a-690)
- gerek/dür saña bir ehl-i sırdāş
ki sırrı cānda dūta kılmaya faş (11.a-252)
- ğırra olma ḥüsnüḡe dünyā degildür ber-ḳarar (13.a-310)
- inçende mağrur olma kim cemālün
zevali vardur ahir her kemālün (35.b-928)
- kaçan kim pādişahdan ola da'vet
kuḷa vacib/dür elbetde icābet (30.a-773)
- ki ta insān haṭādan ḥāli olmaz (46.a-1215)

- kişi görür ne olsa başda yazu
eger hiç aşşı kılmaz zür-ı bāzu (37.b-983)
- meşel/dür göze yek zindan dimişler
bu söze cümle-yi insān dimişler (7.b-143)
- (Farsça): İrsāl-i mesel; Nizami'ye ait bir beyt:
"kuned her cins ba hem-cins pervaz
kebüter bā kebüter bāz-ba bāz (14.a-335)
(her cins-mahluk- kendi -hem-cinsiyle uçar;
güvercin güvercinle, toğan toğanla)

DEYİMLER

Deyimleri sıralarken bir ölçü koymadık. Açıklama yapmayı da biraz gereksiz gördük. Yalnızca bu tabirlerin altını çizmekle yetineceğiz.

- 6.b-123 kamu 'ilm-i edebden ayru düşdüm
- 6.b-117 baş ortaya kodı ki ola anda şeker-hā
- 12.a-282 ayağdan düşdi yok/dur dest-giri
- 6.a-111 'aklın oturursa ne 'aceb hayy olan ādem
- 41.b-1090 yüzine şu sepiñ 'aklı derilsün
- 20.a-503 didi yig acı dirlikden olüm çok
- 11.a-255 anuñün başuna kopmış kıyāmet
- 6.b-120 çü derya oldı gönüm eyledü cüş
- 3.b-59 gicenün defterin yumdı ve dürdi
- 9.a-196 be külli el ayak kalmış amelden
- 9.a-198 cihanuñ el yumış gavğalarından
- 37.b-977 sefer idem veya ğurbet çekem ben
- 9.a-196 yakın bildüm ki gönüm gitmiş elden

- 7.b-149 çü benden bu sözi gûş itdi göñlüm "duydu"
8.b-178 kulağ dut gāfil olma bu nefesden "dikkat et, ilgilen"
40.b-1060 sen kulağ urmıyasın nāle vü efğanumuza
19.a-471 gözüm kan ağla can vir dil ciger yan
20.b-508 kūlahum yüce kıldurdum felekden
25.b-653 eyleme kaşuñ baña piç
3 1 2
8.b-176 ki külli ihtiyārı verdün elden
15.a-358 beğāyet hadden aşdı infi'âlüm
6.b-124 kamu taḥsilümi ta'til kıldı
14.b-350 ayağuna dembedem yüzümi şalmağa sebeb
13.b-323 uzun biçer tonın kaddinden artuq

D-C Ü M L E B İ L G İ S İ (Sentaks)
Ö Z E L L İ K L E R İ

Metnimizin manzum olması dolayısıyla cümle özellikleri hakkında tam ve sağlıklı bir sonuca ulaşmak güç. Ancak bu büsbütün bir fikir edinemeyiz anlamına da gelmez. Bu konuda takip edeceğimiz yol; önce "düzenli" cümle bilgisi örnekleri vermeye çalışacağız. Daha sonra da gerek manzum oluşundan ve vezin kaygısından gerekse başka sebeplerden kaynaklanan bozukluk ile eksikliklerden bazılarına örnekler vereceğiz.

CÜMLENİN ÖĞELERİ

Esas Ögelerden Yüklem:

Çekimli fiilden; Gözümden gevher-i dürdane şaçdum. (29.a-747)

İsim soylu kelimedenden; Delürdüm şöyle kim tağ eksügümdür.

(22.a-554)

Özne: Ciger kanı gözümöen aqar oldı. (23.a-591)

Benüm bu şerhe şerhe sineme bak.(sen) (10.a-217)

Özne-Yüklem Uygunluğu(Kişileri Yönünden):

İkimüz fikr idüb dil bir idelüm.

Yardımcı Ögelerden Nesne:

Çü virdiler icazet girdi gördi. (12.b-295)

Anı Hak sahib-i levlak idübdür. (1.b-8)

Dolaylı Tümleç: Ayaklarında 'uşşakıñ seri var. (5.b-97)

Yüzine su sepiñ 'aqlı derilsün. (41.b-1090)

Ciger kanı gözümde akar oldu. (23.a-591)

Zarf Tümleci:Özümi yalunuz gördüm bayıldum. (45.b-1193)

Gice gündüz işidür nāle vü āh. (26.b-677)

CÜMLE ÇEŞİTLERİ

I-Ögelerinin Dizilişine Göre:

Türkçe bir söz dizisinde ögeler,baştan itibaren şöyle bir sıra izler: (Özne),(Zaman bildiren zarf tümleci,hâl bildiren zarf t.,derece bildiren zarf t.),(Dolaylı tümleçler),(Nesne),(Yüklem).Ancak bu diziliş sırası her zaman korunmaz,üzerine dikkat edilecek unsur-öge- yükleme yaklaştırılır.

Yüklemin en sonda söylenmesi tabiî olanıdır.Bu yüzden böyle cümlelere "kurallı" denmektedir.Yüklemi,başka bir ögeden önce verilen cümlelere ki bilhassa günlük konuşmalarda,rastgele konuşma ve yazılarda,edebî metinlerde çokca karşılaşılan bu cümlelere de "kuralsız" mı diyeceğiz.Tabiî ki hayır.Onların da kendi içinde bir sebebi,açıklaması vardır şüphesiz.Biz de çoğu dilciler gibi bu tür cümleleri "devrik" cümle olarak adlandırmaya şimdilik devam edeceğiz.

1-Kurallı Cümle: İkimüz fikr idüp dil bir idelüm.(15.a-361)

2-Devrik Cümle: Kaçan dildar olısar başa dilber.(9.b-213)

Didüm iy sen delüsen kes sözüñi.(9.a-193)

II-Yüklemelerine Göre Cümle Çeşitleri:

1-İsim Cümleleri:

Diriga dilberün insāfı yok/dur. (15.a-360)

Delürdüm şöyle kim tağ eksügüm/dür. (22.a-554)

2-Fiil Cümleleri:

Gözi yaşını toprağa karşı. (14.a-331)

Ki dergâhuña geldi bir kemine. (26.a-669)

III-Anlamalarına Göre Cümle Çeşitleri:

Olumlu: Birez dem fikr deryasına taldı. (36.a-943)

Olumlu Soru:Nedür maqsuduñ işbu ağlamağdan ? (20.a-496)

Didi varur mıdı uyhūya çeşmün ? (44.a-1160)

Olumsuz:Anamdan toğalı şād olmadum ben. (38.a-995)

Olumsuz Soru:Didi iy bī-hayā utanmaduñ/mı ? (13.b-318)

'Abes yire özün öldürdüğün ne ? (8.b-177)

IV-Yapılarına Göre Cümle Çeşitleri:

1-Basit Cümle: Gözi yaşını toprağa karşı. (14.a-331)

Benüm bu şerhe şerhe sineme bak. (10.a-217)

2-Birleşik Cümleler:

Girişik; Mukadder her neyise olısdur. (34.b-894)

Sıralı: Yüzümi gördi kanile beyanmış. (10.b-237)

Çü virdiler icāzet girdi gördi. (12.b-295)

Söze başla dimagi taze eyle. (1.b-2)

Sıralı-Bağlı: Veyāhud şanki mestidüm ayıldum. (45.b-1193)

Bağlı: Gicenüñ defterin yumdı ve dürdi. (3.b-59)

Şartlı: Fiğan itmek dilersen uşda gel gül. (2.b-35)

Ki'li(İlgi): Delürdüm şöyle kim tağ eksügümdür. (22.a-554)

Ne candur gör ki maḥbūb-ı cihandur. (5.b-92)

Not: Manzum metin olması ayrıca noktalamanın bilhassa nokta ile virgülün bulunmaması dolayısıyla bu tesbitlerimizin doğruluğundan emin olamayız. Özellikle de sıralı-birleşik cümle örneklerinde yanılma olabilir. Her biri bağımsız birer cümle görünümünde.ç.

CÜMLELERDEKİ EKSİKLİK, UYUŞMAZLIK ve BOZUKLUKLAR

Hemen belirtelim ki metnimiz manzumdur. Müellif(şâir) öncelikle ve haklı olarak vezin ve kafiye endişesindedir. Bundan dolayı da birtakım eksiklik ve bozukluklar ortaya çıkacaktır. Bilhassa ögelerin yer değişmiş olmasını yadırgamamak gerekir. Sadece birkaç örnek vereceğiz. Hüküm değil.

Eksiklikler:

Edatlarda; Didi kim 'âşıkam öldür gerek ko. (9.a-186)

(... gerek öldür gerek ko)

Ölürsem ğamdan anı itmezem terk. (7.b-154)

(Ölsem bile ğamdan, anı terk itmezem.)

Çü bülbül nâle vü efğan idersin. (39.a-1028)

(Madem ki bülbül gibi nâle vü efğan edersin)

İsim Tamlamasında;

benüm ğam/dur kamu işler senün/dür. (9.b-214)

(benüm işüm ğamdur, kamu işler senündür.)

Eklerde; Kamu sokacağı divarı müzehheb. (18.b-460)

(Kamu sokacağı duvarı müzehhebdür.)

Nigârın çün hâli gördi güldi. (12.b-297)

(Nigarın çün hâlini gördü güldü.)

Uyuşmazlık: Cefâ aruları başına üşmiş. (9.a-195)

(Cefa arıları başına üşüşmüşler.)

Kelime ve Ögelerin Yer Değiştirmesi:

Varub kapusına yaruş yüz urdı. (26.a-668)

Nedür maksuduñ işbu ağlamakdan. (20.a-496)

4 3 1 2

Çeker dünya ucundan mihnet ü ğam. (39.a-1023)

3 1 2

Muhabbet cüş idüben geldi mevce. (41.a-1083)

1 2 4 3

Anlatımda Belirsizlik ve Bozukluk:

Ki böyle kanlar toptolu oldun. (7.a-136)

Didüm kim mihnet ü ğam sağda solda. (44.a-1157)

İçi toptoludur bağ u gülistan. (18.b-458)

İşüm dün (ü) gün āh (u) fiğān itme inende. (27.a-701)

Cümlede Fazla Kelimeler veya Tekrarlar:

Cemālün gülsitānı tāz(e) vü ter. (12.a-276)

Tapundan ben ırağ olmak ne mümkün. (42.a-1106)

Didi yig acı dirlikden ölüm çok. (20.a-503)

1 4 2 3

Fidā cān olsun i‘manına benden. (1.b-9)

3 2 4 1

Belā vü ğamdan azad olmadum ben. (38.a-995)

Bugünkü Anlatımdan Farklı Diğer Bazı Cümleler:

Dāhi kanmaz mı ‘aceb hun-i gözün kanumuza. (40.b-1058)

Bu resmile kılurdum sözile saz. (39.b-1041)

E- A Z E R İ Ö Z E L L İ K L E R

I- FONETİK:

a-Kapalı e (é):

* Muhtemelen söyleyebileceğimiz şu iki örnek;

géysüye (کیسوی) 9.a-199

yéyüp (ییوب) 44.a-1159

b-Ötümlüleşme: Azericede daha belirgin.

tV_{kalın} > # dV_{kalın}

dağılmış (داقلمش) 11.a-250

durdu (دوردی) 26.a-668

daşudı (داشودی) 13.a-298

#b : barmağın (برماغن) 10.b-234

berk (برک) 17.b-423

c-Sızıcılılaşma: Ötümlüleşme gibi sızıcılılaşma da yaygın.

#b > # m : men+i (منی) 24.a-612 "ben+i"

VkKV > VhKV : yoksa > yohsa (یخن) 41.b-1094

aқşam > aқşam (اخشم) 45.a-1187

VKkV > VKhV : uyku > uyhu (ایلو) 9.a-188

ç- #yI : # I (Azeriye has bir özelliktir.)

yıraq : ırağ (ایراغ) 24.a-616

d-Konson İkizleşmesi: Azeride daha çok göze çarpar.

IssI (اسی) 24.a-611

aşşı (اشی) 23.a-582

II-MORFOLOJİK:

a-Fiil çekiminde zamirî şahıs eklerinden l.tk.şh. eki: +Am

E.A.T. metinlerinde de görülebilen bu ek, Azerî Türkçesi için karakteristiktir.

Azeri Tk. menfi geniş zaman çekimi için,

1.tk.şh. ko-maz+am (قو ماز) 20.a-502

2.tk.şh. göz+e-t-mez+sen (گوزتمزسن) 8.b-185

3.tk.şh. kıl-maz (قیل ماز) 37.b-983

Şimdiki Zaman için de -Ir / -Ur kullanılır.

1.tk.şh. bil-ür+em (بلورم) 27.b-706

2.tk.şh. bil-ür+sen (بلورسن) 40.a-1056

3.tk.şh. gel-ür (گلور) 19.b-493

b- -(y)Up gerundium ekinin öğrenilen geçmiş zaman fonksiyonunda kullanılması:

alupdur 'aqlumı mecnūn idübdür (24.b-627)

turupdur 'ışkuñuñ yolında k̄āim (16.a-384)

dehānuñ gibi gönli tar olubdur (12.b-285)

c- -DUKdA GERUNDIUMU:

kişi bul-dukda ... (بولدقده) 45.a-1185

velikin ellerin op-dükde yāruñ (اوپدکده) 16.a-381

ç- -mAk mastar ekinin hâl eki alması:

utanmağdan kamer geydi niqābın (اوتنقدن) 3.b-62

ayurdum vermege yolında canı (اورمه) 30.b-786

d-Azerî Türkçesine Has Bazı Kelimeler:

bigi (بگی) 6.b-120 (Azeri ve E.A.T.)

nice (نیجه) 9.a-189 "nasıl, ne kadar"

toy (طوس) 11.b-268 "düğün"

yaşıl (یاşیل) 33.b-866 "yeşil"

öz+üm+i (اوزومی) 45.b-1193 "kendimi"

öz+üñ+i (اوزوئی) 9.a-193 "kendini"

öz+in+i (ازینی) 14.a-329 (1)

(1) bkz., Muharrem Ergin, Azeri Türkçesi, İst.Ünv.Edb.Fak.Yay., No.1633, İst., 1971, s.126

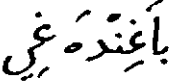
SONUÇ

Önsözde de belirtildiği gibi incelediğimiz bu eser 15.Y.y.'ı son çeyreğine aittir.Eserin büyük ölçüde E.A.T. özelliklerini göstereceğinden hareket ederek çalışmaya başladık demiştik.Çünkü biliyoruz ki 15.yüzyılın,E.A.T. devresini Klasik Osmanlı Türkçesine bağlayan bir devreyi temsil ettiği kabul edilen bir gerçektir.Yaptığımız çalışmanın sonunda,E.A.T. özelliklerinin bir geçiş devresi olan 15.y.y.'ın ikinci yarısında da yani aşağı yukarı Halili'nin yaşadığı (810/1407)?-890/1485 ve Firkatnâme'nin yazıldığı 876/1471 yıllarında da devam etmiş olduğunu söyleyebiliriz.Ancak özellikle bazı kararsızlıkların ve istisnaların olması da bizi,E.A.T.'nin son zamanları olduğu düşüncesine götürmektedir.Metnimizde açıkça görüldüğü gibi Arapça,Farsça kelime ve terkiplerin çokluğu da bizi bu yönde düşündüren bir başka hususdur.

Eski Türkçe izlerini taşıyan kelimelerin yanında,bugün kullanılmayan yine pek çok Türkçe kelimenin,Arapça,Farsça kelimelerle içiçe kullanılması hem dönemin bir özelliği hem de metnin ayrı bir zenginliği olarak kabul edilebilir.

Büyük ölçüde E.A.T. özellikleri gösterdiğini söyleyebileceğimiz bu manzum metinde de Türkçe kelimelerde geçen vekallerin yazılıp yazılmaması hususunda karışıklık ve değişik imlâ söz konusudur.Bunu ilâ planda aruz vezni dolayısıyla diye açıklamak mümkün.E.A.T.'nin karakteristik bir özelliği olan yuvarlaklaşma ve sonucunda düzlük-yuvarlaklık uyumunun zayıflığını metnimizde görebilmekteyiz.

Bunun yanında kalınlık-incelik vokal uyumunu, nüshamızda tam olarak görebiliyoruz. Hatta ince sıradan olan aitlik (+ki) eki de metnimizde uyuma tâbi olmuştur.

bağındağı (l.b-1)

Yine o dönemde görülen # t/ # d karışıklığına burda da rastlıyoruz. Aynı beyitte aynı kelime hem "t" li hem "d" li yazılmış,

Bunların dışında gözden kaçıramayacağımız bir nokta da şu ki; Halîlî'nin "tasavvufi-hasbıhal" türüne giren bu mesnevisi divan edebiyatında tasavvufun ele alınışı bakımından ilgi çekici oluşudur.

M E T N İ N

T R A N S K R İ P S İ Y O N U

KİTAB-I FIRKATNAME-Yİ HALİLİ

1.b- elā iy şandelīb-i gülşen-i cān
gönül bāğındağı murğ-ı hōş-elhān

söze başla dimāğı tāze eyle
terennüm kıl laţif āvāze eyle

anı medh it ki tāc-ı enbīyādur
şefi'ı evliyā vü aşfiyādur

şah-ı kevneyn sultān-ı risālet
sipeh sālārānı meydān-ı nübüvvet

5- resül-i şark u garb u fahr u 'âlem (1)
mükerrerem zübde-yi evlād-ı adem

vücûdı mazharıdur mu'cizātun
şehi vü serveridür kâinātun

şefi'î mücrimini vü müznibiyādur
şefi'ulallah-ı imām el müttekiyındur

anı hak şāhib-i levlāk idüpdür
imām-ı cāmi' ü emlāk idüpdür

selām olsun anuñ cānına benden
fida cān olsun i'mānına bendān

10- ümidüm vārdur ol şāhib-livāda
şefi'ı ola baña yevm-ül-cezāda

VEZNİ: + - - -/ + - - -/ + - -
Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'ülün

(1) "fahri 'âlem " olsa gerek

Der medh-i resül 'aleyhişşalati vesselâm

VEZNI: - - +/ - + - + / + - - + / - + -
Mef'ülü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

ya mecme-i 'âl-mecâlis ya menba'ul-kerem
levlâke keyfe bihi hulûka şey'un minel'adem

2.a- ente şefiün fike recâ'un şefâ'atühü
ya hatemür risâleti ya seyyid'ül-ümem

sultân-ı şer'i server-i ser-tâc-ı enbiyâ
şems'ül-'arab resul-i kamer tâ'lat-ı 'acem

nür-ı nübüvvetünle dürür 'âleme ziyâ
mâh-i şerî'atundur olan mâni'-i zulem

15- candan na ğam şol ki didi emr-i şer'üne
sensin şefî'i yevm-i cezâda aña ne ğam

simürĝ-i kâf-ı sidre-i a'lâ habîb-ğ Hağ
şehbâz âşiyâne vennünu'l-kalem

umar halili haste tapuñdan şefâ'atı
itseñ şefâ'atı keremünden ana ne kim

Der medh çihâr aşhâb-ı ridvanullahı aleyhim

VEZNI: + - - - / + - - - / + - -

pes andan çok selâm ü çok tañiyat
beruhi âli aşhâb(ı) zekiyat

huşûsâ el/ki yâr-ı muştafâdur
vücûdı menba'-ı şıdk u şafâdur

20- re'is'ül-aşhābuḡ güzīni
pes andan sonra ihyā kıldı dīni

‘imād-üd-dīn dūrür burc-ı taḡkīḡ
emīr'ül-mūminīn búbekr-i siddīḡ

emīr'ül-mūminīn biri ‘ömerdür
fedā yēlina anuḡ cān serdür

cihānı ‘adlile kıldı münevver
zehī insān-ı kāmīl pāk-i cevher

emīr'ül-mūminīn üçünci ‘osman
ki terkīp eylēdi ayāt-ı kurān

25- ḡayā kānī suḡānuḡ ma‘denīdür
safā vü luḡf-ı ḡalīḡuḡ mecmu‘ıdur

2.b-birisi kim ‘aliyyi murtażādur
emīr'ül-mūminīn sırr-ı ḡüdādur

anunḡün dīdiler adını ḡaydar
ki müşrikden tamar götürdi yekser

cemī‘ī-evliya ser-çeşmesidür
şeh-i aşhāb dāmād-ı nebīdür

selām ̄el iki necm-i zāhirīne
imāmāyni ḡasan birle ḡüseyne

30- pes andan ḡamza vü ‘abbas olsun
saḡābi vü kirāmūn-nāsa olsun

Der-āḡāz-ı suḡān ve ism-i kitāb

elā iy bülbül ü bāğ u belāğat
sūhan ārāmi gūlzār-ı feşāhat

sihr hengāminuñ gūyendesi sen
şikeste dillerüñ cūyendesi sen

söze gel cān dimāğını ter eyle
göñül âyine'sin pür-ziver eyle

teferrüc kıl bu 'âlem gül-sitānun
müsherref eyle bağ u bustānun

35- bugün sensin çü bir şūrīde bülbül
fiğān itmek dilersen uşda gel gül

sözünden çün ferah bulur göñüller
şifā bulur kamu göynöklü diller

niçün pes itaiyesün söze bünyād
ki işidenler ola hurrem u şād

sözün nazmunda harc eyle emekler
ki tā şīrīn ola vü pür nemekler

bugün sensin çü söz baħrinde gavvās
çıkarğıl bize bir kaç gevher-i hās

3.a-40- ki tā pürdür idevüz cān kulağın
mu'attar kılavuz 'akluñ dimāğın

gel imdā söyle iy murg-ı suhan-dān
senüñdür çünki söz nazmunda meydān

girüp meydāna eyle pehlevānlık
hünerler göster it sahip-kırānlık

kerem kıl sūz-nāk ol söze başla
nevāsız ‘âşıkuz nevrūza başla

beyān it ‘ışk-ı ‘âşıkdan rivāyet
işitdür bize bir şīrīn hikāyet

45- başuḡa geldügi sevdā-yı ‘ışkı
dem-â-dem çekdüḡüḡ gavḡā-yı ‘ışkı

düzet naẓm eyle bir şīrīn kitāb it
du‘āsın bir ḡaribüḡ müstecāb it

oḡunsun adı ḡurbetnāme dinsün
kalem kim yazdı mis̄kin hāme olsun

hikāyet eyle hicrān kıṣṣāsından
rivāyet eyle cānān ḡuṣṣāsından

ki her kim okısa yāhud kıla ḡuṣ
yayınup ‘aḡl bāşından ola bīhūṣ

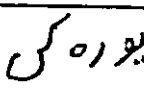

50- sözi sen şöyle söyle nāzük ü ter
ki işidenler diye Allahu ekber

Der āḡāz-ı dāstān

benüm biçāre bir dervīṣ-i dil-rīṣ
ḡarīb ü bī-nevā vü yār ü bī-hīṣ

vücūdı çarḡ oḡından yārelenmiş
yürēgi hecr ödından pārelenmiş (1)

‘acem mülkinde idüm ‘ilme meṣḡul
oḡurdum ḡāh fīḡh ü ḡāh ma‘kūl

(1) İst.Ünv.Ktp.Nüşhasında; yüregi metnimizde ise
şeklinde gösterilmiştir.

3.b- tarīk-i zühde muhtār eylemişdüm
huzūr ehlin başa yār eylemişdüm

55- yirüm gāh medrese gāh cāmi' idi
dilümde nūr-ī kudret lāmi' idi

meğer kim eylemişdüm terk-i lezzet
ki gāh şuğl iyleridüm gāh tā'at

dün ü gün 'ilm okumak pīšem idi
'amel kılmak müdām endişem idi

bu nev'ile güzer kılırdı eyyām
bilimezdüm nola ahir serencām

Der sefer kerden u residen be iznik

meğer bir gün bu çarh-ı lāceverdī (1)
gicēnün defterin yumdı ve dürdi

60- şabāh oldı bu 'ālem rüşen 'aldı
cihān bu şādlikdan gülşen 'aldı

güneş gösterdi tāçını ufukdan
'arūs-ī bekr-veş çıkdı tutukdan

utanmağdan kamer giydi niķābın
gözetdi kamuyıldızlar hicābın

kamu işlü işine 'aldı meşgūl
gözetdi her taraftan küllüğün kül

benüm vārıdı bir yār-i enīsüm
el idi künc-i halvetde celīsüm

65- anu ğla bile okurdum 'ulūmī
ki gāh ma'kūl gāh 'ilm-i nücūmī

(1) Ank.Milli Ktp.Nüşhasında;"lâjiverdi " şeklinde yazılmış.

gelüp vaqt-i seherde ol vefādār
didi taḥşil olunmaz bunda iy yār

tūr imdi tā sefer ‘azmin kılālum
varalum rūma ve meşgūl olalum

4.a- eger kim şehrumüzde kalavuz biz
‘aceb ger ‘ilm zevkīn ālavuz biz

bize gitmekdürür gāyet münāsib
huşūşā olavuz yār-ı muşāhib

70- gel imdi gidelüm eglenmegıl hiç (1)
mübārekdür sefer ir ve eger giç

şu deñlü söyledi ol yār-ı şādık
kim āhir ben aña eldum muvāfık

anuy sözüne uydum çünki āhir
saña irişd(i)/kim elduk müsāfir

egerçi yolda çekduk hayli zahmet
irüb bir şehre kat‘ itduk mesāfet

nice şehir ol/ki rāhat-gāh-i cāndur
kenārı sebze-zār ü bustāndur

75- nola medh itsem ol şirīn maqāmı
aña dār'üs-selām ider selāmı

4.b- müzeyyen her tarafda murg-ı zārı
kılur her murg-ı zārı murg-ı zārı

(1) Bu mısra nüshamızda çıkmadığından Ank.Milli Ktp.Nüshasın tamamladık.

huşûsâ ol leb-i deryâsı anuğ
ferah-bahşidürür rûh-ı revānuğ

içi tıptoludur maḥbūblardan
mülk-i sîmâ peri-veş hūblardan

velîkin her birisidür cefākâr
kılurlar yârı düşmen düşmeni yâr

80- göñül çok sevdi ol nâzik diyârı
eline virdi anuğ ihtiyârı

adın izniñ dirler ol maḥāmıñ
şanâsın ‘aynıdur dâr-üs-selāmıñ

dutunduğ ol diyâr-ı heşda mesken
kim olur ‘andelibüñ yiri gülşen

hemân-dem başladım taḥşile eyyâm
ne bilürdüm nolur âḥir serencâm

5.a- velîkin ben ğarib zâr ü giryân
cefa edina yanmış sîne büryân

85- ğurūr itdikçe ğurbet ödı cānda
bulınurdum kenār būsitānda

gehi deryâ kenarin seyr iderdüm
ten-i tenhâ olup bî-ğayr iderdüm

göñül deryâsı itdikçe temevvüc
varup bāzāra iderdüm teferrüc

gelir bir servi böylü sib-i ğabğab
güneş tal‘atlu amma şekkerin leb

oturmuş kûşe-yi bezişt-
nazîrî gelmemiş/dür zamānda

90- vücûdî nûrla olmuş sirişte
beşer dimege kerkar fêrişte

dehānı nokta-yı mühüre beşzer
kelāmı cevher-i manzûme beşzer

müzeyyen şanki tāvus-ı canāndur
ne cāndur gör/ki maḥbûb-ı cihāndur

gözinden münfaıldür sihr-i sehbān
feriştüdür bu nev'a elmaz insān

ser-i küyî dilün ārām-gāhi
cemāli manzar-ı nûr-ı ilahi

95- söze geldikde cisme cān bağışlar
kadim-i kâfire i'mān bağışlar

kamu güzellerün ser defteridür
melekdür bilmezem yāhūd peridür

yürürse ol peri kebk-i deri-vār
ayaıklarında 'uşşākun seri vār

hem ebrūsudur rûḥ-ı revānun
kizbidür fitnesi āhir zamānun

yüzi kâtında yekdur mihre-pertev
utanır hācibîne dîn meh-i nev

6.a- belācı gözleri mihr āferīndür

100- dükānī şanasın huld-i berīndür

anun/çün itmedüm ismin muşarrah
ki taşriḥ ide bu medḥ-i muvaşşah

Der medh-i maḥbûb

VEZNİ: - - + / + - - + / + - - + / + - -
Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün

mıhr olamı bu mihmen-i 'aceb yarû ḥayy-i zîbâ
aḥsend zehi ḥüsn-i tebâreke vü te'âlâ

sûretde nazîri olamı devr-i beşerde
didüm işidüp bülbül-i cān didi/ki lâlâ

tûtî gibi söylerse yağar cān dehenünden
benzer ana meh ṭāya idi mıhr idi lâlâ

105- el gence-dehen ger gire gülzâre ḥırâman
bülbüller olup güller ola vâle vü şeydâ

benzer didüm yüzine gül beyına servi
pâk olsa göñül dâmeni serv olmasa dipâ (1)

zülfünü eger bir kerhen ide perîşân
el büya gelüp dâme düşme ahû-yı sahra (2)

el gamze-yi ḥançer-keşi merdüm küşi gör kim
dil yvkdı vü cān yaqdı cihân eyledi yağma

devletlü zehî başın kim ola yeluna ḳurbân
sa'âdetlü zehî göz kim anı kıla temaşâ

110- endişe kıluḳ göñlüm iki 'âlemi gezdi
zülf-i girihin buldı hemân menzil-i me'vâ (3)

-
- (1) dîbâ دیبہ nüshamızda dipâ دپا olarak yazılmıştır.
(2) sahra سہراء nüshamızda yanlış olarak "sin"le سہرا yazılmıştır.
(3) me'vâ مأوى nüshamızda ماوا şeklinde yazılmıştır.

‘aqlun oturursa ne ‘aceb hayy olan âdem
ol demeye bağa hışmıla ol gözleri şehlâ

hergiz olalı ‘âleme bu neқта-yı hâli
bulmadı vücūd ancılayın ahsen-i eşyâ

münkirleri fira‘vun gibi kılmaga ‘âciz
zülfi girihidür görünen muğciz-i mūsâ

gösterse nola mürdelere mu‘ciz-i ‘isa
fîrüz-baht t̄ali‘ olur hüsni ufûkda benzer ana

(1)

115- zibâ yüzini rāhib şad-sāle görürse
amentü dir atar oda zunnârı çelipâ

rezzâk-ı ezel naḥn-ı kâsamna didüğünde
budur sebep olduğına cān bahş-i dil-āsâ

ol lebleri pālude-yi cān tūṭi gör(i)di
baş ertaya kedi ki ola anda şeker ha

ağāz idicek yazmaga bu medḥi halīli
çeşmi t̄olu kanıdı vü başı t̄olu sevdâ

Diden-i maḥbūb (ve) ‘âşık-şeden

VEZNİ: + - - - / + - - - / + - -

gözüm çün gördi ol serv-i revānī
göñül benden revān oldı revānī

(1) 114. ile 115. beyitler çerçeve dışına dikey olarak yazı

120- çü derya oldu gönlüm eyledi cüş
figâne başladı bülbül bigi hüş

gice gündüz işüm ağlamak oldu
ciger ışık edına taşlamak oldu

dilümde zikrüm oldu nideyim döst
başum çevrendi kanda gideyim döst

kamu 'ilm-i edebden ayru düşdüm
firāk edına yandım sayru düşdüm

felek ahvālümü tebdil kıldı
kamu tahşilümü ta'til kıldı

125-kanı el 'ilm(ü) el zühd ü tezehhüd
kanı ol zikr ü tē'ât ü teheccüd

kanı el şevk(u) el zevk (ü) şafâlar
kanı el yâr cânî pâdişâlar

kanı el dürlü dürlü şofulanmak
kanı el başlar açubân şalınmak

dirigâ vü dirigâ vü dirigâ
ki düşdüm cümlesinden şöyle şeydâ

Mesnevi der hâl-i tahayyür

7.a- bu resmile kılurdum ah.(u) zârî
geçürürdüm ahile rüz-gârî

130- velîkin müşgil idi başa bu iş
ki kandan geldi başuma bu teşvîş

bu nev'ile kılurken fikr ü ahvāl
kulağuma bir avāz irdi derhāl

ki iy bīçāre-yi dildār-ı miskīn
göñüldür gözdür iden sēni ğam-gīn

seni anlardur iden şöyle şeydā
saña bu derdi anlar kıldı peydā

var anlaruĝla baĝla kini cāndan
yeter bu 'āleml teldur fiĝāndan

135- çü bu āvāze andan gūşe geldi
göñül deryāya döndi cūşa geldi

Hiṭāb kerden be dil u dīde

dile didüm ki iy göñlüm ne oldun
ki böyle kanlar teṭṭolu olduĝ

veyā kan olacaĝ gözüm ne gördüĝ
ki zühdüm hırmanını yile verdüĝ

gözüm göñlüm elinden dād-ı feryād
ki bir laḫza bulardan olmadum şād

Hiṭāb-ı cevāb dādeni-dide

çü göz bu nev'ile gördi hiṭābı
revān 'arz itmeĝe derdi cevābı

140- baĝa didi/ki iy dildār-ı miskīn
sözümī diñle it gel bāĝa taḫsīn

benüm bir merd-i *âşık ehl-i dīdār
teferrüc-gāhum öldi çehre-yī yār

7.b- başa bu resmile kılmak gāzab ne
veya bû vechile kılmak niķab ne

meseldür göze yok zindān dimişler
bu söze cümle-yi insān dimişler

yürü. var gönlüne eyle naşihat
ki andandur saña iş/bu faşihat (1)

145- benüm yokdur günāhum iy vefādār
cefāker eylerisen gönlüne vār

Hiķāb kerden be dil

çü göz bu resmile virdi cevābı
revān dilden yanā kaldum hiķābı

didüm ey dil figān u āh elünden
ki düşdüm derde uş nāgāh elünden

başu sen eylerimişsin cefāyı
ne gördüy böyle sevdüy ol hümāyı

çü benden bu sözi gūş itdi gönlüm
taşuþ deryā bigī cūş itdi gönlüm

Hiķāb kerden-i dil be-dīde

(1) Metinde "faşihat" olarak geçmektedir. Müstensihin yanlışı gerektir. Çünkü faşihat kelimesi (:suç) buraya daha uygun düşm

-te.

150- didi iy göz ne uydun başa sende
bu söz kim başa dirdin cümle sende

senün ucundan öldi aşinâlık
başta senden irüşdi rüşinâlık

yüzine o mehün niçün bakardun
beni bu edlara niçün yakardun

adum dildür benüm sevdâyıyem ben
cihân içinde bir rüsvâyıyem ben

kimün yolında bilem neylesem berk
ölürsem gamdan anı itmezem terk

8.a- çün evvel senden öldi aşinâlık
155- hem âhir senden olsun rüşinâlık

benem suçlu suçuma itdüm ikrâr
güneh-kârem güneh-kârem güneh-kâr

hemin/dür dâhi sözden urmazam dem
Hüdâ a'lem dürür vallahu a'lem

Mesnevi

teferrüc kılmazsın haḫḫ u hâlin
anun ben düşde görmezven hayâlin

delüyüm iy gönül dut beni mağrūr
delü olan olur elbetde ma'zūr

160- dile çünkim göz öldi böyle gâlib
yağın bildün/ki dildür böyle ḫâlib

oķıdum anda bu Şi'r-i ğarībi
dil īder āh men 'ıŐku' - ğabībi

Ĝazel-i Murabba'

VEZNI: - + - - / x + - - / + + - - / + + -
fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

hıramen ğülde ğörüp zülf-i semen sây-i ğönül
eyledüĝ her Őekkīni bī-cān (u) bir cāy ğönül

sevme didüm niçe/kim eslemedün hāy ğönül
ğönül ey vay ğönül vay ğönül iy vay ğönül

geçdi 'ömrüm düĝi ğün ğasret u derd u ğamılla
müdde'i baĝrumı ğan itdi benüm derhemile

165- sevdüĝ iy dil ğöricek bir ğüzeli dideyile
ğönül iy vay ğönül vā ğönül iy vay ğönül

nice kim başuma ğavĝā-yi ğam-ı Őāh ğelür
cāme-yi Şabr ğönül ğaddine kütāh ğelür

ihtiyārum yoĝken elde müdām āh ğelür
ğönül iy vāy ğönül vā ğönül iy vāy ğönül

8.b- ğayli vaĝt oldı/ki yār eylemedün yād meni
aĝlarum ğasretle vāyile feryād meni

dilemez bu deli dīvāne ki olam Őād meni
ğönül iy vāy ğönül vā ğönül iy vāy gö(ĝül)

170- ah kim 'arż-ı cemāl itmedi 'uŐŐāķa ğabīb
benzer ol luĝf-ı kerem kānını men' itdi rakīb

ger olursa bu firākıla halīlī-yi ğarīb
gönül ey vāy gönül va gönül ey vāy gönül

Şikāyet ezdil

eyā dil nāle vü feryād elünden
elünden cāne geldüm dād elünden

beni ‘âlemde sergerdān iden dil
cihānī başuma zindān iden dil

göz ucından belāya uğrayan sen
benüm cānum cefā/la tēğrayan sen

175- beni şurīd ü ğavġāya şalduñ
cihān içinde bir rüsvāyı kıldun

ne bulduñ bāri hercāyi güzelden
ki külli ihtiyāri verdüñ elden

‘abes yire özün öldürdüğün ne
özüne düşmenün güldürdüğün ne

yüri geç bu hevāyile hevesden
kulak dut ğāfil olma bu nefesden

ki ben bīçāre kaldım cünbişünden
irişdüm cāne bu yetmez işünden

180- elünden var feryād iy belā dil
ġamudur dü belāya mübtelā dil

e el şeh/dür ki dergâhında ânun
yüzi toprakda eynar pâdişâhımun (1)

özinde gönli kim der bilme nice
aşa yok müdâre kılma nice

özünü bî-tekellüf etdüğün ne
kuru gavgâya başun çıkdüğün ne

gamunda n cân virürsin cevce saymaz
cihân mülkin serâser pula saymaz

185- niçün hâlün gözetmezsin iy dervîş
ne zahmetdür çekersin bunca teşvîş

Sual ü cevâb dâden

9.a- didüm iy dil ne işdür ki eyledün bu
didi/kim 'âşıkam öldür gerek ke

didüm/kim 'ışkıdan göster kerâmet
didi yetmez mi buki öldüm melâmet

didüm bari görür mi gözün uyhu
didi/kim uyumamakdur başa hu

didüm nice olursun andan ayru
didi olmaz hayâlî benden ayru

190- Didüm iy haste hâlün nelacakdur
didi takdir nēyise olacakdur

(1) 181.,182.,183.,184. ve 185.beyitler çerçeve dışında yazıl

didüm görseñ cemālün ne vereydün
didi el güne irseydüm göreydün

didüm var 'aqluñı devşür i derviş
didi baña sözdür senden iy hış

didüm iy sen delüsēn kes sözüñi
didi baña ki bir görseñ özüñi

didüm kim sözüñüzde mā-ħaşal yok
didi andandurur kim yanmışım çek

195- çü gördüm dil belā dāmına düşmiş
cefā aruları başına üşmiş

yağın bildüm ki göñlüm gitmiş elden
be-küllü el ayak kalmış 'amelden

tecelli kılmış aña rü-yi maħbüb
dimāğına irüşmiş bü-y-i maħbüb

cihānuñ el yumış gavğālarından
dilermiş dilberün sevāālarından

tağtar bir 'anberin giysüye şalmış
kilimin nām u nengün şuya şalmış

200- oda yakmış tekellüf pişesini
bırakmış taşā ğayret şişesini

didüm bu derde var mıdur nihāyet
didi ölmekden artık yok rivāyet (1)

(1) Bu beyt de çerçeve dışına yazılmış.

9.b- hayālinde hayālī dōst dāim
firāqında vişali est kām

be külli gendüzünden gendü gitmiş
kemiş 'aklı makāmın 'ışka yetmiş

muşavver naqş-ı dilber gözlerinde
bulınır can şafāsī sözlerinde

205- çü gördüm dilde bu vechīle derhal
bu şi'rī okudum derdile derhal

Şi'r

beni āşufte vü şeydā kılan dil
baña bu 'ışk ödün peydā kılan dil

heves ödīna yakan cānı çün 'ud (1)
hevā-yı 'ālemi bālā kılan dil

görürse kande bir şem'-i cemāli
aşa pervāne-ves pervā kılan dil

aqidup gözlerümden kanlu şāşı
vücūdum ğarqa-yi deryā kılan dil

210- halīlī haste vü āşufte hāli
cihānda bī-ser ü bī-pā kılan dil

Münacat

(1) Far.edat(çün)" gibi " metinde حُرُون (cün) şeklinde yazılmıştır

düşüp kıldum tazarru' pādişāha
..... 'âlemi püšte vü penāhe (1)

didüm iy 'âlemün perverdigârı
'ināyet kıl başa yār eyle yārı

senün lūtfuñ eger olmasa rehber
kaçan dildār olısar bāña dilber

benüm ğamdur kamu işler senüñdür
bu yolda cümle cünbüşler senüñdür

10.a-kamu aḥvālīme hālīk sen iy Hāk
215- ki sen/sin fā'il muhtār-ı muṭlak

kerem senden kerimā girdigāra
Raḥīmā kādıra perverdigāra

benüm bu şerḥe şerḥe sineme bāk
benī cevr ü cefā ödına top yāk

ki yakılmağa hergiz tākatum yok
yakılmışam firāk ödına çok çok

bilüm gitmişdürür 'aqlum tağılmış
cefādan cānum üstine tağ olmuş

220- ağular yutmışam hicrān elünden
meded ol bī-vefā cānān elünden

ki mecnūn eylēdi çün bēni leylā
çağırur her seḥer tā leylā leylā

(1) Silinti ve karalı olduğundan okunamamıştır.

ferahşād olmadum • yüze hürşīd
beni vaşl-ī gülünden kıldı nevmīd

vefāsızdur eğerçi hōş perīdūr
cemāline delī cān müşterīdūr

Mesnevī

bu resmīle münācāt eylerīdüm
ilāha ‘arz-ı hācāt eylerīdüm

225- velīkin eyledükce fikr-i ahvāl
ölürām şāh-ı ‘ışk öğünde pā-māl

okudum işbu şi‘ri nāleyīle
gözüm mercān dökerdi jāleyile

Gazel

VEZNİ: - + - - / - + - - / + + - - / - + -

pertev-ī ‘ışk öldi tā/kim rūşenāsı gönlümün
öldi derd ü mihnet-i gam aşināsı gönlümün

10.b- çünkü dil tahtında kurdı haymesün sultān-ı ‘ışk
tā/kim merfu’ olsa topından bī - livāsı gönlümün

var ümīdüm kim bulam sahrā-yı mihnetden halās
pertev-i ‘ışk öldi çünkü reh-nümāsı gönlümün

230- kısmet rüz-ı ezelledir dimiş benzer naşīb
ol sebebdendür ki bulunmaz devāsı gönlümün

ger halīliyem bu yolda baş cān versem gerek
lā-cerem çün elmamışdur mübtelāsı gönlümün

Āmeden ü cuyenden ü pursiden-i hāl rā

meger bir gūnki rūz-i hurrem idi (1)
mübārek sâ'ti vü kutlu âdemidi (2)

irüp ser vaqtüme bir yār-i cānı
selām itdi ve oturdı revānı

nażar kıldı benüm hālümü gördi
taḥayyür parmağın ağızına urdı (3)

235- meger gördi bēni bir bī-nevāyam
ḡam u derd ü belāyā mübtelāyam

teferrüc kıldı andan baqdı çeşme
görür kim kan akar mānend-i çeşme

yüzümü gördi kanile boyanmış
vücūdum gördi hecr edina yanmış

belūmī gördi ḡam kılmış iki kāt
bēni bir paydağ-ı 'ışık eylemiş māt (4)

baḡā didi nedür hālūy iy derviş
ya niçün böylē olduḡ zār-ı dil-riş

240- neden-dür 'illetüñi söyle rüşen (5)
nolā şāyed 'ilāc idem saḡā ben

yaraşmaz böylē yanmaḡ sen ḡaribe
eger bīmārisen gel-gil ṭabībe

-
- (1) gün ki metinde bitişik yazılmış. Ayrı yazılması gereken "ki"
(2) Günay KUT(ALPAY) nüshasında: "mübārek sâ'at u kutlu dem idi"
(3) پ پ ب ile gösterilmiş.
(4) paydağ (doğrusu: بېرېق baydağ) ve mat satranç terimleridir.
(5) neden-dür (نډن در) biçiminde yazıldığından ve bunu belirtmek için araya çizgi koyarak yazmayı tercih ettik. Benzeri durumlarda da aynı yolu takip ettik.

11.a-Cevāb dāden-i be sūāl

didim/kim merhabā iy yār-ı cānı
kudūmūnden benüm rūhum revānı

tabīb olmaz benüm derdümden āgāh
‘ilāc ide meger luṭfından Allāh

benüm derdüm begāyet çokdur iy yār
‘ilācī kimsenün etmez baṅā kār

245- biri budur ki gitdi gönlüm elden
be külli el ayak kaldı ‘amelden

biriside budur/kim gözlerüm hāb
aḡudan ācırak-dur içdügim āb

budur bu ‘illetüm/kim yatmazam hiç
kıluram āh u feryād ir ü ger giç

şayruyam derdüme yok nihāyet
benüm müşkil-dürür hālüm begāyet

Agāhī şoden ez-ḡal ve ikdam kerdn-i risālet

dönüp didi ki iy yār-ī vefādār
baṅā ma‘lūm-durur bu cümle güftār

250- vücūduñ ‘ışk nārından yakılmışı
muḡabbet ipi beynuṅa dākılmışı

velīkin iş/bu feryād/ile bitmez
biṅer ehlile ḡar yād/ile bitmez

gerek-dür saña bir ehl-i sırdāş
ki sırrı cānda duta kılmaya fāş

eger himmet kılursan varayım ben
elin öpüp dāhi yalvarayım ben

yolunda başımı oynāyam iy yār
eger ölürüsan bāna vefādār

255- esİR itmiş seni bir serv-i kāmēt
anuy/çün başuğa kōpmış kıyāmēt

çü derde 'ışka elmiş-sın giriftār (1)
kılursın nāleler bülbul bigi zār

11.b-sözüm şāyed katında ola maqbūl
ki seni yazavuz kul-luğa maqbūl

bu resme irişilmez/ise yāre
kılāvuz dāhi dürlü dürlü çare

Mesnevī

çü keşf itdi bu rāzī el civānmerd
göğülden şu'le virdi ateş-i derd

260- hemān bī-ihtiyār olup yıkıl-dum
figān u nāle vü feryād kıldum

didüm/kim olur/ise çare senden
gulām olmāya yigrek sāna benden

eger bū işde bāna yār olayduñ
iki 'ālemde berhürdār olayduñ

Nasihat dāden ve firistāden be-risālet

(1) 255. ile 256.beyitlet çerçeve dışında

elā iy rāhat-ī rūh-ī revānum
fedā olsun yoluḡda senüḡ cānum

dehānuḡ nuṡḡ-ı ‘isa-dan dem ūrdı
bu göḡlüm yarasına merhem urdı

265- sevüñdi cānum el ḡirin haberden
niṡān-ī merhamet buldum nazardan

keremler kıl iy gül yüzlü habībüm
devā kıl derdüme sen/sin tabībüm

kaḡem zencire kıl dildāre varḡil
cefāsi çok vefasız yāre varḡil

benüm hālüm anuḡ kaṡında söyle
beni luṡf u kerem hūnile toyla

varuḡ kaḡuya hāk-ī rāhun öḡgil
pes andan yüz uruḡ dergāhun öḡgil

12.a-(i) cāzet vermeyince girme zinhār
270- mebādā incinüb hiṡm ide el yār

kaḡan kim iresin kaṡına ānuḡ
eger kaḡursa rūhun revānuḡ (1)

nazar eyle pes andan el perīye
gör ānuḡ gib(i) var mı bir perīye

öḡünde secdeler kılup koḡıl baṡ
du‘ā kılup digil kim sāḡa çok yaṡ

(1) Bu mısranın vezni bozuk.

idüp şakla sözi luṭfīla söyle
nedenlü meskenet varısa eyle

275- digil iy husrev-i hūbān-ī 'âlem
cihān tendür ṭapundur cān-ı âdem

cemālün gülsitānī t̄az(e) vü ter
demādem olsun iy maḥbūb-ı dilber

hazānī görmesün ḥüsnün bahārī
güler dutsun Hüdā sen gül'izārı

ṭapuṅa kim yavuz şanursa iy şāh
anı kahr ŷylesün luṭfindan Allah

Mesnevi

nigārā bir ğarīb u ḥaste vardur
ser-i zülfünle boynı beste vardur

280- siyeh ḥālün gibi-dür ḥālī anuṅ
reh-i 'ışkuṅda meşhūr-ı cihānuṅ

qara zülfün gibi ḥālī perīşān
yidügi derd ü ğam içdügidür k̄ān

cemālün gibi rüşen-dür zamīri
ayaḳdan düşdi yok-dur dest-giri (1)

miyānuṅ bigi cism bārīk elubdur
cihānī çeşmüne tārīk idübdür

(1) rüşen-dür روشن در , yok-dur یق در

12.b- anı 'ışkuñ şu resme eylemiş hiç
yakın kalmış ki cismün eyleye piç

285- dehānuñ gibi gönli tār olubdur
ğarīb ü 'âşık ü bî-yār olub-dur

firākuñ ödına yanmış yakılmış
ğarib ü hastedür gönli yıkılmış

idinmiş-dür senün medhūni 'âdet
müridünğdür getirmiş-dür irâdet

tapunda iy şanem kul olmak ister
meger sa'yile maqbül olmak ister

tur imdi yola gir iy yār-ı şādık
Hüdā kamu işün kıla muvāfık

290- düriş bu işe tedbîr ide görgil
kelāmuñ böyle takrîr ide görgil

Reften-i cevāb be risālet

işitdi çün bu sözi ol vefādār
durup girdi yola bir 'azm-i dildār

irişdi çünki yaruñ kapusına
gulāmı gib(i) durdı tapusına

yirine cümle erkānı yetürdi
nedenlü varısa hizmet bitürdi

icāzet istedi yaruñ katına
ki 'arz ide sözünü hazretine

295- çü virdiler icāzet girdi gördi
nigārını heman yüz yire urdı

birez dem 'aql(1) yayındı başundan
dili dutıldı kaldı cünbişinden

nigārīn çün hāli gördi: güldi
resūlūn hāli nōldu 'aynī bildi

13.a- Teşbihāt

su sepdürdi yüzine el dilārām
daşudı çünki 'aqlun buldı ārām

irüp i'zāzla virdi selāma
yüz urdı yire 'arz itdi peyāmı

300- eşütüğü kelāmī cümle bir bir
nigārīnun öñünde kıldı takrir

pes andan şeyra idüb sözle sāz
düzetdi bu muhammes şī're ağāz

Şi'r-i muhammes der medh-i maḥbūb

VEZNI : - + - - / - + - - / - + - - / - + -

iy güneş ṭal'at kamer-behcet ḥabīb-i gül'izār
vey perīpeyker melekmanzar şanevber boylu yār

serverā sen şöl perī-ruhsun/ki bu devr-ī zaman
seni devrān içre yūsufdan kōmuşdur yādigār

âb-ı kevserdir tuṭağın şerbetünden şermsâr

305- iy yüzi cennet tuṭağun-đur şarāb-ī selsebil
ğence-veş la'lūna cān olsun fedā kanun sebil

bu kemālile ki hāk verdi saḡa hūsn ü cemil
‘âşık-ī dil hastenüñ hālını şer kadrini bil

kim neler çekmiş-dürür hecründe el leyl ü mehār

şuretün levhinde müşkin sünbülün dil bağıdur
çeşm-i mestin cān-ı ‘uşşāka amansız yāğıdur

küyün iy dilber bu cān mülkine cennet bağıdur
geçdi cevrün haddan iy zālīm terahhüm çağıdur

310- gırra olma hūsnüñe dünya degil-dür ber-ķarar (1)

13.b- niçe kim ‘ışkunda ben feryād u efgān eyledüm
mürğ-i cānı her seher ‘ışkunda nālān eyledüm

gönlümi zūlfün bigi ğamdan perīşān eyledüm
bilmezem nēldi günāhum şanasın kan eyledüm

kim beni cevrünle dāym ağladursın. zār zār

tā ki kılmış-dur cüdā senden beni çarh-ı felek
nālem işitdi felekde bēni zār ağlar melek

315- ‘arızunda iy güneş tal‘atlū el müşkin benek
öldürür el/kim halīlīnün gözünde merdümek

kim görüb şem‘-i cemālünı yanar pervāne-vār

Hışm kerden maḡbūb be resūl ra

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

(1) degil-dür *كدر* biçiminde yazılmış.

çü bu sözlerden • yār oldu āgāh
beğāyet hışma geldi el güzel şāh

didī iy bī-hayā utanmaduḡ/mı
ne geldüḡün başuḡa şanmaduḡ/mı (1)

seni katuma kōdum bī-tekellūf
ne sözlerdür ki dırsın bī-tevaḡkuf

320- ne kādri var anuḡ kim yād idersin
kuluḡ-dur diyūben feryād idersin

ne kādri var kūbun sultān katında
ne cānı var anuḡ cānān katında

niçün el bī-vefā hālını bilmez
meger mecnun-dur ef'ālīni bilmez

niye söyler sözün haddinden artuḡ
uzun biçer tonın kaddinden artuḡ

benem bir şāh-ı cān el bir gedādur
gedā şāhī gözetmek ne revādur

14.a- bugün kim hüsn-i meydānı benüm-dür
325- elümde top var çevgān benüm-dür (2)

mu'azzam şehri yārım hüsn elinde
adum-dur söylenen halkuḡ dilinde

benüm katumda sultānlar yaraşur
cemālüm görmegē cān yaraşur

(1) İmlâ gereği ayrı yazılması gereken soru ekleri bitişik ya

(2) top طوب (b)'li yazılmış.

ne haddi-dür gedaş-yı ru-siyāhuñ
ki dāşın vashın umar pādīşāhuñ

‘aceb fikri muhāl itmiş zī-mişkin
özini haste hāl itmiş zī-miskin

330- di gel var el ğarīb-i bī-nevāya
inen yeltenmesün bād-i hevāya

dimāğından bu sevdāyı çıkarısun
gözi yaşını toprağa karsun

zi-mümkin-dür anuñla yār olam ben
meger bī-ğayret ü bī-‘âr olam ben

gişiye turmak oturmak gerek-dür
velî öz lâyıķıyla yigirek-dür

ne hūd dimiş-dürür üstād-ı şādık
bu beyti bu sözün nazmına lâyıķ

335- kuned her cins bâ hem-cins pervāz (1)
kebüter bâ kebüter bāz ba bāz

Merdūd şoden-i resül ü âmeden - i ‘ışk

resülün çün sözi olmadı(1) maķbul
dönüp tutdı girü benden yaña yol

gelüp gördi beni müstāğrık-ı hūn
şikeste hātır u mağbūn-ı maħzūn

(1) Bu beyt, 12-13. Yy. da yaşanmış İran'ın meşhur şairi NİZAMİ'ye Farsça Atasözü haline gelmiş beytin anlamı: Her cins-mahlû kendi-hem-cinsiyle uçar; güvercin güvercinle, toğan toğanla

haber virdi baġā eşütdüğünden
niġār anuġla ne iş etdüğünden (1)

14.b- didi ve gönlümü kıldı müşevveş
aġa hışm itdügi yār-ı kâmer-veş

Mesnevî

340- çün oldum muṭṭali' hāl-i resûle
didüm/kim iy Hüdâ hālüm ne ola

ne tedbir eyleyim dildâre yâ Râb
ne vechîle erişem yâre yâ Râb

ne idem neyleyem biçâre kaldum
ġarib u 'âşık u avâre kaldum

begenmez bēni benden 'ârî vardur
dirġgâ benden artuġ yârı vardur

elümden gelse bari gidebilsem
vefâsızdur anı terk idebilsem

345- göñül varmaz irâdet gitmege hiç
kara zülfi kalıbdur yollarum piç

ne çâre ihtiyâr itdüm oturmak
yakılmış cānı her dem oda urmak

velikher nice kim zâr ağlarıdum
bu şi'rile yürekler taġları-dum

Ġazel

VEZNİ : - + - - / - + - - / - + - - / - + -

(1) " iş " ائش şeklinde yazılmış. Müstensihin yanlışı olsa ge

canımı yandurdu cāna nār-ı hicrānuñ senüñ
göñlümi yağmaya virdi çeşm-i fettānuñ senüñ

gice tesbīhüm cemālūñ zikr virdüm -dür şehā
şubh-dem yād eylerem la'l-i dür-efşānuñ senüñ

350- ayaguna dembedem yüzümi salmağa sebeb
bu ki şāyed dökına yüzüme dāmānuñ senüñ

neylerem şol cism ü cānı elmıya yolunda hāk
neylerem şol cānı/kim elmaya kurbānuñ senüñ

hatır-ı mecmū'umı āşüfte kıldun iy şanem
tā ki düşdi boynuma zülf-i perişānuñ senüñ (1)

15.a- çün halīlīyi şehā öldürisersin zulmile
bāri tiz tut kim budur āyin u erkānuñ senüñ

Bāz āmeden-i cevāb ve nāme nüvisden be risālet

ķamer sultān gibi oturdu tahta
kevākib cümle şādān oldu bahta

355- felek şekline gösterdi dizini
eger çü yögdi arāda 'aynı

cihān āgyārdan olmuşdı hāli
ķilub seyyāreler 'arz-ī cemāli

yine ol gice ol yār-ı enīsüm
ol idi genc-i halvetde celīsüm

(1) 352.beyit çerçeve dışına yazılmış.

benüm gördi yine āşüfte hālüm
begāyet hadden aşdı infi'ālüm

didi kim iy haste vü bīçāre 'âşık
nedür/kim t̄āli'ün gülmez muvāfık

360- benüm sa'yim senün hāķķun da çokdur
dirīga dilberün inşāfı yokdur

yine gel biz daħi tedbīr idelüm
ikimiz fikr idüp dil bir idelüm

yazalum sözi müşgin hāmesiyle
nigāra gönderelüm nāmesiyle

ve ger ni niçeye dek böyle iy cān
kīlasın nāle vü feryād ü efgān

yaraşmaz sāña böyle epsem ölmak
hemīşe derd ü gamla hem-dem ölmak

365- elünē hāme al tahrire başla
çü bülbül söze gel takrīre başla

bu sözi çünki didi ol vefādār
elüme hāme aldum aġladum zār

15.b- ciger kanı revān öldi gözüm-den
biraz yir kanile yazdum sözüm-den

ķamu ahvālūmi mektūba yazdum
muħabbet-nāmeyi maħbūba yazdum

Ġazel

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

VEZNİ : - - + / - + - + / + - - + / - + -

bu riķ'ayı ki (ol) şāh-ı hūbāna yazarum (1)
hecr ateşine ḥasretile yāne yazarum

370- derd ü firāk u miḥnet-i ğam şerḥidür bu kim
ol şehriyārī ḥusrev-i hūbāna yazarum

dervişem faķīrem miskin derdümend
mūrum ki vaşf-ı (hāli) süleymāna yazarum (2)

ya'kūb haste hālin bigi sözdür dile
mısrıḡ azizī yusuf-ı ken'āna yazarum

kılma ḥalilī nāle vü feryād çünkim uş
būlbūl ḥikāyetini gülistāne yazarum

Naşihat kerden dād be nāme

didi iy nāme-yi ferḥunde aḡter
ki sensin bu hümā-yı 'anberin per

375- yüzünḡ mazḥarı luṭf-ı melāḡat
derunḡ maḡzeni nūr-ı sa'ādet

ķamu nuṭķunḡ faşih amma zebānsuz
sözünḡi 'arz idersin tercümansız

ne/ķim şayd ehli var şahbaz sensin
ķamu derd ehlinünḡ hemrāz sensin

ṭapunḡda hazine ķim olsa emānet
virürsün şāhibine bī-ḡiyānet

(1) ve (2) metinde olmayan (ol) ile (hali) Ank.Milli Ktp.nüs'ından alınmış ve tamamlanmıştır.

ķamu 'âşık-ların sensin resûli
kerem kıl hürrem eyle ben melûli

16.a- benüm hâlûmi var dildâre 'arz it
380- yürege yâre ūran yâre 'arz it

velikin ellerin öpdükde yârün
selâmını degür ben bî-ķarârın

dêgil bir 'âşık-ı aşûfte vârdur
gözün teg baht dâim hefte vârdur

ķara zülfün bigi-dür bî-ķarâr el
bilêgine şehid ü rûzgâr el

dehânın gibidür dilteng dâim
turupdur 'ışkınun yolında kâim

385- kaçun kaçvi gibi-durur iki kat
anı bir paydaķ-ı 'ışķ eyledi mât

lebün gibi şeker.. yağar sözünden
dişün gibi döker dürler gözünden

cemâlün gibi-dür gönli münevver
ķara hâlün gibi hâli mükedder

lebün gibi sözi-dür rāhat-ı rûh
derûnından muhabbet bāb-ı meftuh

dilinde zikri dâim ādünūzdur
ki siz şîrîn siz el ferhādunūzdur

390- ğarib ü 'âşık u biçâre düşmiş
firākundan yakılmış nâre düşmiş

revāmıdur ki iy şāh-ı zamāne
anı komayasın bu āsitāna

eger çok-dur kulun kulığa lāyık
velī yokdur yolunda böyle şādık

kulındur çünkü dergāhında hoşdur
eger tutsak-durur şahında hoşdur

tur iy nāme kadem rencide kılğıl
var ol yāre sözün sencide kılğıl

16.b- okı bu şi'ri yāre yāne yāne
395- pes andan dönügel olğıl revāne

Gazel-i müstezāt u muvaşşah

VEZNI : mef'ûlü / mefâîlü / mefâîlü / faûlün
- - + / + - - + / + - - + / + - -

mef'ûlü / faûlün
- - + / + - -

mest eyledi sermest gözün bülbül-i cānı
iy dilber-i zībā
kim gül yüzüne karşı kılur āh (u) figānı
el vāle vü şeydā

şüretde seni ah/ki ne bī-mişl yaratmış
hallāk-ı halāyık
kaddün hacil eyler yürüsen serv ü revānı
iy gözleri şehla

tütü tutağın şerbeti vaşını işitmiş
şekker yir anu/çün
tāvus boyun reşkin ider cevelānı (1)
iy kāmēt-i ra'na

feryād ne zālīm-dürür el gamzelerün kim
her lahzada biğ biğ
'âşıklararı ne çok depeler vermez amānı
derdā vü dirīgā

400 - iy mäh-liğa vāh ne 'aceb āfet-i cānsın
kim görse cemālün
yoluında kıllur terk serv ü cānı cihānı
kılmaz ağa pervā

'aklun yetürürse ne 'aceb elmaya külli
dil haste halīlī
şol dem ki kıla hūn-ı gözün gamze nihānı
cān itmegi yağma

Revān şöden nāme be risālet

17.a- çü nāme açdı bāl ü per muraşşā'
'arūsı bıkr-veş yüzde mukāffa'

gelüp irişdi dergāhına yāruğ
kamer tal'at habīb-i rūzgāruğ

umar kim vire destūr el perī rūh
görüp şatıranrı 'ışka oynadı ruh

(1) رَشْكِنْ (Frs.)=kıskaç=reşkin (reşk kīn)'den hafifletilm
Burada i vokalı harekeyle verilmiş. Aslı رَشْكِنْ

405 - olıcağ muṭṭali' şāh ol haberden
didi destūr verür rāh-ı nazardan

görüþ nāme çün öpdı ellerini
revān itdi feşāhat dillerini

pes andan her ne kim olmışd(ı) taḥrīr
nigārīnuñ öñinde kıldı taḥrīr

Şeniden-i maḥbūb haber resūl ḥışm kerden

bu sözi ol şeker leb kıld(ı) çün gūş
begāyet ḥışma geldi eyledi cūş

didi iy nāme bezeyiçi/de sensin
egerçi peyk-i ḥazret dide sensin

410 - ḥayāsuzsın begāyet bī-edebisin
'acāyib sözlerüñ var bu'l-'acebsin

çü birlik degül iki yüzlüsün sen
vücūdun kıçı ulu sözlüsün sen

ne söz kām söyleyēler sāña anı
virürsün cümle ḥalka rāygānı

anun/çün iki yüzün qaralarlar
ğazab ü katında seni pārelerler

gişi kim gendü sırrın eyleye faş
kaçan ayruqlarıyla ola sırdāş

415 - ne ḥaddi var ol anduğun gedānuñ
ki hem razı ola ben pādişāhun

17.b- gedā şāhuñ olur mı hemnişini
melek hiç olamı divün karını

düşer mi bencilēyin mehlikāya
ki hem şohbet dūrilem bir gedāya

zi-miskīn dāhi bu sevdāda yanmış
hayāl-i hāmile gavgāda yanmış

çıkarmamış başından bu hevāyı
każayı görünce vermiş rızāyı

420 - yūri var ol perīşān hāl söyle
digil kim nice feryād ide böyle

ne fikr ider beni yār olamı dir
koyub nāmūsı bī-‘ār olamı dir

digil vaşlum gülini ummasun hiç
anun yok-dur naşibi ir ü ger gic (1)

eger yolunda cānın eylese terk
benüm vaşlum gülünden bulmıya berk

benüm bir pādişāh-ī heft kişver
kaçan olam gedāyıla berāber

425 - digil ki durmasun şehrümde ayruk
görünmesün gözüme bunda ayruk

vü ger ni sürdürürem çār ü nāçār
olur bī-hürmet ü bī-‘izzet ü ‘ār

(1) " ir " şeklinde yazılmış. Müstensih yanlışlığı olsa gere.

Baz āmeden-i nāme ez... maḥbūb nā ümīdi

çü nāme gördi raġbet sözliġini
hakır ü hōr ü izzet sözliġini

dirilüp bir yire piçide oldu
begāyet incinüp rencide oldu

turup geldi baḡa didi ki iy yār
senüñ yüzünden ol maḥbūb bīzār

18.a- pes andan mācerāsī cümle bir bir
430 - bu vechile öñümde kıldı takrīr

Meşnevi der sefer kerden

çü nāme sözlerini eyledüm gūş
yine divāne öldüm kalmadum hōş

yine āhīle efgān pişe kıldum
sefer kılmak-lıġı endişe kıldum

kaçan bir işe ma'suk ide ikdām
gerekdür 'âşık olmak hükmine rām

çü sürdi ben ġulāmı ol şehinşāh
çıkup dutdum revānı gūşe-yī rāh

435 - bu şī'rī okıyup efgān iderdüm
gözüm yaşıla yalı kan iderdüm

Şi'r

VEZNİ : - + - - / - + - - / - + - - / - + -

dilrübâlar incinüb dârdâ ki bundan sürdiler
ah kim ayırdılar cānı bedenden sürdiler

hay ne fettānlardur ol bī-rahm dilberler görün
evvelā öldürdiler cevrile andan sürdiler

iy ciger yān viy göñül feryād (u) efgān eyle kim
iy gözüm kan ağla kim vech-i semendan sürdiler

yanayım nār-ı cehennemden beter hecr ōdına
kim beni nā-ḥaḳ yire cennet vaḥandan sürdiler

440 - didüm iy dilber ḥalīlī eyledi ‘azm-i sefer
didi bunda neyler ol anı ḳaçandan sürdiler

bülbül-i şūrīdeyem bilsem günāhum noldı kim
mevsim-i gülde beni ṣāḥn-ı çemenden sürdiler (1)

ḥār-i hicrānile baḡrum daḡlayam bülbül gibi
çünkü vaşlı geldi nevrüz-ı semenden sürdiler

Şıfat-ı rāh ve residen be istanbul

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

giderdüm yela düşüp yāne yāne
gözümden yaşlar aḳup dāne dāne

ḥalāş olunca bu nazm güherden (2)
bu zībā şi‘ri cūs etdi cigerden

(Ġazel) (3)

VEZNİ : - + - - / - + - - / - + - - / - + -

-
- (1) - (2) : 441.,442. ve 444.beyitler çerçeve dışında yazılı.
(3) "Ġazel" başlığı bulunmayan bu kısım da (445.-451 arası) dı yazılı bulunmaktadır.

445 - eyledüm 'azm-i sefer ey şāh-(1) ḥubān elvedā'
uş beni ayırdı senden çarḥ-ı devrān

şanma kim sağ u esen ayrılurum senden şehā
giderüm dil ḥūn idüb ḥāṭır perīşān elvedā'

çünkü vaşluḡ dāmenine sa'yile ermez elüm
ihtiyār itdüm sefer yürütüp giryah elvedā'

derdmend idüm lebünden derdüme emsem derüm
çünkü emsem: kılmadıḡ derdüme emsem elvedā'

ḥāk-i sār öldi yanıp hicran odına varlıgum
elmadı irişmege vaşluḡa mekān elvedā'

450 - iy şükükde niçe bir feryād idem zārī kılam
ya gözümde yeryüzünü idem dür feşān elvedā'

gitdi şehründen ḥalīlī ḥaste iy nā mihrübān
dil pür ez ḥūn dide pür hem zār-ı giryān elvedā'

(X X X)

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

18.b- bir iki gün ki çekdüm miḥnet-i rāh
'ināyeta irdi çün rāh öld(1) kütāh

leb-i deryāya irdüm ben kemīne
irüb bād-ı şabā veş bir sefīme

każaya çünkü vermişdüm rızāyı
görüb deryāya yād itdüm Ḥüḍāyı

455 - çü keştī-bān gözetdi bād-bānı (1)
revāne öldi bu keştī revānı

(1) keştī-bān كشتیان nüshamızda كشتی بان şeklinde yazılmış.

iki gün dāhi deryā seyrin itdüm
üçünci günde istanbula yitdüm

temāşā eyledüm ol şehr içini
didüm kim rūma gelmiş şehr-i çini

içi toptöludur bāg u gülistān
leb-i deryāsi rāhat-baḡ-ı cānān

huşūşā ol binā(lar) kim yapılmış (1)
anuy luḡfına cān u dil kapılmış

460 - kamu sekağı divarı müzehheb
dükēli şehri mermerden müretteb

nāye bakısan görürsün naḡş-i çini
ki her fen yazmaz naḡkāş-i çini

egerçi cümle bāg u gülşen idi
çü yār anda degüldi gülhun idi (2)

be-nā -çār anda idündüm maḡāmı
kaḡıldum hecrle bir yıl temāmı

dil -i miskīne gerçi cebr iderdüm
yanub hicrān odına şabr iderdüm

Zōr kerdēn-i 'ışḡ der ġurbet

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

465 - meger bir gün ki şabr irdi kemāle
gönül başladı kıldı āh ü nāle

(1) "lar" Günay KUT(ALPAY) nüshası 21.a'dan alınmıştır.

(2) " idi " *ایدی* şeklinde yazılmış. Müstensih yanlış olsa ge

19.a- yine yād itdi bülbul gülsitanı
teferrüc itmek ister busitānı

terennüm kıldı āheng-i nevādan
diler seyr eyleye bād-ı hevādan

beğāyet canına kār itdi gurbet
per ü bālin(i) yaqdı nār-ı hasret

bu şi'ri başladı āvāze kıldı
yine cānuḡ dimāgun tāze kıldı

Gazel-imurabba'

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

470 - çü düşdüm senden ayru iy güzel ḡān
işümdür nāle vü feryād ü efgān

eger bu nev'ile qalursa hicrān
gözüm qan ağla cān vir dil ciger yān

muḡibbem 'āşıkam zāram ḡaribem
gülistānundan azmış 'andelībem

çü vaşlundan nigāruḡ bī-nasībem
gözüm qan ağla can vir dil ciger-yān

ciger hicrān elinden pāre pāre
dirīḡā bulmadum derdüme çāre

475 - ölürsem irmeden sen gül'izāre
gözüm qan ağla cān vir dil ciger-yān

nihān olālī 'aynımdan cemālī
hayāl etdi beni ḡüsn-i hayālī

naşīb olmağ(i)se āh̄ir vişāli
gözüm kan ağla cān vir dil ciger-yān

niçe kim yandırur nār-ı firākı
dāhi örter cemāli iştiyākı

eger kalürsa hicrān böyle bākı
gözüm kan ağla cān vir dil ciger-yān

19.b- elünden iy felek efgān u feryād
480 - ki bir lahza elünden olmadum şād

çün ol hūrī-perizād iylemez yād
gözüm kan ağla can vir dil ciger-(yān) (1) (2)

felek benden ayırdı ol halīli
cemil-ül-hüsn ol hüsn-i cemīli

eger ölürse gāmdan bu halīli
gözüm kan ağla cān vi dil ciger-yān

Şıfat-ı hāb-i dīden-i maḥbūb

güneş çün taht-ı arzā ‘azm kıldı
kamer şāha ne bir hoş bezm kıldı

485 - ge tūrdi cümle yıldızlar hicābun
gicē yüzünden aldılar niqābun

cihān çıkardı nūrāni kabāsun
yine giydürdiler zūlmet ‘abāsun

(1) ۛۛ "vir" bu mısrada böyle yazılmışken diger yerlerde ۛۛ şek
(2) (yan) yazılmamış.

bezenmişidi eflākun cemāli
cihān ağyardan olmuşdı hāli

meger ol gice kadir gīcesiydi
ki diyem kadri anuñ nicesiydi

oturup hecrde serkeşte vü zār
garīb ü bī-kes ü bī-hiṣ-i bī-yār

490 - hayālī yārla halvetde idüm
yanup hecr odına miḥnetde idüm

ciger kanı revānidi gözüm-den
be külli nā-ümididüm özüm-den

gözüme hāb-ı gaflet gālib oldu
meger dil-rübāya tālīb oldu

görürem/kim gelür ol cān-ı cānān
elünde bir kadeḥ pür-āb-ı hayvān

20.a- baḡa eydür ki ey (dil) haste vü zār (1)
devāsuz derdle dermānda bīmār

495 - niçe bir eydesin āh ü figānı
yaḡasan nār-ı ıṣṡa cism-i cānı

nedür maḡsūduḡ işbu ağlamakdan
ciger hicrān odına daḡlamakdan

didüm âlemde maḡsūdum cemālün
didi miskin hayālün-dür hayālün

(1) Ank.Milli Ktp.Nüşhasından tamamladığımız "dil" le vezin bozukluğu da giderilmiş oldu.

didüm kapuḡda bir kulum kemīne
didi kapumda kullaruḡ kemine

didüm derviḡüḡem li'llah fi'llah
didi derviḡ iseḡ var eftaḡa'llah

500 - didüm kim derdümendem çare senden
didi var kıl özüḡ āvāre senden

didüm koyuḡ seni gitmek ne mümkün
didi benden vefa itmek ne mümkün

didüm kim komazam dāmānuḡ elden
didi havf it i miskin acı dilden

didüm ölmekden artuḡ hoḡ ölüm yoḡ
didi yig acı dirlikden ölüm çoḡ

didüm bu sözlerle kılma efkār
didi benden haberdār ol haberdār

505 - pes andan didi iy bīçāre 'âşık
eger 'ışkumdayısan pāk (u) şādık (l)

elümden al bu cāmı eylēgil nūş
cihan kayḡuların' eyle ferāmūş

bu yümni eylēgil bir şi'r-i inşā
işitdür bize bir terci'-i zībā

Mesnevī

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

(1) 'ışkumdayısan (Ank.Milli KTp.Nüshası , 16.b nolu sahifeden alınmıştır.)

20.b- işitdüm bu sözi çün el melekden
külâhum yüce kıldurdum felekden

gönül âşüfte oldu geldi vecde
heman-dem eyledüm öñünde secde

510 - elini öpdüm içdüm el kadehden
bedihi şi're başladum feraşdan

şöleķ sâ'atde nazm itdüm bu şi'rî
işidenler didi yâ leyte şi'rî

Şi'r

mefûlü / mefâilün / feilün
VEZNI : - - + / + - + - / + - -

iy maşhar-ı kâinât-ı maşhar
vey mümkün-i kemâle server

ķutlu ķadem ü huçeste tãli'
'isâ nefes ü ferişte-peyker

luřfunđan irür hayâta mürde
şermende lebünden âb-ı kevşer

515 - 'iřķuñ lema'ânı iy ķamer-veş
dil levhün ideli muşarrer

hicrân g'cesinden bülbül-i dil (1)
bu nağmeyile terennüm eyler

kim vech-i habîb-i dilsitândur
sermâye-yi 'ömr-i câvidândur

(1) Vezinde bozukluk var. "gecesinde" olsa gerek. Müstensih hat

iy sākī-i gül'izār-ı meh-veş
şun cām-ı şerāb(ı) olma serkeş

ben kim ğam-ı 'ışk,defterinden
dil levhini kılmışam münakkaş

520 - evvel baña şun piyāle-yi pür
kim hecrile olmuşam müşevveş

ma-ül'inebünden eyle efşān
kim saçmaya çarha āhum āteş

21.a- kim baña inanmaz isen uşda
hōş luţfıla dur bu şî'r-i serkeş

kim vech-i habīb-i dilsitāndur
sermāye-yi 'ömr-i cavidāndur

ger dest-i ğam yakamı iderse çāk
terk eylemezem t̄apūnı hāşāk

525 - eylerse naẓar yüzünden ayru
olsun gözümile başuma hāk

gözüm yüzüñi görelden öldi
dil saħifesimi ğayriden pāk

ne şāhsın iy melek-şifat kim
baş ker kademünde şems-i eflāk

her nice tefekkür eyledümse
'aqlumda bu denlü virür idrāk

kim vech-i habīb-i dilsitāndur
sermāye-yi 'ömr-i cavidāndur

530 - iy bülbül-i gülşen-i belāgat
iy tūtī-i meclis-i feşāhat

ne çehre olur ki pertevinden
din azgununa irer hidāyet

söyle ki şeker yağar lebünden
insāna hemīn olur kerāmet

ne la‘l dūrür ki şerbetünden
bir kaṭresi-dür kulūbe rāhat

cānile dili tefahhuş itdüm
virür ikisi daḥi şehādet

535 - kim vech-(i) habīb-i dilsitāndur
sermāye-yi ‘ömr-i cāvidāndur

can kılca kalursa derd ü ğamdan
kesmezem ümīdüm ol şanemden

21.b- niçün ki naḫiri gelmemişdür
mevcūd olalı cihān ‘ademden

ol mäh-likādan umarum kim
‘afv ide günāhımı keremden

olursa halīlī vaşla vāşıl
rūmī oluben geçer ‘acemden

540 - taşvīr olunalı naḫş-i ‘ālem
takrīr olunan budur kalem-den

kim vech-~~g~~ habīb-i dilsitāndur
sermāye-yi ‘ömr-i cāvidāndur

Hiṭāb kerden der hāl-i tahayyür

VEZNİ : mefâilün / mefâilün / feḫlün

+ - - - / + - - - / + - -

pes andan didüm iy gül yüzlü şāhum
melād u mesned ü püşt ü penāhum (1)

cihān içinde cānum āşināsı
cihān görür gözümün rüşenāsı

beni 'ışkunda ferhād eyleyen dest
işüm her gice feryād eyleyen dest

545 - yüzi gül lebleri şekker sitānum
habībüm ya'ni can içinde cānum

gamun dil tahtına sultān iden yār
beni 'âlemde ser-gerdān iden yār

ne sihr itdün baña iy serv-i āzād
ki bir laḫza gamuñdan olmadum şād

görünelden gözüme zülf-i hālün
beni gamdan hayāl itdi hayālün

cemalün görelden iy nigārum
dükendi kalmadı şabr(u) qarārum

550 - kara zülfün elalı boynuma piç
vücüdüm gamdan öldi hiçden hiç

(1) melād ملاد yanlış yazım. (melāz) ملاز olması gerek.
(a.i.):sığınacak yer

22.a- gönül şayd eylēdi al itd(i) çeşmün (1)
beni gör kim ne bed-hāl itdi çeşmün

senün 'ışkuında ben dīvāne oldum
cemālün şem'ine pervāne oldum

ne suç itdüm ben iy serv-ī revānum
ki yanar firkatün nārında cānum

delürdüm şöyle kim tağ eksügümdür
hemin zencirle bağ eksügümdür

555 - cihānı kō ki ben candan uşandum
habībüm şanma kim senden uşandum

günāhum noldı iy serv-i revānum
ki yanar firkatün nārında cānum

gele luţf eylē iy sultānum öldür
yeter halkı cihānı başa gül-dür

vü ger ni sensüzün olmaz dirilmek
bu resmīle dirilmekten yig ölmek

velīkin iy güzeller pādişāhı
kulūgam hālūme kılğıl nigāhı

560 - ki iy maḥbūb-ı dil-ārām-ı cānum
gönül şehrindeki devletlü hānum

kerem kıl bēni kulluğa kabul it
cihān āzādeyiken saña kul it

(1) ^w | itd(i) "i" yazılmamış. Vezin tutmuyor. Unutulmuş olsa ge

cihān halkı-durur kapuḡda bende
anunçün bende öldüm saḡa bende

unutma ben ġarībī iy kamer-veş
inēn ‘âşıklaruna olma serkeş

cemālün eylesün ki ki tecelli
bu hâḡır bir nefes bulsun teselli

565 - günāhum neldı niçün hışm idersün
görüb görmezlenürsün hā gidersün

22.b- meger kim ‘âr idersin benden iy dost
degüldür az bu işler senden iy dost

çün iy bī-rahm benden ‘âr idersin
niçün firkatünle zâr idersin

gönül şayd itmegi asān görürsün
firākı gönlüne yek-sān görürsün

degülsün ‘âşıkun hālünden āġāh
inēnde ġāfil olma iy güzel şāh

570 - ḡabībüm şanma asān ‘ışk işini
ider her kande olsa ‘ışk işini

cünün u renc ü sevdādur adı ‘ışk
belā vü derd ü ġavġadur adı ‘ışk

yanar odlara yanmaḡ-dur adı ‘ışk
ġişi candan uşanmaḡ-dur adı ‘ışk

çıkılmaz ‘ışkla başa başa baş
eger ‘ışk uğraya taş taş taş

eyā maḥbūb-ı ‘âlem dād elünden
kime varam kalem feryāda elünden

575 - niçün feryādum işitmezlenürsün
bilürsin hālūmi bilmezlenürsün

baña çünkü göz uciyla bakardun
niçün cevriye canımı yakardun

sözünden sizerem iy serv-i azād
bilmişiken āhir elasın yād

Hüda göstermesün ol sa‘ati hiç
ki sen benden yüzüni idesin piç

çü ışıkun gizlemişem cān içinde
kemişam başımı meydān içinde

580 - ḥabībüm yā visālūne irem ben
yahud yoluña başımı virem ben

23.a- eger takrir ise yolunđa ölmek
ne ağlamak gerek aña ne gülmek

ğışı görür ne olsa başda yazu
aña hiç aşşı kılmaz zōr bāzu

Ġāyib şoden-i maḥbūb ve nevmīd şoden-i ‘âşık

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

bu terci‘i çün ol maḥbūb işitdi
didi sâbâş çek tahsinler itdi (1)

(1) شâbâş (farsça.): helal olsun, âferin./Burada yazılıştaki lişlık da elabilir.

ferahnāk oldu dilber sözlerüm-den
yaşum gibi revān oldu gözüm-den

585 - melek gibi hemāndem ol perī-veş
çün oldu ğāyib urdı cana eş (1)

melek gibi hemāndem nā-bedīdār
ölüb gitdi katımdan el cefā-kār

çü gördüm gider el yār-i cefā-kār
hemāndem dutardum dutmuş gibi nār

remīde olub uyğudan uyandum
fiğān ü nāle feryāde boyandum

turub gördüm ne yār vardur ne ağıyār
fiğāne başladum bülbul bigi zār

590 - yine deryāsı ‘ışkuñ cūşa geldi
belā mevci başumdan aşā geldi

ciger kanı gözüm-den aķar oldu
firāķ odı yürekler yaķar oldu

yine bülbul gibi geldüm fiğāne
nevā āhengin itdüm yāne yāne

vişālinüñ gülini yād iderdüm
heman bülbul bigi feryād iderdüm

taħayyürden ki bilmezdüm özümü
delü gibi dağıdurdum sözümü

23.b- ğarīb ü ‘âşık u bī-yārlığı

595 - belā vü miñnet ü āzārlığı

(1) Vezinde eksiklik var.

eger dem zārı kılub ağlarıdum
ciger hicr ateşine tağlarıdum

bu şi'ri okurıdum hasretile
belā vü derd ü āh ü mihnetile

Şi'r

VEZNİ : - + - - / - + - - / - + - - / - + -

tā ki senden ayruyam işimdürür yār ağlamak
bülbul-i şūrīde veş efgān idüb zār ağlamak

çün güler yüzün görüb gülmek naşib olmaz başa
pes işümdür iy şeker leb çār u nāçār ağlamak

600 - şol kadar yaqdı firākuñ nārı iy cān bağrımı
kim başa rahm eyleyüb her demde ağlar ağlamak

iy habībüm luṭf kıl inşāf it inşāfımı
hurrem ü şadān ola ağıyār ben zār ağlamak

iy ḥalīlī dembedem derd ü firāk u yārıla
ağlağıl öğretdi çün bu çarḥ-ı ğaddār ağlamak

Mesnevī

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

okıduqça daḥi artardı āhum
çıkarıdı göklere dūd-i siyāhum

bilimezdüm ne kılub nidesümi
başum alüb ne yire ğidesümi

605 - taḥayyürde ḳalub serkeşte vü zār
yanarum firḳatüñ nārında her bār

ḳılurdum ah u feryād ayruluḳdan
iderdüm dembedem dād ayruluḳdan

bu şi'ri ideridüm dilde tekrār
iderdüm nāle vü zārı be-nāçār

24.a- Ğazel

VEZNI : - + - - / - + - - / - + - - / ṛ + -

iy beni şeydā ḳılan gül yüzlü yārüm ḳandəsin
cān-ı dilden sevdüğüm zībā nigārum ḳandəsin

lāl bigi bağrumı yandurdu hecrün ateşi
'arzuñ 'arż eyle gel iy gül'izārum ḳandəsin

610 - gül yüzüñ yādına feryād iylerüm bülbül bigi
göklere çıḳdı benüm feryād (u) zārüm ḳandəsin

leşker-i ğam göñlümün şehriñi vīrān eyledi
gelgil iy 'adl issi şāhum şehriyārum ḳandəsin

dāl zülfün lām itdi çünki ḥasretten meni
iy leb-i ğonce boyı serv-i çenarum ḳandəsin

'ışḳuñ odı benzümi zerd itdi çün berk-i ḥazān
gül yüzüñ göster gel iy evvel bahārum ḳandəsin

tā cemālün mürğ-i zārından ḥalīlī düşdidür
dimedün bir gün aña iy mürğ-i zārüm ḳandəsin

Ğazel-i digər

615 - dilegi müşkil imiş sevgülü yār ayruluğı
tendeki hasretimiş rûh-i revân ayruluğı

ser-i kuyundan irâg ağlarısı nola garîb
ağladur kişiyi ğurbetde mekân ayruluğı

ben bu ayruluğı senden ne görem şâh-i cihan
iktizâ kıldı bugün derd-i zamân ayruluğı

ayruluğdan nicesi ağlayamam billah kim
kula lâyıkmıdurur hizmet-i hân ayruluğı

iy halîlî yûri firkatde heman ağlayı gör
saña 'ışkıında naşîb oldı hemân ayruluğı

Münâcât

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

24.b- çü gördüm kimseden bāna meded yok
620 - yanar hicrân edına yüregim çek

didüm kim iy Hüdâ-yı Bâk-i Sübhân (1)
'inâyet kıl benüm derdüme dermân

sañā lâyıq 'amel yok bende iy Hâk
ġaribem iy Hüdâ yâ hālûme bak

bilürem hālûmi â'mâl-i sitem
velîkin i'tikâdamdadürsitem

dilümde her nefes beyhûde sözler
gözüm her yanında maġbûb gözler (2)

(1) خذاً Hüdâ

(2) Vezinde eksiklik var.

625 - eger elmaz(i)se senden 'ināyet
benüm hālüm mükedderdür begāyet

dükeli ihtiyārum gitdi elden " (1)
be külli el ayak kıldı 'amelden

baña bir pür füsün efsün idübdür
alupdur 'aqlumu mecnün idübdür

'ināyet eyle iy fettāh ü bāri
baña yār eyle ol gül yüzlü yāri

ki 'ışkundan anuñ bī-çāre kaldum
taraḥḥum kılmadı āvāre kaldum

630 - anuñ qalbine sen raḥm eyle ilkā
ki ben dervīşe vaşlan ide i'tā

gider göñlünden ānuñ kibr ü kīni
ki kulluğına lāyık göre beni

vü ger ni ol hümā 'aşfūre bakmaz
süleyman menzilinden mūre bakmaz

dilēdüm senden iy fettāh-ı 'ālem
ki bēnī eyleyēsen yāre hemdem

Diger münācāt

25.a- VEZNİ :

- - + / - + - + / + - - + / - + -
mefûlü / fâilâtü / mefâilü / fâilün

(1) Ank.Milli Ktp.Nüshasında "dükeli" yerine "cümle" tercih edilmiş.

yā Rab cenāb-ı ʿizzetünjē āşinā ḥaķı
deryā-yı maʿrifetde yüzen āşinā ḥaķı

635 - anuḡ ḥaķıki muḥiṭ-i envār-ı ḥaķ-dufur
yaʿnī ki mefḥar-ı dü cihān muşṭafa ḥaķı

ʿışkuḡ yolunda giryeyi söz niyāş için
dīdāruḡı gören basr-i rūşenā ḥaķı

bubekr şıddıķ için ʿömerüḡ ʿadl-i dādına (1)
ʿosman ḥayāsı çün ʿaliyyi murtażā ḥaķı

nureyni için biri ḥasan-dur ḳatl-i zehr
biri ḥüseyn-i tiḡ u zen kerbela ḥaķı

ʿâşıkḳlar itdüḡi dün (ü) gün āh ü āh için
ʿâbidler itdüḡi ʿameli bī-riyā ḥaķı

640 - şel ʿışķ için ki ʿâşuķa can terk itdürür
yaʿni derüni dilde ki şıdķ u şafā ḥaķı

yā Rab ğurbetde ḥastalaruḡ nālesī için
yā Rab şikest ḥāṭır olan bī-nevā ḥaķı

lebbeyk uranlaruḡ ʿarefātında şevķçün
zemzem ḥaķı vü merve ḥaķı çün şafā ḥaķı

ānuḡ ḥaķı ki emrüḡ(i)le buldı cümle cud
yaʿni ki ʿarş u ferş u zemīn āsumān ḥaķı

āşüfte dil ḥalīliye vergil murādını
el ḥazretünjē lāyık olan düʿā vü senā ḥaķı (2)

(1),(2) : Vezin bozukluḡu var.

Risālet firistaden eşkirā

VEZİN : + - - - / + - - - / + - -

645 - meger bir gice kim zār aġlarīdum
ciger hicran odīna taġlarīdum (1)

ciger k̄anı revānīdi gözüm-den
melek-ler suz-i nāk idi sözüm-den

oturmuşdum ġarīb ü dil şikeste
belā vü derd ü hicrānīle ġaste

25.b- ġabībüm ġasretünden zār ü ġamgin
ġarīb ü ‘âşık u dildār u miskīn

aġardı gözlerümden k̄anlı yāşum
şikeste ġātır u sevdālu bāşum

650 - ġarām olmışıdı gözüme uyhu
yaşumdan dāmenüm t̄olmışıdı lü'lü

Be risālet firistāden-i eşk

didüm yāşūma kim iy ġurretü'l-ayn
yüze senden irür arayış u zeyn

nażar kıl ġālūme iy nūr-ı dīdem
ki sensin çeşm içinde perver-ī dem

kerem kıl eyleme ġaşuġ baġa pīç
aşıldan bilürem gelmez ġaṭā hīç

(1) aġlarīdum

اغلاریدم taġlarīdum

اغلاریدم

revān olgıl gözüm̄den dāne dāne
yaruḡ kūyīne vargıl yāne yāne

655 - beni kurtar bu hicrān firkatinden
halāṣ it cānı cānān firkatinden

çü varuḡ ayagında koyasın baş
benüm sözüm anuḡ katında kıl fāṣ

ela kim idesin derdüme çār-ḡān
ṡur imdi gir yola iy cān-ı cānān

velīkin irecek dergāh-ı yāre
melek ṡüret habīb-i gül'izāre

okıgıl sözle bu ṡi'ir-i ḡarra
iṡidüḡ bülbül-ī cān ola ṡeydā

ṡi'r

VEZNİ : ṡ + - - / - + - - / - + - - / - + -
fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

660 - iy melek ṡüretlü dilber vey pelek ṡiretlü yār
ṡerm ider ṡuba boyıḡdan serv-i ṡimṡād ü çenār

26.a- 'ālemāi ervāḡ zülfinüḡ mu'aṡṡar kılalı
kāsid olmuṡ-dur. ḡütende müṡk-i āḡū-yī tatār

ḡülsitan içinde 'arz-ī 'ârız itmiṡsen meḡer
kim geḡ andan ṡerm idüḡ ḡülṡende ṡutmuṡdur kenar

pertevinden buldı ḡündüz yüzüḡü aydınlıḡı
ḡice(ler) hem ṡütüdü zülfüḡ karalıḡından karār (1)

(1) (ler), Ank. Milli Ktp. Nüshası - 19/b'den- tamamlanmıştır.

maẓhar-ı āṣār ẓudretsın ne ŧekl kim dembedem
söylemek vaḳtinde ŧırın lebleründen cān yağar

665 - hāl-i haddünde elub-dur ŧermisār iy ŧan'-i haḳ
nesh u tevḳī' u rikā' u sülüs reyhān ğubar

derc-i gevherden çü derc itdüm halīlī nazmumı
sen güneş ḫal'atlunun mihrinde kıldum yād(ı)ğâr

Revān ŧeden-i eḧk be risālet

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

çü yāşum muḫḫali' oldı sözümden
hemān sā'at revān oldı gözümden

varup ḳāpūsına yārün yüz ūrdı
gulāmī bigi ḫāpūsında durdı

haber bildürdiler ŧāh-ı zemīne
ki dergāhūna geldi bir kemīne

670 - cemāl-ī ŧehr-i yārī görmek ister
resülem dir haberler virmek ister

icāzet olurısa iy ŧeker leb
ğarib ŧerḫ eylesün sözün müretteb

hezārān didi luḫfıla el yār-i cānı
görelüm dīdi kimdür gelsün ānı

icāzet yāften-i eḧk (be) maḫbūb u

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

perī rūhdan icāzet buldı çün yāş
girüp derhāl ayāğında kēdī bāş

26.b- didi/kim iy diyār-ı hūsne husrev
cemālünden irür hurşide pertev

675 - hemīşe devletile mestdām 01
safā vü 'işretile şād-ı kām (01) (1)

nigārā bir garīb ū haste dil vār
gam-ı 'ışkuında olmaş-dur giriftār

gice gündüz işidür nāle vü āh
anā rahm iylēgil iy şun'allah

elinē algıl kerem kıl ol fakīrūğ
Hüdā olā hemīşe dest-gīrūn

kulun-dur iy şanem kâpūnda hōş tut
ve ger tutsāk-durur çahūnda hōş dūt

680 - senūğ ol bende-yī dīrīnūğ iy dōst
heman kılmış eriyüb sevgūğü post

revā/mıdur eyā hurşīd-i çehre
kü derviş olmaıya kâpūnda behre

nela hak virdise sâna cemāli
iğen hōr eyleme şāhib kemāli

güneş kim nūr-ı a'zīm-durur ādı
anūğ bu resmile-dür 'adl-ı dādı

ki zerden viricek dünyāya zīver
görür dervīşile şāhī berāber

(1) "01" Ank.Milli Ktp.Nüşası -20/a'dan-alınmıştır.

685 - ne suç itmişdür öl biçāre 'âşık
ne görmezsin anī kullūğa lāyık

ne ger benzer kim andan 'âr idersin
anuçün firkatünle zār idersün

veyāhud müdde'i vardır anāda
kemaz kim ire 'uşşākı murāda

vü ger ni senden ise bu cefālık
nelaydı olmayaydı āşinālık

27.a- gel iy kân-ı kerem luṭf u sa'âdet
ğarīb incidmegi idinme 'âdet

690 - ğarībün āhına döymez çü āhen
hazar eyle ğarībün alma āhın

ki dāim gözi yaşludur ğarībün
cefādan bağı yaşludur ğarībün

egerçi yok ğarībün āşināsı
velīkin müstecāb olur du'āsı

kerem kıl müdde'i sözine uyma
ğarīb ü 'âşıkun cānına kıyma

şefā'at eylegil şāhum gedāya
ğarib incitmegil bağıgil Hüdāya

695 - gedānun olıcak şāhum kemāli
nazargāhī olur şehler cemāli

raķibün sözüni işitme şāhum
iğen zulmı saṅā iş itme şāhum

çü sensin hüsni ilinüñ pādişāhı
hazır kıl beynüñe yığma günāhı

revāsī yok-dur iy sultān-ı hubān
idesin küllarūñi zār giryān

Ġazel

VEZNİ : - - + / + - - + / + - - + / + - -
mefûlü / mefâîlü / mefâîlü / feilün

iy şāh-ı cihān zulmı ‘ayān itme inende
ağyāre uyub bağrumı kan itme inende

700 - şol yüz ki sürilür demadem hāk-i derinide
luţf it anı bī-nām (u) nişān itme inende

cevriye yeter cānuma iy dilber-i fettān
işüm dün ü gün āh (u) figān itme inende

göz göre yüzi kara rakībīle tekellüm
iy yanığı gül gonca dehān itme inende

27.b- rahm eylē halīlī ciger-hüne habībüm
serkeşte vü rüsvā-yı cihān itme inende

Mağbul-şoden-i eşk

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

çü yaşumdan haberdār oldu dildār
didī hoş geldün iy yār-ı vefādar

705 - kudümünden dile irdi şafālar
sağā olsun hezārān merhabālar

bilürem sēni merdum zādesinsen
cihanda gevher-i āzādesinsen

seni idinmeyen özine sırdaş
kamü sirri olur 'ālemlere fāş

seni redd eylemek bī-maşlahat-dur
saḡā cevır eylemek bī-merḡamet-dür

ḡışı kim eylemēye aşla 'izzet
çeker renc-ī belā vū derd ü miḡnet

710 - sōzün senün baḡā kār itdi iy yāş
senün bigi gerek sōz ehl-i sirdāş

yūri vār müjde iste ol gedādan
selām itgil aḡā ben meh-likādan

digil kīm iriserdür sāḡa mektüb
ferahnāk ol/ki aldun yāre maḡlüb

kaçan kim vāşıl ola sāḡa nāme
kapūma yüz sürüyügel selāma

Ameden-i eşk müjde firistāden

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

çū yāşum gördi yāruḡ sözlerini
dönüp şād ide güldi gözlerini

715 - gelüp gördi benī aşüfte vū zār
ḡarīb ü bī,kes bī-ḡış ü Bī-yār

28.a- eturmuş şöyle ne mürde ne zinde
heman mecnun bigi şöyle füsürde

kuḷaḡum duḡdı derviṣāne virdi
çü merdüm zāde dī merdāne virdi

baḡa didi/ki virgil müjd(e) kānī
belürdi yārdan ŧefkat niṣānı

irīserdür saḡā yakında mektüb
senī da'vet kıllur kulluḡa maḡbüb

720 - ḡayıрма kim saḡā raḡm itdi yārūḡ
biḡamdüllah ki ḡayra döndi kārūḡ

çü derdüme devā buldum bu sözden
ḡodum i'zāzla yāṣūmı ḡözden

ferahdan ki düṣerdüm ki dūrurdüm
yüzüm yāṣum ayāḡına ururdum

sevüncüm-den çü bilmezdüm özümi
baḡardum yōla yummazdum ḡözümü

ki bir ḡün ĩre mektüb dilārām
anī ḡörüp bulā cān u dil ārām

725 - bu ŧi'ri okuyıp ḡandan olurdum
ümīdüm vaṣlına ṣādān olurdum

ŧi'r

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

çü eşkim müjde-yî cānān getürdi
şanāsın mürde cisme cān getürdi

bu dil ya'kūbına beyt'ül-ḥazānda
selāmī yūsuf-ī ken'ān getürdi

zehī kutlū kadem peyk-ī ḥuceste
ki sulṭandan kulā iḥsān getürdi

irüp 'isā bigi çarem felekden
bu müşkil derdüme derman getürdi

28.b- şabā bigi ḥalīlī 'andelībe
730 - nesīmī gence-yī ḥandan getürdi

Ameden-i resul ez mahbub name ameden

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

meger bir şubḥ bu āyīne-yī zer
'ālem çekdi cihāna virdi zīver

urunmışdı felek tāt-ī muraşşa'
zemīn giymişdi zībā-yī mülemma'

kamer terkini urmuşdı keşānuḡ
ki olmışdı tarīkī keh-keşānuḡ

bahār eyyāmıydı rüz-ı nev-rüz
sa'âdet yarıydı baht pîrüz

735 - ki nâgeh irdi bir peyk-i ḥuceste
beli şıdk u şafā yēlinda beste

dili atlu amiri rüſen-i pāk
sözinden cān u dil elur ferahnāk

mübārek tāli‘i ferhunde ahter
sa‘ādet āḡa yār ü baht-ı hem-ber

urunmiſ bāſına devlet külāhı
elinde nāme tutmiſ pādiſāhı

ü gördi ben arib ü mestmendi
faķır ü bī nevā vü derd ü mendi

740 - selām itdi ve ſündi nāmesini
göḡül çāk itdi ſabruḡ cāmesini

kaçan kim gördi mektub-ı ḡabibi
fiğandan māt kıldı ‘andelibi

dimāğa irdi çün bū-yı ‘ulāle
heman ya‘ķüb-vār eylēdi nāle

çün āḡıldi katında nām-ı leyli
gözünden dökdi mecnūn bigi seyli

29.a- elüme çün ſunıldı nāme-yi yār
biraz dem dikķat idüb aḡlarum zār

745 - zehi mektüb-ı ſahbāz-ı cān-dur
muḡabbetnāme-yi devr-i zemān-dur

pes andan öpdüm baſuma urdum
revān yüzüme vü gözüme sürdüm

hezār-i i‘zāzla mihrin açdum
gözümünden gevher-i dürdāne ſaçdum

bu k̇orkudan ki çeşmüm eyleye yāş
öpüp k̇atumda k̇odum iy k̇arındāş

nazar kıldım çü gördüm haṭṭ-ı yārı
yüz ūrdum pāyine bī-iḥtiyārı

750 - didüm bu cānum el engüšte kurbān
ki yazmış-dur bu resme haṭṭ-ı reyhan

okudum öpe öpe yāne yāne
gehi bāşumda k̇odum gāh yāne.

bunu yazmış ki iy biçāre ‘âşık
çü derdüñ ‘ışkumun yolında şādık

belāya çünkim atduñ can sipersen
yeter feryād idüb ğurbetde eglen

külümsin k̇apuma gel hizmet eyle
yeter cānūña miskin zaḥmet eyle

Hulāşat-ı sühan

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

755 - dil oḥdı çünki bu sözlerden āgāh
heman-dem eyledüм derdile bir āh

didüm yā Rab hayalüm mī-durur bu
veyā zāhirde ḥalüm mī-durur bu

kim irişdi bañā dürlü feraḥlar
diliyle cān-dan irildi feraḥlar

29.b- şafādan yāv(u) kıldum gendüzümü
seçēmēdüm gice-den gündüzümü

birez dem idemēdüm gendümi zabt
dilüm söylerdi lîkin cümle bî-rabt

760 - birezden şonra ki 'aqlum derildi
şanāsın mürde cisme cān virildi

çün irdi nām-ıvuşlat dilrübādan
ekīdum anda bu şî'ri şafādan

Şî'r

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

bihamdüllah ki hicrān oldu āhir
cefā vü cev̄r ü cānān oldu āhir

yine vuşlat sarāyī oldu ābād
maḳām-ī hicr vīran oldu āhir

irişdi fırsat-ı 'ıyş-ī şafānuḡ
zemān ü āh=ı efgān oldu āhir

765 - göḡül şehrinde turān leşker-ī ḡam
bu şādiden perīşan oldu āhir

halīlī müstemend ü derdümendüḡ
bugün derdine derman oldu āhir

Reften-i 'aşık beḡaraf-ı maḡbūb

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

irişdi çün peri ruhdan bu nâme
mu'allaklar urub hem çü hümâma

revân öldüm idüb 'azm-i nigârın
didüm iy Hâk irür yârına yârın

müyesser kıl başa vaşl-i habîbî
devâ kıl derdüme göster tabîbî

770 - ki ben bir derdümendüm zâr ü giryân
firâk ödîna yanmış sîne giryân

30.a- garib ü 'âşık u dilhaste miskin
şikeste hâtır u maḥzûn u gam-gin

çü şabrum yâkasîni eyledüm çâk
revânı yola girdüm cüst (u) çâlâk

kaçan kim pâdişahdan ola da'vet
kula vâcib-dür elbetde icâbet

pes andan şenra irüb derdle ah
bu şî'rî eylemişdüm münis-i râh

Şî'r

VEZNİ : + - + - / + + - - / + - + - / + + -
mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

775 - göñül ki 'azm idüb ol yâr-ı mihr-i-bâna gider
şafa vü zevk u 'işret âteşine yâna gider

çok zamandı/ki ayru düşmişidüm gülşenden (1)
bu 'andelib-i göñül yine gülsitâne gider

(1) Vezin Bözük

şükür ki ğulāmına irdi pādişāh haberi
ziyāret eylēmege hāk-i āsitāne gider

dutulmuşıdı cefā duzahında miñnetile
teferrüc eylēmegē gülşen-ī canāna gider.

halīlī ğurbete düşmişdi hayli müddetidi
‘ināyet irdi yine seyr idüp mekāna gider

Residen-i ‘âşık be diyār-ı mañbüb ra ve bī-vefā yaften

VEZİN : + - - - / + - - - / + - -

780 - umardum yārdan vuşlat şafāsın
çekerdüm lācerem rāhuñ cefāsın

irişdüm çünki āhir öldi yāre
velī bīçāre tālīb öldi yāre

yüz ūzre seyr idüb bāzāra vardum
ki ya‘ni dest-i pūs yāre vārdüm

çü gördüm ol nigār-ı bī-vefāyı
özine eylēmiş ‘âdet cefāyı

30.b- yüzin döndürdi benden ̄l sitem-kār
üyup aġyāre ̄lmış yāre aġyār

785 - ūmardum ̄l vefāsız dil-rübādan .
ki cānum kırtara derd ü belādan

ayurdum vermegē yōlında cānı
ne cānī belki bu īki cihānı

çü geldüm gördüm o ne mihr-bān dōst
benümle düşmen ̄lmış düşmene dōst

yüzine bakduğumca baş ider pîç
şanāsın ben ğaribi görmemiş hiç

raķībī eylemiş gendüye mahrem
idinmiş bir karā yüzlüyi hem-dem

790 - ider anuĝla zevk u şafāyı
kılur cānuma biĝ dürlü belāyı

kaçan görse bēni ol hūb-ı ‘ālem
anuĝ gibi kaçarsan divden ādem

çü gördüm bu cefāyı ol periden
ümīd kesdüm hayāt-ı serseriden

ekūdum işbu şi‘rī ağlayūraķ
cefā ödīna cīgar taĝlayūraķ

Ġazel

VEZNİ : - - + / - + - + / + - - + / - + -
mef'ūlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

gördükde benden ol meh-i nā mihrībān kaçar
tenden bu ğayretle veda' itdi cān kaçar

795 - bilsem günāhumı niçün hışm ider başa
ki āşikāre yüz çevürür ğāh hihān kaçar

olmuş raķīb rū siyāh iy dirīĝa kim
yüzün görmeyem diyü benden revān kaçar

oldem ki gördüm anı raķībīle söyleşir
cānum gelür dühāne ve tenden revān kaçar

31.a- senden ḥalīlī gerçi kaçar ol cefālu yār
gönlüme līk şöyle gelür kim yalan kaçar

Hitāb kerden maḥbūb

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

didüm kim iy vefāsız dilrübā çak
eyā bīgāne bīgi aşinā çak

800 - yōluḡda bu nice kim çekdüm belāyı
dirīgā görmedüm bir merḥabāyı

yūri hey bī-vefā yār öyle/mi olür
sizüḡ illerde ‘âdet böyle/mi olur

ki cevriye yakāsın ben ġarībi
idīnēsın saḡā hemdem rakībi

devāsı bu mudur iy gül‘izārüm
güneş bīgi benüm hercāyı yārüm

ki ben çekmişiken yolḡda renci
naşīb olā rakībe vaşl-ı genci

805 - dirīgā kim yōğımış sende inşāf
bu ben miskine kalbün ölmādı şāf

‘acāyib bī-vefāyımış-sın iy dōst
cefāda müntehā neyimiş iy dōst

naẓirün ġelmemiş hercāyı-lıkda
mişālün yōğımış ḥōd-rāyı-lıkda

Ġazel

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

yūrī hey bī-vefā yār epsem epsem
benī söyletme z̄inhar epsem epsem

eger söylersem iy fettān ġamunđan
melekler gökde ağlar epsem epsem

810 - dīdū senīvefālū neylerüm ben
yalāncı yār u ađyār epsem epsem

31.b- bađā senden vefā gelmek ne mümkin
vār iy yār-ı cefākār epsem epsem

halīlī hasretünđen haste vü zār
bulınmaz derde tīmar epsem epsem

temām olunca bu ebyāt-ı şirīn
bu şirī göñlüm itdi cāne telkīn

Ġazel

VEZNİ : - - + / + - + - / + - -

iy dōst bī vefāyımış-sın
başdan ayāđa pūr cefāyımış-sın

815 - ahdünđe vefā bülınmazımış
yalānıla müntehāyımış-sın

mişlün ġelmēmiş yalancılığda
Allah zehi bī nevāyımış-sın

bīgāne-sin āşınālaruñdan
bīgāneyile aşınāyımış-sın

ķaddüñe heves ider ħalīlī
belāda ‘aceb bālāyımış-sın

Hitāb-be maĥbūb

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

yuri hey bī-vefā hercā-yı ‘âdet
şefā‘atsiz nigār ū bī-mürüvvet

820 - günāhum nōldı iy bī-raĥm dilber
beni bir cilfe görmezsın berāber

beğāyet ğırrasın: ĥüsn-ī cemāle
ġişi dimezsın aşĥāb-ı kemāle

nerēde vārısa bir cilfe cāhil
sanırsın ma‘rifetde anı kāmīl

eyā fettān-ı ‘âlem dād elüñden
ki vāram kılam feryād elüñden

32.a- siper olsun ħāza ōķına herdem
devāsuz derde düşsün bulmasūn em

825 - nice ister bēni firķatde maĥzūñ
görēyim ānı cāndan ōla maġbūñ

Ĥüdā ħurtarmasūn anī elüñden
alub ħurtulmasun derd-ī şeküñden

gölümü benden ayru istêr òl hâr
dilêrem ki ūralar cānına nār

ümidüm vār çekêler ānı dāre
yahud idêler ānı pāre pāre

kaža indükce gökden yir yüzine
kimesnēye degül ola özine

830 - ellînden ol pelidüy ah (u) feryād
kim olmadum anuñ mekrinden azād

Gazel

VEZNİ : - + - - / - + - - / - + - - / - + - -

yārımı benden cüdā kıldı cüzzam olsun rakīb
bu belâyıla cihānda şād ü kām olsun rakīb

*ömri öldükça belādan kurtuluş şād olmasun
*âkıbet berdār olub rüsvā-yı *âm olsün rakīb

olmasun ola ki hergiz bulmasun ğamdan necāt
derd ü miñnet çekmek/içün mestdām olsün rakīb

irmesün haqdan murāda hergiz ol metā'-ı hayr
görmesün rāhat yüzün dāim hünām olsün rakīb

835 - leşker-i şeytāne emr öldükça dūzahdan yanā
anda sancağ u *alem çeksün benām olsün rakīb

irmesün maqşūdına nemrūd-veş merdud olub
derd ü hicrānile can viren müdam olsün rakīb

çün temām itdüñ halilī şehbetin dildārile
sāl ü mäh ü hefte vü 'ömrünj tamām olsün raķīb

32.b- Şikāyet-i ez devrān

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

elā iy bülbül-i bostān-ı ma'ni
sözündür çün bugün meydān-ı ma'nī

yine söylē müşerref kıl cihānı
nazar eylē bu devrān-ī zamānı

840 - ki nice pūr füsün bī-vefādur
işi 'âşıklara cevır ü cefādur

egerçi görünür şüretde gülşen
velī ma'nīde külhen yigdür andan

kimünj yüzine gülse bir iki dem
getürür göñlüne yıllarıla ğam

beni bir niçe günler eyledi şād
gör āhir nicesi itdürdi feryād

baña evvel yidürdi şehd-i vuşlat
dönüb içürdi āhir zehr-i firķat

845 - elümden aldı yār-ı dilsitānı
nice aġyāre yār itdi gör ānı

baña çekdürdi cevriile cefāyı
raķībe sürdürür zevk u şafāyı

figān bu çarh-ı keĵ-reftār elünden
meded ol bī-vefā dildār elünden

kīm ol ayırdı bāni dil-rübādānı
bu yaĵdı cānumı nār ū belādan

Mesnevī

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

çü gördüm öldi yār aĵyāre yārūm
cefā ĵadden aĵurdı rūzgārūm

850 - beni terk itdi yār öldi raĵīb
ne deĵlü söyledümse ol ĵabīb

33.a- ĵaraĵ aĵladı cümle sözlerümden
aĵıtdı kanlu yāşum gözlerümden

niçe kim cidd ü ceĵd itdümse yāre
cefā terk itmegē olmādı çāre

çü oldum nā-ūmid ol bī-vefādan
ki ya'ni cānı ĵurtardum cefādan

ĵūzin itdüm yine 'uzlet maĵāmın
ĵūdā ala ĵarībūĵ intikāmın

855 - elümden nesne gelmez çār ü nā-çār
oturup tāli'ümden aĵlarum zār

egerçi zehr-i hecri nūş iderdüm (1)
okuyıp işbu şi'ri cūş iderdüm

(1) زهر zehr, nüshamızda زجر zecr "a.i.:önleme,yasak etme vb.." :
de "f.i.:zehir,aĵu" anlamındaki "zehr" burada daha uygundur.

Şi'r

VEZNİ : - + - - / + + - - / ı + - - / + + -

elmadum yār(ı)la hemdem elümden ne^f gelür
gözlerüm yaş ağıdur herdem elümden ne gelür

naḥs-ı ṭālī^c çü benüm öldı nidēyim nidēyim
öldürürse beni hemgam elümden ne gelür

dimiş ol yār kim elünden ne gelür öldürürem
toğrı dimiş bu kelāmı hem elümden ne gelür

860 - beni görüp bu yola gelme diyü uğrāyıcak
it raqīb eylerise ver hem elümden ne gelür

bu ḥalīliyi eger öldüre cevruñ sitemüñ
hük müllah nidelum bāri elümden ne gelür

Mesnevī

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

meger kim iylemişdüm şabr-ı pişe
cefālar iyleridüm kalb-i rişe

ki tā şabrile būlam derde-dermān
terehhüm ayliye ol cān-ı cānān

33.b- bu resmile geçürürdüm zamānı
kılur(dum) dembedem zār u fiğānı

... ve gurūr - kerden-i 'ışk

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

865 - meger bir gün kim irdi şubhem dem
cihān ̄oldı o demden şād-ı hurrem

yine yir giydi yāşıl h̄il'atını
gūlistān buldı fer u zīnetini (1)

açıldı her tarafından lāle vü gül
figāne başladı bağlarda bülbül

dil uzatdı/ki meddāh ̄elā şūsen (2)
cinān bāğına döndi tāze gülşen

zemīn̄ cümle emvātī dirildi
şanāsın şūr-ı isrāfil ūrıldı

870 - bahār eyyāmı ̄oldı vaqt-i maqbūl
cihān halkı şafāya ̄oldı meşgūl

bu ben derviş ü dilriş ü şikeste
garīb ü derd ü hicrānīle haste

garib ü 'âşık u bī-yār idüm ben
aḡub aḡvālūmi aḡlarıdum ben

kılurdı her hasīs yārile şöbet
beni her dem yakardı nār-ı hasret

egerçi şabra virmişdüm rızāyı
çekerdüm miḡnet ü derd ü belāyı

-
- (1) Nüşamızda "firar" anlamına gelen "ferr"olarak yazılmıştı
Biz "zinet,süs" anlamındaki (f.i.) olan "fer" i tercih et
(2) Sūsen سُوسَن (f.i.):susam çiçeği,(a.i.:simsim,sevsen) Nū
da س ile yazılmış, س ile olmalıydı.

875 - bu mevsimde ki taşdan bitdi güller
nice şabr eylesün āşifte diller

bahār eyyāmı kim öli dirüldür
• dem cüş itmeyen dirī degildür

yine cüş eyledi sevdā buharı
yine dil virdi elden ihtiyārı

34.a- ‘alem çekdi yine bir leşker-i ‘ışk
yine ma‘mūr öldi kişver-i ‘ışk

gurūr itdi yine sevdāsı ‘ışkuñ
yine mevc eyledi deryāsı ‘ışkuñ

880 - yine ‘ışk itdi şabrum yākasīn çāk
beni serkeşte kıldı cüst (ü) çālāk (1)

birūnum yaqdı derd ü hasretile
derūnum yaqdı nār-ı gayretile

Hiṭāb kerden-i ‘ışk be ‘âşık

hiṭāb itdi baṅā gūyende-yi ‘ışk
gönüller germ iden cūyende-yi ‘ışk

zebān ḥalile didi kim iy dervīş
garīb ü derdümend ü zār ü dil-rīş

revā mı sen kılāsın nāle vü āh
rakībīle muşāhib ola ol şāh

(1) Aslında çüst (f.s.) ~~چوست~~: 1-çevik, 2-yakışıklı

885 - ne öldüñ gayretüğe nöldi bāri
kōduñ ağıyārla yār öldi yāri

niçün öynāmaduñ yōlında bāşı
kōduñ kim yārla yār öldi nāşı

Mesnevi-(yi) der te'sir-i 'ışk

VEZİN : + - - - / + - - - / + - -

bu sözlerden cigerler pārelendi
bu dil zahmı yeñiden yārelendi

kōdum şabruñ tarikın iy karındaş
bu yōlda cānı terk idüb kōdum bāş

bu söz hōd 'āleme meşhūr olubdur
bu şādiden göñülü cān tölübdur

890 - ki her kim ūgrasa cevr ū cefāya
cefākeş cānım ūgratsa belāya

34.b- anuñ dermānı şabrıla seferdür
bulardan geçse āhir terk-i serdür

virem cānı görürsem dil-sitānı
bulūram nola 'ömr-i cāvidānı

çü bulmādum devā şabr u seferden
ümidüm var ki būlam terk-i serden

anādan tōğan elbet öliserdür
mukadder her neyise olısardur

Naşihat dāden şabā rā

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

didüm luţfıla iy bād-ı şabā gel
kamu bigāne dirsın aşınā gel

senüñ işiñ-dürür dāim risālet
ki sensin menba'ı luţf ü şehāvet

naẓirüñ yekdurur ehl-i kademde
cihānı seyr idersin iki demde

dehānun goncenüñ peydā iden sen
hemīşe bülbül-ī şeydā iden sen

910 - ürursun nergisüñ başına āfer
virürsin bāgıla bostāna zīver

kılursın hoş koku lu her giyāhı
urursın lāleye la'lin külāhı

gülistāne senüñ zātıñ ider fer
dimāğı cān nesiminden mu'atfer

benüm hālūme luţf eyle nazar kıl
kerem kıl yār kūyine gūzer kıl

varub dergāhına yüz sürgil evvel
icāzet virürise öpesin el

915 - digil iy hüsn ilinüñ şehriyāri
gönül ārāmı vü cānüñ karāri

895 - cānından ūşānan başdan kayırmaz
başın terk eyleyen taşdan kayırmaz

çü ben başum k̄ōmīşam-dur arada
ya cān vīrem yāhūd irem murāda

Mesnevi der resūl

çü bu tedbir kıldum dilde muhkem
ūmīdüm bu ki ōlām yāre hemdem

didüm/kim göndēreyim yāre peygām
varub hālūmden ide aña i‘lām

ki şāyed cevrden ūşanmış ōlā
hacer gönlī birez yumşamış ola

900 - velikin fikr iderdüm dāim. ānı
kim ola benümile yarı cānı

yine fikr eyleridüm anı ekşer
ki yāre kim ola benden haber-ber

Āmeden şabā vü iḳdam kerden be risālet

meger bir gün seher vaktinde nāgāh
şabā ōlmış benüm hālūmden āgāh

irişdi cismüme cānum bigi ol
bulındı derde dermanum bigi ol

35.a- baḡā didi kim iy aşifte ‘âşık
olursam ben resūl olmağa lāyık

905 - varup ‘arz eyleyüm hālūni yāre
ōlā kīm bulına derdüne çāre

nigārın ü güneş tal'at kamer rû
cefâ 'âdet cefâ pişe cefâ hû

raķīb ola revā mı saña maķrûn
ola 'âşık bu ğayretten ciger hûn

35.b- seversin sen raķībīle cefâlar
çeker 'âşıkların dâim belâlar

raķībe dâhi luţf eylê cefâ kıl
veyâhûd 'âşıkâ dâhi vefâ kıl

920 - raķībe sen olasın yâr u hem-dem
döke 'âşık gözinden bâr her dem (1)

çün iy bî-rahm 'âşık öldürürsin
raķībī bari niçün güldürürsin

nedendür ol ola kâtuğda maķbûl
bu ola hizmetünge şöyle ma'zûl

egerçi yâre 'izzetler yaraşur
raķībe dürlü miñnetler yaraşur

senün ğatuğda iy yâr-ı vefâdâr
ķo kim olsun berâber yar u ağyâr

925 - beğüm yâr olâ derd ü ğasretīle (2)
geçe ağyâr 'işve 'işretile

28.v.

(1) "bâr" yerine Ank.Milli Ktp.Nüs. da "yaşı" tercih edilmiş.

(2) "beğüm" yerine Ank.Milli Ktp.Nüs.da "bu kim" tercih edilm

bu mezheb iy şanem bir dinde yok-dur
nice dīn belki hiç ayende yok-dur

gel imdi iy güneş şüretlü dilber
ko kim ağıyāre yār əlsūn berāber

içende mağrūr olma kim cemālūn
zevāli vardur āhir her kemālūn

cihānda çün beḳā kārī degildür
bu fānī dünyada bārī degil-dür

930 - niçe bir ağıladursın ‹âşıkı zār
birez müddet ko kim ağılasun ağıyār

dilek senden budur kim ya ḥabībi
kapūndan dur idesin it rakībī

vü ger ni ḳan •olur dergāhuḡuzda
ḳēmīşam bāşı ben ḥed rāhuḡuzda

36.a- sür imdi iy şabā ol yāre toḡrı
digil ahvālūmi dildāre toḡrı

elūnden geldūgin cehd eyle yāre
meger sürdüresin ağıyārı yāre

Revān şeden-i şabā be risālet ve (dāden-i haber)

VEZNİ : - - + / + - - + / + - - + / + - -
mefûlü mefâilü mefâilü failün

935 -

iy bād-ı şabā ḥālūmi dil-dāre ḥaber vir
yürekdeki yārem ḳatıdur yāre ḥaber vir

hicrinde gözüm kevkebinün̄ kalmadı nūrī
öl mihr-i cihān māh-ı pūr envāre haber vir

ben çākerini eyleye dīdārına mahrem
ağyārı neden yār idine vara haber vir

telh oldu dehānum gam-ı hicrānıla herdem
öl la'li-yi leb şehd-i şeker-bāre haber vir

derdile yanub öldi vü can vird(i) halīlī
rahm ide meger öl püt-i ra'nāya haber vir

Refter-i şabā ma'zül şoden-i rakīb

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

940 - şabā çünkim söz aldı ben gedādan
revān öldi yōlā bād-ı hevādan

irişdi çünki yārün̄ hazretine
sözi 'arz itdi cümle hizmetine

çün āgāh oldu dilber bu haberden
tekellüm eylēdi hayrile şerden

bu sözlerden meger kim gayret aldı
birez dem fikr deryāsına taldı

başan kaldurdu çün kıldı nigāhı
sözün̄ duydu rakīb-i rü siyāhı

945 - bu mel'ünün̄ ucından rāhatum yok
anuçün̄ düşmen oldum halkıla çok

36.b- ne hayr irişse bündan bāña āhir
çepel şeklünden ānuç hayr-i zāhir

diñüz kim t̄ürmas̄un k̄ap̄umda ayruḡ
ḡörünm̄es̄ün gözüme bunda ayruḡ

ve ger ni ol pelidi öldürürven
cih̄an halkını aḡa güldürürven

pes andan didi iy peyk-i seḡergâh
yüri var ̄ol garîbî eyle āgâh

950 - di/kim şeyt̄an cennetden sürildi
hakır ̄oldı vu ʿizzetden sürildi

şik̄ayet itmes̄un ayruḡ felekden
ki uş ayırdılar divi melekden

d̄ahi çok itmes̄un feryād ü āhı
ki sürdüm uş katumdan r̄u-siyāhı

anuy maḡş̄udı anı sürmekidi
gözi sürüldüğünü görmekidi

çü gördüȳ gözün̄ile sürdüm anı
belürmez b̄unda uş nām ü niş̄anı

955 r̄ digil kim dimes̄un b̄aḡā cefākār
vefā kıldum dis̄un adı vefādār

raḡıbı sürdü kim ʿaynî vefādur
eger vaşlum umarsa nā-sezādur

olurdu eylesem vaşlumla şādān
vel̄ikin incidür taʿnile d̄üşmān

ilüȳ taʿnini ḡötürmek ne müşgil
anuy saʿyini yītürmek ne müşgil

götürmezven elüñ ta'nîni iy yâr
yetürürven anuñ sa'yîni nâ-çâr

Ameden şabâ ez risâlet ü haber-dâden

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

37.a- şabâ gördi ki bu vechile güftâr
960 - dönüb geldî bañâ dîr ki iy yâr

raķîbî sürdi ol dilber katından
ferište dîyü irdî hâzretinden

raķîbi sürdü kim 'ayn-î vefâdâr
dimesün tek bañâ ayruķ cefâkâr

vefâdan ger ümid-i vuşlatumsa
anüñla 'ıyş-ı nüş-ı şohbetümse

ne mümkün-dür bu kaçan olıcaķdur
kaçan bu işe imkân olıcaķ-dur

965 - elüñ ta'nın götürmezven dir ol yâr
yetürürven anuñ sa'yin nâ-çâr

Şeniden -i haber-şabâ râ vü tefekkür hâl ra

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

bu sözler çünkim irişdi şabâdan
birez cüş eyledüm bād-ı hevâdan

raķibüñ 'azline handân olurdum
nigârüñ sözine giryân olurdum

gehi hayrân olurdum ol taraftan
gehi giryân olurdum bu taraftan

velikin ol cefakârın peyâmı
ciger hûn itdi kat' itdi kelâmı

970 - yakîn oldı bu sözden başa hâşıl
kim ol dilber degil 'uşşâka mâil (1)

hemân yok yireyimiş çekdüğüm derd
döğermişem hemân bir âhenin-serd

gerekdür gışıye elbet sitâre
vü ger ni ciddü cehrile ne çâre

eger cehdile el verseydi maqşud
halilî olmiyaydı böyle merdud

37.b- kaçan kim olmiya taqdîr-i sübhân
nice toğru gelē tedbîr-i insân

975 - çü gördüm ol vefâsızda meded yok
cefâsına anuñ haddile 'add yok

vefâsız köpdı bu devr-i zamândan
beküllü geçdüm ol nâ mihrbândan

niçe bir şabrıla miñnet çekem ben
sefer idem veyâ gurbet çekem ben

heman iş aña kıldı iy karındâş
bu yolda ben göñülden oynayam baş

(1) "mâil" nüshamızda, biçiminde yazılmıştır.

kaçan kim cāna ide ʿışk̄ odı kār
bir olmaz mı ḡişiye yār u aġyār

980 - bıçak̄ irişdügi dem üstühāne
ḡişi bakar mı yaʿnī cism (ü) cāne

şu kim uşanmış ola bu cihāndan
ʿaceb midür geçersē bāş (u) cāndan

cihānı ko ki ben cāndan ūşandum
anuy/çün şayd-ı cānāndan ūşandum

ḡişi görür ne olsa başda yazu
eger hiç aşşā kılmaz zūr-ı bāzū

bir iş kim anı taq̄dīr ide taq̄-dīr
olur nāçār ol iş aña ne tedbīr

985 - eger taq̄dīr ise bu kim ölem ben
ne tedbīr aña kim nā-çār ölem ben

ve ger ni vuşlat öldiysa muqadder
zarūrīdür ki olısar müyesser

velikin işbu çarh-ı keġ-revende
ider bir niçe gün ʿuşşāka ħande

degil-dür iki-den hōd ħāl-(i) ħāli
ya cān virem ya hōd bulam vişāli

38.a- İlahi sen cemāl eyle müyesser
ki ħatm ola sözün Allahü Ekber

Şikāyet ez t̄āliʿ

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

990 - gel iy bu nazm u lügāzı düzenler
girüb ma'ni deñizinde yüzenler

haber alūñ bu sözden ki haberdür
muṭavvel ma'nīdür söz muṭaṣardur

şikâyet-dür inĭci ṭāli'ümden
hikâyetdür beyān-ı vâkı'amdan

Hüdā-yı bî-vezīr-i şāh-ı 'âlem
İlāh ü bî-şerik Allah u âlem

egerci sözlerüm tuzlu yaratmış
beni bir naḥs yılduzlu yaratmış

995 - anamdan toğalı şād olmadum ben
belā vü ğamdan āzād olmadum ben

beden terkib olalı āb (u) gilden
ferāğat bülümāmişam derd ü dilden

meger kim ṭāli'ümdür naḥs-ı ekber
ki bir dem sa'dile olmaz berāber

felek atarsa bēni kūy-i her su
zi menzil tā be menzil kūy-i ber kū

gehi der-bend ü ğāhi der bün-i çāh
gehi bir ḥabs ğāhi bir ser-i rāh

1000- gehi ğurbetde vü ğāhi ḥazerde
gehi külḥanda vü ğāhi seferde

gehi 'uryān yürürem ki ḳabā pūş
gehi dervīş oluram ki 'abā pūş

felekden silleler yidüm yüzümde
safâsı dininüñ kaldı gözümde

38.b- cihāna geldüm ammâ gülmedüm ben
sitārem-dür sa'âdet bulmadum ben

günüm geçdi firākile diriğā
yıkıldum iştiyākile diriğā

Şikâyet-i ez devrân

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

1005- gel iy cān gülşeninüñ medh-i hūni
rumūz-ı sırr-ı 'ışkuñ nüktedâni

nazar eylē bu çarhuñ cünbüşine
ki ehl-i ma'rifet ne cünbüşine

şular kim kāmīl-i insan-dururlar
felek fi'liyile nālân-dururlar

olanlar hep kemâlâtīla mevşūf
ölüp-dürür kamu derdile ma'rūf

elifi bilmeyen bayıla tīden
kemâl ehline dâim ta'na iden

1010- şular kim gümege lâyıķ degil-ler
demâdem hurrem u şādān olurlar

velī anlar kim ehlīdür kemâlün
nice gör menba'ī olmış melâlün

temîzî yok-durur bu çarḥ-ı dūnuḡ
dutub boynın bŭrur dâim zebūnuḡ

katında bir-durur ehlile cāhil
görür her nākısî fi'linde kâmil

kimi kim güldürür bir gün temāmı
dönüben aḡladur bir yıl temāmı (1)

1015- kimi kim eyliye bir laḡza ḡandān
ider bir niçe yıllar anı giryān

anuy fi'linde sultānlar zebūn-dur
şefâ'at söz-durur dŭnyā-yı dŭn-dur

39.a- gör andan nice virdi cān-ı şîrîn
nice katl öldi ōl ferhād-ı miskîn

hem andan leylî niçün dil-şikeste (2)
ōlub çekdi belā mecnŭn-ı ḡaste

hem andandur yine ol ah (u) feryād
ki ḡurşid içün eylerdi feraḡşād

1020- hem andan-dur ki vardı ḡana ḡarḡa
ḡam-ı ḡulşāh içün bi-çāre varḡa

hem andan-dur ki 'ışḡ-ı ḡuş periden
aḡar ḡān dīde ḡāy-ī müşteriden

beni hem nice yıllar itdi giryān
dirīḡā itmēdi bir laḡza ḡandān

(1) Satır altında "müdāmı" مدام yazılı

(2) Leylâ ليلا (Leylâ ile Mecnŭn hikâyesinin kadın kahraman
Nüşamızda ليلى şeklinde yazılmış.

ne ben belkim cemî'-yi ehl-i 'âlem
çeker dünyâ ucından mihnet ü gam

vefâ ümmak bu çarh-î bî-vefâdan
başar ummak-durur çeşm-i 'amâdan

Der beyân tertîb-i nâme-yi maḥbûb

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

1025- gel iy cān gülsitānīnuḡ ku'aybı
yine keşf eylegil esrēr-ı ḡaybı

söze başlā çü hengām-ı sūḡan-dur
ki sen ḡavvas-ı derya-yı sūḡūn-dur

yine ḡōş böyle tōldur cihānı
müşerref eylegil bu būsitānı

niçe bir kışşa'-yi hicrān idersin
çü bülbül nāle vü efgān idersin

gel imdi eyle vuslatdan rivāyet
işıtdür bīze bir şīrīn ḡikāyet

1030- meger şol dem ki ol yār kamer-veş
ḡarīb ü 'âşıkā olmışdı serkeş

39.b- raḡībī sürmişdi ḡazretünden
ferište dīvī irmişdi katundan

velīkin 'âşık-ı dil ḡasteye hem
cefā bünyād nī kılmışdı muḡkem

cefā bābīnı kılmışdı güşāde
vefā bābı belürmezdi arāda

terehhüm yollarını bağlamışdı
ciger hicr ateşine tağlamışdı

1035- yürürdi hōş ferāgat ʔâleminde
degildi hīç ʔâşıklar gamında

velīkin ben ğarib ü bî-sitāre
ölurdum hemnişin efgān u zāre

bu fikrīle ölurdum vāle deng
ki ol maḥbūb-ı şûh-ı dilber-ī şeng

raḳībün eylēdi çün ʔömrünü kim
niçün ʔelmıya ʔuşşāka hemdem

meger kim var durur menne-ı āḥir
ki dāim yarı yārdan dūr ister

1040- vü ger kim yōgsa bu ḥayra māniʔ
niçün şems'ül-ḥüsn ʔölmāya tāliʔ

Mesnevī

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

bu resmile kılurdum sözile sāz
ki nāgeh irdi hatifden bir āvāz

ki iy devrān elinden ağlayan zar
ḥalīlī ḥaste dil bî-hiş-i bî-yār

niçe bir idēsın gamdan şikāyet
idēsın derd-i hicrāndan ḥikāyet

yine algıl elüğe hāmeyi sen
yine tahrīr eyle hāmeyi sen (1)

40.a- beyān it hālūği ol bî-vefāya
1045- ki şāyed kaşd ide terk-i cefāya

velīkin niçeye dek böylē maḥzūn
olāsın derd ü hasretden ciger hūn

Şūretnāme-yi be risālet

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

çü kıldum bu kelāmı bende işgā
düzetdüm hāme kıldum nāme inşā

būnı yazdum ki iy serv-i revānum
murādum göñlümü cismümde cānum

çü sensin ḥüsn ilinüḡ pādişâhı
kuluḡam ḥālūme kılgıl nigâhı

1050- nice bir baḡrumı kân īdesin sen
çü bülbül beni nālân īdesin sen

nihâyet yek/mudur hicrâna iy dōst
niçe bir aḡladursın gül-dür iy dōst

niçe bir zulm bî-dād idesin sen
benüm düşmenlerüm şād īdesin sen

eger hicrân ise irdi kemāle (2)
eger baniyem uş döndüm hilāle

(1) Metinde belirtme durumu hemze ile gösterilmiştir.

(2) " irdi " اِردِي , " ise " اَيْه Yanlış yazım.

Müstensih hatası olsa gerek.

hāmeyi
خانه!

meger öldürmek oldu kaşduñ iy yâr
ve ger ni cāna cevruñ eyledi kâr

1055- eger suçum varısa öldür iy dōst
niçe bir ağladursın güldür iy dōst

bilürstñ hōd cihānuñ yek sebātı
iñen çok itme şānum seyyi'âtı

iñende bu cihāna olma mağrūr
beni cevr ü cefāya kılma mağhūr

Ġazel

VEZNİ : - + - - / + + - - / + + - - / + + -
fâ'lâtün feilâtün feilâtün feilün

40.b- iy leb-i gence niçe cevr idesin cānumuza
dāhi kanmaz mı 'aceb hūn-i gözün kanumuza

nola luṭf eyleyüben cem'ine sa'y eylerisen
zūlfuñ ucından olan hāl-i perīşānumuza

1060- ne revādur kılavuz ah (u) fiğānı dün (ü) gün
sen kulağ urmıyasın nāle vü efgānumuza

dil yakup dīn yıkup toymadı şöl hūn gözün
nice göz kara kılup kaşd ider iymānumuza

râh-ı 'ışkuñda halīlī ne belâ çekdüğüni
nazar itseñ bilēsın defter-i dīvānumuza

Resten resūl be-destân nāme

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

çü bu resmē ki yazdum nâmeyi ben
yire şâldum elümden hâmeyi ben

didüm kim òla benden yâre kâşid
ki vârub ‘arz ide aña muqâşid

1065- bu işde bāna kīm yâr òla yâ Rab
benümle yâr-ı dildâr òla yâ Rab

dil ider iy cefā òdīna yānmiş
cihānuñ kâr-bârından ūşanmış

yine sen ol resûli òl habībün
gülē hoşdur ka‘ân-ı ‘andelībün

senī bilmez habībün iy belālu
üşenme böyle diyü çekme kaygu

senī bir şūrete kōymış bu cihān
ki yūzūne bakanlar dimez insān

1070- yūzūñün rengi dönmiş za‘ferāna
gözünñ beñzemiş yaşları kāna

ciger yakmış-sın iy miskīn cefādan
kemāne beñzemiş; kaddün belādan

41.a- yūri vār hālünī ‘arz it ūşenme
beni bu şūretile böyle şānma

ki şāyed derdüñe bir merhem òla
gamundan nice bir çeşmün nem òla

Revān şoden ‘âşık be risâlet

çü dil bu resmîle virdi naşihat
kabûl itdüm ne olursa faşihat (1)

1075- elümde nâme dutdum kâşidâne
görüb yāruḡ yōlina ‘âşikâne

varub dergâhına kıldum zemîn-bûs (2)
ümāram olmayam kâtunda mē'nūs

didüm ger şāhdan vārîse destūr
resülem üş elümde nâme mestūr (3)

çü şāhı kıldılar benden haber-dâr
didi gelsün görelüm ne haber var

Dîden-i maḥbûb u ḡurūr kerdên-i ‘ışk

VEZNI : + - - - / + - - - / + - -

çü girdüm gördüm ol nâ-mihr-bânı
perî peyker ḥabîb-i dilsitâni

1080- başūma çıkdı sevdânın buḡârı
bâş ūrdum pâyine bî-ihtiyârı

revân öldi hemân ‘aqlum başumdan
dütışdı ‘ışk ödî içüm tışumdan

-
- (1) (fazîhet) *فاجیت* olsa gerek.(a.i.) fażâhat:edebsizlik,alç.
(2) zemîn-bûs:yer öpen(f.b.s.) *زین بوس* yazılmış. *بوس* olmal
(3) mestūr (a.s.):gizli,kapalı anlamında kullanılmış.Ancak
"yazılmış" şeklinde olmalıydı.

مطلوب

dutub cürm yakāsın eyledüm çâk
başūma hâk-i āhından kōdum hâk

muhabbet cūş idūben geldi mevce
cihān gözūme gelmez ōldı cevce

bırakdum nāmıla nāmūsı ‘ârı
lisānūma bu sözler ōldı cāri

41.b- yetişdüm şe‘mine pervāneyem ben (1)
1085- kōnız kim yanayın ben yanayum ben

tabībe irdüm elhaķ derdümendām
bihamdüllah bülundı derdūme em

muhibbēm ‘âşıkum zârem ğarībēm
gülē irdüm yakılmış ‘andelībēm

Ta‘accüb kerden-i maḥbûb resûl râ

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

çü gördi hālūmi ol serv-i kâmet
‘aceb-dür didi kâşıdda ‘alâmet

resûle benzemez bu ‘âşık ancak
reh-i ‘ışıkumda yâr-i şādık ancak

1090- yüzine şu sepiğ ‘aklı derilsün
eger öldüyise dāhi dirülsün

su sepdiler hemāndem cūşa geldüm
bu şi‘re nağme idüb cūşa geldüm

(1) Metinde karalı ve bōzuk yazılı bir beyt.

Ġazel

VEZNİ : - - + / - + - - / - - + / - + - -
mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün (1)

serv òlamı bu kaç ya 'ar'ar mı bârek-Allah
şehd òla/mı bu leb yâ şeker mi bârek-Allah

bu zülfîn 'anber mi yâ turre'-yi muţarra
sünbül/mi yâ bu müşg-i ezfer mi bârek-Allah

cānuġ cihān/mı bu rûhuġ revān/mı bu (2)
devr-i zemānda yoġsa dilber/mi bârek-Allah

1095- bu mäh-cān fezā mı ya yār u pür-şafā
yâ ħüsn ilinde şāh-ı eşher mi bârek-Allah

bu bülbül/mi söyleyen ya tûti-i şek(k)er-hā
yāġud ħalilī dā'ī çāker mi bârek-Allah

Ĥiţāb kerden maġbūb rā

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

42.a- pes andan didi iy maġbūb-ı cānı
cinān gülzārınuġ serv-i revānı

cemālün gülsitānı ħurrem òlsün
hemīşe düşmenüġ 'ömri kem òlsün

yāvuz göz görmesün hergiz cihānda
yölüġā cān fedā òlsün cihānda

(1) Bu kalıp; - - + - / + - - / - - + - / + - -
müstef'ilün / fa'ûlün / müstef'ilün / fa'ûlün
tef'ileleriyle de kullanılır.

(2) Eksiklik var.

1100- bugün sen h̄usn il̄in̄üñ server̄isin
melek ş̄üretlül̄er ser defter̄idür̄ (1)

revā/m̄idur ki iy sultān-(1) h̄übân
ki ̄ōla ‹âşık̄laruñ giryan̄ (u) biryan̄

cefâya yok mudur hergiz nihâyet
kime vâram kılam senden şikâyet

ki senden gayri yok-dur pâdişâhum
yüzüñ âyîne-dür her dem nigâhum

eger vârise bu hicrâne pâyân
demidür iy şanem itdürme efgân

1105- x̄ü ger kim yōğsa dermân bu derde
ko kim b̄ari verem c̄anı bu derde

ki senden ayru sağ ̄olmak ne mümkün
tapuñdan ben ıraḡ ̄olmak ne mümkün

ğarib̄em iy hab̄ib̄üm alma āhum
kalur bu yanuñda ̄ölürsem günāhum

Sūāl kerd̄en-i ‹âşık̄ be ma'şuk̄

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

çü bu sözlerden ̄öl yār-ı kamer-veş
işitdi rahm̄ idüp ̄ölmadı serkeş

didi h̄ōş geldüñ iy biçāre ‹âşık̄
firāk̄ ̄ōdīna yānmış zār ‹âşık̄

(1) Bu beyitte kâfiye uymadı.

1110- ferâset çeşmile baqdı vü gördi
nedür hâlün iy miskîn diyü şordı

42.b- ne icâb eylēdi nōldı zarūret
ki kıldıñ böyle sen tebdīl-i şūret

nedür bu şūret(u) bu hāl ma'ni
seni bilmeyēler şandun/mı ya'ni

cefādan benzer ōldı tākātun tāk
delü cānūñı yaqdı nār-ı eşvâk

ki terk itdük tarīk-ī şabrı nâ-çâr
geçüb dünyādan ōldun tālīb-i yār

1115- yōlumda kılmadun sa'yimde taqşīr
nedür maqsūdun eyle bāña taqrīr

Cevâb dâden-i 'âşık be maḥbûb

VEZNI : + - - - / + - - - / + - -

didüm kīm iy güzeller şehryâri
cihānun cānı vü cānun qarârı

ğarībem derd ü hicrânile ḥaste
kulunam iy şanem şikeste hem beste

ğam-ı 'ışkun beni tār eylemişdür
cihānı gözüme tār eylēmişdür

beni redd itme iy serv-i revānum
kabül eylē ki ōlam kapun da şāhum

1120- dirîg itme cemâlün ben kulundan
yaşurmâgıl cemâlün bülbülünden

dilerem senden iy sultân-ı hûbân
ki òlâm yüzüğe ki karşı şād-ı handân

(Sual) kerden-i maḥbûb be ‹âşık râ ve vade dâden be soḥbet-i

şahrâ

VEZNİ: + - - - / + - - - / + - -

hezârân luḥfıla òl yâr-ı dil-cû
didi cevri āḥir òldı çekme kaygı

dükendi kalmadı eyyâm-ı firḳat
îrişdi ḥurrem òl eyyâm-ı vuşlat

43.a- kayırma kim vefânun irdi devri
yazuḳdur niçe idem sāḡa cevri

1125- vişâle va ‹demüz ferdâya òlsün
tevaḳkuf soḥbeti saḥrâya òlsün

Meşnevi

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

çü bu vechile dökdi òl semenber
dilünden ḫuti-yî ervâh-ı şekker

ferâhdan ḳödum ayagında bāşum
akıtdum gözlerümden ḳanlı yāşum

ölüyiken dirüldüm adam òldum
şanâsın pâdişâh-ı ‹âlem òldum

veli dil şoñbet-i şahrāya kŭymez
safādan cān vīrür ferdāya dīmez

1130- elümden ne gēlür nâ-kâm nâ-çâr
baķūb ferdāya ķaldum gözlerüm çâr

Reften-i ʿâşık beşahra

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

yine çün âfitâb-ı ʿâlem-efrûz
niķâb aldı yŭzānden ola nevrûz

zer inʿâm eylēdi zerrīn siperden
cihân yŭzine zīver virdi zerden

bu ben dervīş-i dil-rīş şikeste
garīb ü ʿâşık u miskīn haste

cihānuñ cümle halkı pīr ü pür-nâ
ķamu işlü işīne ōldı cŭya

1135- teferrŭc iderek şahrāya çıkđum
irişđum vaʿde-yi ferdāya çıkđum

bāķūb yōllāra çeşmüm eyledüm çâr
bu şīʿri eylerīdüm dilde tekrâr

43.b- ĞAZEL

VEZNİ : - + - - / + + - - / + + - - / + + -

şād ōl iy dil ki bugŭn cismŭne cāndur gelecek
hurrem ōl cānum ki yine cān u cihāndur gelecek

cāme-yi hūn dile çü ya'kūb dāhi (1)
çünki hūsn ĩline yūsuf hāndur gelecek

nite iy bülbül cān itmeyesin sāzla söz
çünki cān gülşenine gonce dehandur gelecek

1140- intiżāriyla ne gam cānı revān eylersem
gelüb ihyā ide 'isa zemāndur gelecek

cān nişār eyle halīlī kadem-i hākine kim
rūzlar revnaķı ol şem'ī şebāndur gelecek

Peydā şoden maħbūb ez devrān

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

birezden ol nigār u lâle ruhsār
görindi şānasın/kim māh deh çār

gelür ol māh ĩki hemrah öñince
būlut bigi yürürler māh öñince

derūnum töldı zevķile şafādan
münevver öldı nūr-ı muşafādan

1145- bedīhī eyledüm bu şi're ağāz
çü bülbül sōze geldüm eyledüm sāz

Ėazel

VEZNİ : - + - - / - + - - / - + - - / - + -

luţfıla şöl karşudan gül yüzlü yārum-dur gelen
gönlümün şehrinde ya'ni şehriyārumdur gelen

(1) Misra eksik,vezin bozuk.

cilve-yi t̄āvus īden serv-i kabā pūşumdur ōl
söyleyīcek luţfıla gevher-nişârumdur gelen

‘andelīb-i ‘cāne cevrīle cefā kıldūğına
luţf idüb rāh vefādan gül‘izârumdur gelen

44.a- ōl kemâl-i hüsnile devr-i zamānuñ yūsufı
ya‘ni ōl ‘isa nefeslü ihtiyârumdur gelen

1150- ger halīlīyem bu yōlda cān virem şükrāne ben
çün habībüm dilberüm yârum higârumdur gelen

Ameden-i maḥbûb ve sū‘āl u cevāb dāden

VEZNI : + - - - / + - - - / + - -

hezârân ‘izzile ōl yâr-ı hūbân
gelüb gördi bēni giryân u büryân

selām itdi bağā i‘zazile ōl
gelüb geçdi hezârân nāzile ōl

revân ōldı revân bir bāğa girdi
şanāsın hûrdur uçmāğa girdi

temāşā iderek bostân içinde
öturdi bir dirahţānuñ içinde

1155- pes andan fetḥ-i bâb idüb kelâma
teveccüh eyledi bu ben gulâma

didi ḥālün firâkımdan nedür dōst
biḥamdüllah ki vardur sevgün ü pōst

didi kimidi yöldāşuñ bu yōlda
didüm/kim miñnet ü ğam sāğda şōlda

didi umar mıduñ benden vefāyı
didüm olaydı çekdügüm cefāyı

didi kim yeyüb içdügün neyidi
didüm kim derd ü hicr ü ğuşşayıdı

1160- didi varur mıdı uyñūya çeşmün
didüm üyūmağa kōr mīdı hışmuñ

didi olur mıdı hūsnüm hayāli
didüm andan degüldüm hīç hāli

didi hālūñ nedür şimdi iy miskīn
didüm şādum ki göñlüm bülci teskīn

44.b- didi ger eylerisem girü merdūd
didüm hāzır /durur üstünde ma‘būd

didi havf eyleme iy yâr-ı şâdıķ
bugün t̄alı‘ -durur ğāyet muvāfıķ

1165- pes andan meşğül olduķ ‘ıyşe iy cân
birez dem ĩkīdum eş‘âr u dīvān

birez sâ‘at geçenki mâcerâdan
hikâyet İderem çün ü çirâdan

eger kim ölmāyaydı ta‘n -(ı) ağyâr
dün ü gün İdeydüm şöbet-(ġ) yâr

hele şimdıeydelüm ‘ıyş-ı ‘ışret
ele girince bu nev‘İle fırsat

būlinmaz degme göz bu resme fırsat
bugūnki fırsatı görgil gānīmet

Şıfat-ı şoḥbet-i yâr

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

1170- pes andan düzdi muḥribler terāne
fiğāne başladı çeng ü çegāne

defūḡ āvāzı vü nāyuḡ fiğānı
gōḡül açdı feraḥlandurđı cānı

duta ṭanbūra düzdükce nevâyı
virürđi cāna bū-yī āşinâyı

çü çengi çenge ūrūban düzetđi
felekde zühde āhengin gōzetđi

ōluḡ gūyendeler her demde gūyā
ōķırlardı müdām eş‘ār u ġarrā

1175- yüritđi sākīler la‘līn ḳadehler
gōḡülđen gitđi ġam geldi feraḥlar

şu resme ōldı ger mâ germ şoḥbet
ki birbirīne vırmezlerđi fırsat

45.a- şerâb u sebz ü sazu daḡı yâr
müyesser ōldı çün bî-ṭa‘n-ı aġyâr

revān itđi feraḥdan gözlerüm yāş
dilārāmıḡ ayaġında ḳedı bāş (1)

(1) İst.Ünv.Nüs.(13.b) de "kodum" şeklinde geçmektedir.

oķıdum işbu Şi'ri düzdüm āvāz
nevāme bülbül-ī cān oldı demsāz

Ėazel

VEZNİ : - - + / + - - + / + - - + / - + -

1180- çün gülşen-i cemālūge kıldı nażar gözüm
taş/mı dökerse eşkile hūn-i ciger gözüm

şems-i cemālūni görürken mu'āyine
a'mā degildür yine görsün kamer gözüm

burķa götür cemālūnden ayā cennetūn güli
bulsun baķıp cemālūge bu nūr-ı fer gözüm

yüzüm müjemile kaķuñı pāk eylemek diler
dergāhuña anın/çün su seper gözüm

mihmān olursa bu gece vaşluñ halīliye
şükrāne kılor dāmenini pür-güher gözüm

Şifāt-ı şoħbet-i be vaşl

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

1185- nice şerh idem oķ şoħbet şafāsın
gişi bulduķda gönli mukteżāsın

anūñ fevķında hiç olur mı şoħbet
açılmaz kimsēye bu bāb-ı devlet

ma'el-kışsa bu 'ıyş olunca aħşam
şafā vü 'işretile buldı encam

pes andan luṭf ikrāmıyla ol şâh
tûrub gitdi hemân görmişse hemrâh

seher yili bigi öldi revân ol
gözünden çün peri öldi nihân ol

45.b- hemân ben bağrumuḡ başıla kıldum
1190- ciger hûn çeşmümüḡ yâşıla kıldum

nazar kıldum ki sohbetden eṣer yök
hemân ben kılmışam ayruḡ beşer yök

didüm yâ Rab düşün/mi yâ hayâlüm
ki döndi uyḡudan dönmişse hâlüm

veyâhud şanki mestîdüm ayıldüm
özümü yâlünüz gördüm bayıldüm

fiğân idüb didüm vâ ḡasretē vâ y
ḡaribem neyleyem vâ ḡurbete vâ y

1195- neyîdi evvelâ ol ʿıyş (u) ʿışret
nedür şimdi bu âh (u) derd ü ḡasret

neyîdi evvelâ ol âşinâyı
nedür şimdi nedendür bu cezâyı

nēyîdi evvelâ zevḡ (u) şafâlar
nedendür bâri şimdi bu cefâlar

nēyîdi evvelâ vuşlat şerâbı
neden-dür şimdi bu firḡat serâbı

firâḡâ ḡasretē derde dirîḡâ
ki tebdîl öldi vuşlat ayrülüḡa

1200- çü gördüm kılmāmiş bir kimse demsâz
düzetdüm sözle bu şi're āgāz

Ġazel-i firâķ

VEZNİ : - + - - / - + - - / - + - - / - + -
fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

şâdiken kıldı beni uş yeğiden giryān firâķ
bağrumı kıldı kebâb bu şinemi büryān firâķ

eşk-i çeşmüm âķıbet ġarķ idiserdür âlemi
bāşum üstine yağar her dem -be-dem bârân-ı firâķ

hayf kim biçāre dil mecmû'ayun ağzun bigi
eyledün zülfün bigi âlemde ser gerdân firâķ

46.a- yapıdı ışķun göñlümün tahtunda vuşlat hānesin
irdi öl leşker çeküp kıлмаķ-lıģa virān firâķ

1205- nûş idüb nîş-î firâķı iy halilî şabr kıł
bir ġün ola vaşluna tebdil ola āsān firâķ

Der hatm-i kitâb

VEZNİ : + - - - / + - - - / + - -

elâ iy âşık-ı dervîş-(i) dilrîş
halilî haste dil bi-yâr (u) bi-hîş

düzetdük çün bu zîbâ dâstānı
temām itdük bu nāzük büstānı

ki her bir beyt-dür bir dāne gevher
bilür şarrāf olanlar ķadr-i cevher

āḡā kim lem'a-yı 'ışk itmēdi berḡ
güherden İydemez ḡar mūhreyi fark

1210- bilür anlar ki ŝarrāf cihān-dur
rumüz-ı 'ışka cümle nükte-dān-dur

bilürler nice-dür sözüñ temizīn
bulürler her ṡarafdan ma'ni yüzīn

tevaḡḡu' būdur ōl merdānelerden
olıcaḡ ḡūŝe bu dürdāne-lerden

eger sehv ōldīsa vāḡı' ḡalem-den
ḡaṡā-pūŝ ōlalar luṡf (u) kerem-den

eger nazmunda vārīsa rekāket (1)
ānuḡ iŝlāḡıdur 'ayn-i leṡāfet

1215- ki tā insān ḡaṡādan ḡāli ōlmaz
belādan hīḡ fāriḡ bāli ōlmaz

ḡalilī ḡün bilürsin bu cihānı
niḡe bir eyliyēsın imtiḡānı

cihāndan kimse kām ālmıŝ degildür
zamāndan intikām almıŝ degildür

46.b- bu sözi ḡōŝ dimiş-dür nükte-dānlar
ma'āni ŝerḡ İden ehl-i beyānlar

gelen geldi cihāna āḡlayūraḡ
giden gitdi cigerin ṡaḡlayūraḡ

1220- senüñ aḡlamāḡuna ḡadd-i 'ad yok
ferāḡnāk olmaḡa sāḡa meded yok

(1) "nazmumda" olsa ḡerek.

niçe k̄ān aġlādursın h̄āmeyi sen
temām it nazm-ı firkatnāmeyi sen

sözün yūzünden ālduk çün niķâbı
digil vallahü â'lem bi's-şevâbı

çü bî-harf eyleye ehl-i tevârîh
kitâb ismin bulur gendüye tārîh

ilahi sen k̄îl anı hayra irşād
ki hayrıla halîliyi kıla yād

1225- bihamdi'llāh tamām itdük kitâbı
tulūnmāya okūyan âfitâbı

her ki diler rahmeti çok k̄āzana
fātiha okūya buni yāzana

XXX

temmet bi'avnillāh ve h̄usni't-tevfīki bârekallāh
li şāhibihī ve ġafarallāhu li-kâtibihī
temmet h̄āzihi'l-kelām halîlī fi şehri zilqade fi ġurr
fi tārîhi sene isneyn'aşere ve tis'a mieti.
sene 912 (917)

SEÇME SÖZLÜK

-A-

- acırağ : acımsı,acımtırak (11.a-246)
*add(ar.): sayma,sayılma (37.b-975)
ağ : ağı,zehir (11.a-246)
âhen(fr.):demir,kılıç,zincir (27.a-690)
âhenin-serd : sert demir (37.a-971)
ağsend (fr.):"takdir,aferin,bravo"anlamında edat.(6.a-102)
âl(ar.) :hile,düzen (22.a-551)
ancılayın:onun gibi,öyle (6.a-112)
ârâyiş(fr.):süs,bezek,ziynet (25.b-651)
*arūs-ı bekr-veş :erken sabah çiçeği gibi (3.b-61)
*aşfūr(ar.):serçe(24.b-632)
aşşı :yarar,çıkar,kazanç(37.b-983)
artuğ :fazla,ziyade,gayri (13.b-323)
ayru :ayrı,başka (21.a-525)
ayruk :başkaca,ayrıca,bundan sonra (17.b-425)
azğun :sapkın (21.a-531)
azmış :ayrı düşmüş(19.a-472)

-B-

- bād-bān(fr.):rüzgarın,yelin yönünü belirleyen kılavuz,kaptan (18
bālā(fr.):üst,yüce (9.b-207)
bār (fr.):sıkıntı,keder/Metinde;mecaz olarak "yaş" (35.b-920)
bârek-Allah(ar.):hayırlı ve bereketli olsun,mübarek ola (41.b-10
bārik(fr.):nazik,ince (12.a-283)
behre (fr.):hisse,kısmet,nasip (26.b-681)
bencileyin : benim gibi (17,b-417)
benzâr : öyle görünüyor ki (10.b-230)
benz :yüz,renk (24.a-613)
ber-dār (fr.):asılmış-insan- (32.a-832)
ber-ḥurdār(fr.):mesut olan (11.b-262)
berk :perk,sağlam,sıkı,sert (17.b-423)
berk(ar.):aydınlık (46.a-1209)
ber-ḳarār:daimi,devamlı (13.a-310)

beste(fr.) : bağlı,bağlanmış,kapalı (42.b-1117)
bezeyiçi : süsleyici (17.a-409)
bigi : gibi (6,b-120)
bilü : bilgi,idrak (10.a-219)
burka (ar.): perde (45.a-1182)
bur- : bükme,sarmak (38,b-1012)
bü-yı 'ulāle : elbise,gömlek kokusu (28.b-742)

-C-

cāme(fr.) : elbise,çamaşır (28.b-740)
câvidân(fr.) : daimi kalacak olan (21.a-523)
celis (ar.): birlikte oturan,arkadaş (15.a-357)
cev (fr.) : arpa
cevce : arpa kadar (41.a-1083)
cilf(ar.) : kaba,hoyrat (31.b-820)
cuyende(fr.):arayıcı,araştırmacı (2.b-32)
cüst (u) çālāk : tezcanlıolarak arama,araştırma (30.a-772)

-Ç-

çah(fr.) : zindan (26.b-679)
çak(fr.) : yırtık (34.a-880)
çağ-çağ- : tamam (31.a-799,
çāker (fr.): kul,köle (36.a-937)
çepel-çipil- : kirli,pis,mundar (36.b-946)
çevren-: dönmek (6.b-122)

-D-

delü : deli (10.a-223)
dem-sāz (fr.) : arkadaş,sırdaş (45.b-1200)
derün(fr.) : yürek,gönül,içeri (43.b-1144)
derviş-i dil-rīş : gönlü yaralı derviş (3.a-51)
dest-gīr (fr.) : elinden tutan,yardımcı (12.a-282)
devşür- : derlemek,toplamak (9.a-192)

- dirig(fr.) : esirgeme,önleme (42.b-1120)
döy- : dayanmak,katlanmak (27.a-690)
dūd(fr.) : duman (23.b-609)
dūr (fr.): uzak (35.b-931)
dükeli : bütün,çok,hepsi (18.b-460)
düri- : türemek,peyda olmak (17.b-417)
düriş- : çabalamak,gayret etmek (12.b-290)
düzet- : yoluna koymak,tertup ve tanzim etmek (3.a-46)

-E-

- em : ilaç,deva,çare (41.b-1086)
emsem : ilaç,deva,çare (18.a-448)
epsem olmak : susmak,sükût etmek (15.a-364)
eri- : arzu etmek,istemek (26.b-680)
esleme- : dinlemek, (8.a-163)
eşher(ar.): eh şöhretli,pek meşhur (41.b-1095)
ezfer(ar.): güzel kokulu-şey- (41.b-1093)

-F-

- ferāmūş(fr.) : unutma (20.a-506)
ferhunde (fr.) : kutlu,ugurlu (15.b-374)

-G-

- gendü : kendi (9.b-203)
gendüz : kendi (29.b-758)
germ(fr.) : sıcak (34.a-882)
giysü : elbise,giycek (9.a-199)
gil(fr.) : kil,balçık (38.a-996)
giyāh(fr.): bitki (35.a-911)
göynüklü : yanık,bağrı yanık (2.b-36)
guyende(fr.) : söyliyen,söyleyici (2.b-32)

güftār(fr.) : söz (11.a-249)
güzer(fr.) : geçme,geçiş (35.a-913)
güzin(fr.) : seçilmiş,seçkin (2.a-20)
- it- : seçmek (33,a-854)

-G-

gam(m)-gîn : kederli,hüzünlü (25.b-648)
ğavvāş(ar.) : dalgıç (2.b-39)
ğırra(ar.) : kendini beğenmiş(kimse),gururlu (31.b-821)
ğuşsa(ar.) : keder,kaygı (3.a-48)

-H-

haber-ber : haber getiren (34.b-901)
hāşāk(fr.) : süprüntü,çöp (21.a-524)
haṭā-pūş : kabahatları örten,örtbas eden (46.a-1213)
hātif(ar.) : gayibden haber veren melek,sesi işitilip de kendisi
görülmeven kimse (39.b-1041)
hazar(ar.) : barış ve güven (27.a-690)
hazerde : barış ve güven zamanında,sâbit meskeni olanların
oturdukları memleket (38.a-1000)
hergiz(fr.) : asla,hiçbir vakit (42.a-1102)
huceste(fr.) : mübarek,uğurlu,mutlu (28.a-728)

-i-

ırağ : uzak (24.a-616)
işğa(ar.) : söylenilen sözü dinleyip kabul etme ve yerine getirme
kulak verip söz dinleme (40.a-1047)
ıssi(ıssi) : sahip (24.a-611)

-İ-

i'lām(ar.) : bildirme,anlatma (34.b-898)

- imdi : şimdi,artık,böylece (25.b-657)
in'âm (ar.) : iyilik etme,nimet verme (43.a-1132)
inen : çok,daha çok (26.b-682)
inende : çok,pek,gayet(27.a-699)
inici : iniltici (38.a-992)

-K-

- kabā' (ar.) : elbise,kaftan (19.b-486)
kaçan : ne zaman,ne suretle,her ne zaman,ne zaman ki (18.a-433)
kakıl- : çakılmak,saplanmak (18.b-463)
kanda : nerede (9.b-208)
: nereye (6.b-122)
kandan : nereden (7.a-130)
karındaş: kardeş (29.a-748)
kebk-i derî-vār : dağ keklığı gibi (5.b-97)
kej(fr.): eğri,çarpık (37.b-987)
kem(fr.): az,eksik (42.a-1098)
kemîne(fr.) : âciz,zavallı (18.b-453)
kevneyn (ar.) : dünya ve ahiret,iki cihan (1.b-4)
kimesne : kimse (32.a-829)
kizb(ar.): yalan (5.b-98)
kurretü'l-âyn : göznuru (25.b-651)
kûtâh(fr.) : kısa,boysuz (8.a-166)
küy- : beklemek,sabretmek (43.a-1129)

-L-

- lâ-cerem(ar.) : şüphesiz,elbette (10.b-231)

-M-

- mağbūn(ar.) : şaşkın,şaşırmış (32.a-825)
māh-deh-çâr : ayın ondördü (43.b-1142)
ma'zūl(ar.) : azledilmiş,işinden çıkarılmış (35.b-922)

- mebādā(fr.) : sakın,olmıya ki (12.a-270)
mekr(ar.) : hile,düzen (32.a-830)
me'nūs(ar.) : alışkan,ısrınlık (41.a-1076)
merdūd(ar.) : kovulmuş,geri çevrilmiş (37.a-973)
merdümek(fr.) : göz bebeği,küçük adam (13.b-315)
merfû' (ar.) : kaldırılmış,yükseltilmiş (10.b-228)
mevce(ar.) : dalga (41.a-1083)
mu'aṭṭar(ar.) : ıtırılı,güzel kokulu (26.a-661)
mukaffa' (ar.) : kafiyeli,kafiyelenmiş (17.a-402)
murassa' (ar.) : kıymetli taşlarla bezenmiş (17.a-402)
mutavvel(ar.) : tafsil edilmiş (38.a-991)
muvaşşah(ar.) : süslenmiş/akrostiş (6.a-101)
mülemma' (ar.) : renk renk,alaca,parlak (28.b-732)
mür(fr.): karınca (24.b-632)
müstemend(ar.) : biçare,dertli,hüzünlü (29.b-766)
müşevveş(ar.) : karmakarışık,belirsiz (14.b-339)

-N-

- naḥs(ar.) : bahtsız,uğursuz (38.a-994)
nemek(fr.): tat,lezzet (26.b-38)
nevmid(fr.) : ümitsiz (10.a-222)
nişār(ar.) : saçma,serpme (43.b-1141)

-O-

- oḡu- : çağırarak,istemek,anmak (46.b-1225)
ost-o est-(fr.) : odur (9.b-202)
oyna- : harcamak,vermek (11.a-254)

-Ö-

- öz : kendi (45.b-1193)

-P-

- pâ-mâl(fr.) : ayak altında kalmış,çiğnenmiş (10.a-225)

pelīd(fr.) : alçak,rezil -kimse-,pis (36.b-948)
penāh(fr.) : sığınacak yer (9.b-211)
pīç(fr.) : dolaşık,büklüm (14.b-345)
pīçīde ol-: kıvrılmış olmak (17.b-428)
püşt(fr.) : arka,sırt (21.b-542)
püşte(fr.) : yığın,tepe (9.b-211)

-R-

rekāket(ar.) : sözün kusurlu,bağlantısız olması (46.a-1214)
remīde (fr.) : korkmuş (23.a-588)
revnak(ar.) : güzellik,tazelik,parlaklık (43.b-1141)

-S-

sad-sāle(fr.) : yüz senelik,asırlık (6.a-115)
sayd(ar.) : av,avlama (22.a-551)
sayru : hasta (6.b-123)
- düş- : hastalanmak,hasta olmak (6.b-123)
sefine(ar.) : gemi (18.b-453)
sehāvet(ar.) : cömertlik (35.a-907)
selsebil(ar.) : tatlı ve hafif su (13.a-305)
sencīde (fr.) : yerinde-söz-,ölçülü,tartılı (16.a-394)
sepdür- : serpmek (13.a-298)
ser-gerdān(fr.) : sersem,şaşkın,perişan (21.b-546)
sirişte(fr.) : yuğrulmuş,karıştırılmış (5.a-90)
siz- : sezmek (22.b-577)
sûz-nâk(fr.) : dokunaklı,yakıcı (3.a-43)

-Ş-

şehd(ar.) : bal (41.b-1092)
şeng(fr.) : neşeli,kivrak (39.b-1037)
şerm-sār(fr.) : utangaç,mağcup (13.a-304)

solok : o saatde, anda, şu (20.b-511)
şuğl(ar.) : iş, gaile (3.b-56)
şūride(fr.) : perişan, tutkun (2.b-35)

-T-

tamar götür- : baş kesmek, öldürmek (2.b-27)
ta'n(ar.) : sövme, yerme (36.b-957)
tapu : huzur, makam, kat (12.b-292)
-sına tur- : itaat etmek, boyun eğmek (12.b-292)
tar(fr.) : karanlık (42.b-1118)
taya : dadı, sütnine (6.a-104)
tefahhuş(ar.) : inceden inceye araştırma (21.a-534)
teferrüc(ar.) : gezinti, açılma (43.a-1135)
tek : yeter ki, sadece (37.a-962)
telh(fr.) : acı (36.a-938)
teşviş(ar.) : karıştırma, karışıklık (7.a-130)
tevakku' (ar.) : bekleme, umma, arzu etme (46.a-1212)
tulun- : kaybolmak, görünmez hâle gelmek (46.b-1225)
toyla- : ağırlamak, yedirip içirmek (11.b-268)
turre-yi mutarra : alna düşen kokuş saç (41.b-1093)
tutsak : esir (16.a-393)
tutuk : duvak, örtü, perde (3.b-61)

-U-

uç : sebep, vesile (7.b-151)
-uñdan : yüzünden, (senden) dolayı (7.b-151)
uç : kenar (22.b-576)
uçmağ : uçmak, cennet (44.a-1153)
'ûd (ar.) : ağaç, odun (9.b-207)
um- : beklemek, temenni etmek (2.a-17)
ur- : belli bir sesi yüksek olarak çıkarmak (25.a-642)
sözden dem ur- : bahsetmek, bildirmek (8.a-157)
uşda : işte (21.a-522)

-Ü-

üstühane (frb) : kemik (37.b-980)
üş- : toplamı vermek, üşüşmek (9.a-195)

-V-

vāle(fr.) : serap,nâle (39.b-1037)

-Y-

yağı : düşman (13.a-308)
yalıguz : yalnız (45.b-1193)
yaşıl : yeşil (33.b-866)
yaşur- : saklamak,gizlemek,örtülmek,kapanmak (42.b-1120)
yavu(yava) : yitik,kayıp,başıboş gezen (29.b-758)
- kıl- : kaybetmek,yitirmek (29.b-758)
yavuz : kötü,fena,yaman (12.a-278)
- şan- : kötü niyet beslemek,kötülük dilemek (12.a-278)
yayın- : dağılmak,yayılmak (12.b-296)
yig : yeg,daha iyi,daha üstün (22.a-558)
yigrek : daha iyi,üstün,tercih edilir (11.b-261)
yümn(ar.) : bahtiyar,uğur (20.a-507)

-Z-

zehl(fr.) : ne hoş,ne güzel (6.a-102)
zerrin(fr.) : altından yapılmış,altın (43.a-1132)
zeyn(ar.) : süs,bezek (25.b-651)
ziver(fr.) : süs,bezek (26.b-684)
zübde(ar.) : bir şeyin en seçkin parçası (1.b-5)
zür-ı bâzu : kol kuvveti (37.b-983)

FAYDALANILAN KAYNAKLAR

KİTAPLAR:

- Sanarlı, N. Sami, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, M. E. B., İst., 1971
- Beysanoğlu, Şekket, Diyarbakırlı Fikir ve San'at Adamları, C. II, Diyarbakır Tanıtma Derneği Neşriyatı, No. 6/2, İst., 1959
- Bursalı Mehmed Rahir, Osmanlı Müellifleri, C. II, Meral Yay., İst., 1972
- Dilçin, Cem, Türk Şiir Bilgisi, TDK Yay., Ank., 1983
- Diyarbakırlı Ali Emîri, Tezkire-i Şu'arâ-i Âmid, İst., H. 1328
- Ergin, Muharrem, Türk Dil Bilgisi, İst. Üniv. Edb. Fak. Yay., No. 785, İst., 1971
- , Azeri Türkçesi, İst. Üniv. Edb. Fak. Yay., No. 1633, İst., 1971
- Gabain, A. Von, Eski Türkçenin Grameri, (Çev. Mehmet Akalın), TDK Yay., 1971
- Hacıeminoğlu, M. Necmeddin, Türk Dilinde Adatlar, 3. B., Milli Eğitim Basımevi, İst., 1984
- Kınalı-ââde Hasan Çelebi, Tezkiretü's-Şu'arâ, C. I, TTK Yay., Ank., 1978
- Kocatürk, Vasfi Mahir, Türk Edebiyatı Tarihi, Edebiyat Yay., Ank., 1964
- Köprülü, M. Fuad, Türk Edebiyatı Tarihi, 2. B., Ötüken Neşriyat, İst., 1980
- Kut (Alpay), Günay, "Furkat-nâme", Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, (Baskıyı Yöneten 1977), Ank., 1978, s. 333-349
- Levend, Ağâh Sırrı, Türk Edebiyatı Tarihi, C. I, 3. B., TTK Yay., Ank., 1968
- , Divan Edebiyatı, Enderun Kitabevi, 4. B., İst., 1984
- Timurtaş, F. Kadri, Eski Türkiye Türkçesi, (XV. Yüzyıl), İst. Üniv. Edb. Fak. Yay., No. 2157, İst., 1977
- , Osmanlıca Metinleri ve Grameri, "2 C.," İst. Üniv. Edb. Fak. Yay., No. 1809, İst., 1972

----- , "Küçük Eski Anadolu Grameri," Türkiyat Mecmuası, C. XVIII, (1973-1975), s.331-368

Tuna, Osman Nedim, "Türkçede İkilemeler," Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, (Belleten 1982-1983), Ank., 1986, s.163-228

ANSİKLOPEDİLER:

Tansel, Fevziye Abdullah, "Halili" maddesi, İslâm Ansiklopedisi, C.V M.E.B., ist., 1977, s.162-164

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, C.III, Dergâh Yay., İst., 1979 s.240-241

----- , C.IV, Dergâh Yay., İst., 1981, s.48

SÖZLÜKLER:

Atalay, Besim, Divanü Lûgat-it-Türk Dizini (IV), TDK Yay., No.524, Ank., 1986

Devellioğlu, Ferit, "Haz.", Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, 3.B Doğu Matbaası, Ank., 1978

Dilçin, Cem, "Düz.", Yeni Tarama Sözlüğü, TDK Yay., Ank., 1983

Etik, Arif, Farsça-Türkçe Lûgat, Salâh Bilici Kitabevi Yay., İst., 1966

Şükün, Ziya, Farsça-Türkçe Lûgat/Gencineî Güftar, M.E.B., İst., 1984

Topaloğlu, Bekir ve Karaman, Hayreddin, Arapça-Türkçe Yeni Kamus, 3.B., İst., 1969

DERS NOTLARI:

Tuna, Osman Nedim; "Türk Dilbilgisi (fonetik-morfoloji)", İnönü Ün-
v. Eğitim Fak. Türk Dili ve Eğitimi Bölümü Ders No-
taları, Malatya, 1986

----- , "Orta Türkçe", Malatya İnönü Üniv. Ders Notları, 19

۱۰۶۳

عزبت نامہ خلیلی دیباچہ (فرقت نامہ)
۸۷۶

کوزہ کولتہ
کوزہ کولتہ بار اولیٰ خان

من شعر آدولہ
اولیٰ خان

MILLET GENEL KÜTÜPHANESİ
KISIM: A. E. Namzum
ESKİ KAYIT No. 1063
YENİ KAYIT No.
TASNİF No.

بررسی کیم علی مسرتغادر	میرالمؤمنین سستی ضدادر
انگیزون دیدی لاری جیدر	کو شکر کن طهر کو نوزدی کیمسر
میسی او یاسسه چشمه یی در	شهی صحاب دانوی بیی در
سلام اول اکی غمی ز احریمه	امامین حشش بر احریمه
بیس نمون مزه عیاس اولون	سجای و کر من ناسه اولسون
در ناز حق و هم مذکب	
الای لیلی ر باغو بلانت	سخن ارای کلا ناری فصاحت
سوره شکا منک کوزینک ی سن	لنگسته دلوک جوینک ی سن
سوزه کل جان و جانینی تر ایله	کو کل اینکسن پوزیور ایله
شوخ قل بو عالم کلمه تان	مشرف ایله باغو بوست تان
بکون سنسن جو بر خور بین لیل	فغان انکد لریک اولشکن کل کل
شوخ کون چون فرج بول کو کل ل	شاپا بولور قو کو ییکلو دل ل
بخوان بیس ایچ سن سوزه بیباد	کو ایشید نلدا لاه فرم و طاد
سکر نکلند فرج ایله انک ل	کو نایشین اولو بو ر قلم ل
بکون سنسن جو سوزه فرج خواص	بخرغل بوز بو کوروی خاوص

کتاب در ایه و جان قولان	صفت قیلا و زو تنک دیغان
کمل اوی سید ایام سخن دان	شکر ره وکی سوز نکلند میدان
کوب میدانا ایلا بهلو اتاق	سوز کستر ات صاحب قولانی
کو تم عل سوزا ک اول سوز بهلا	کراسر خاشق ز نور و بهلا
بیان است سخن عاشق دن روان	شکر بیزه بریزین حکایت
بنشو کا کله کی سوزی عشقی	عادم کله ک نوغای عشقی
دزت نظم ایلا بریزین کنایت	عاس بر فرسک سجا یات
اقنسون اوی غریب نازد سوز	ظلم یازدی مشکین خا ص اولسون
حکایت ایلا جوان قصه سندن	زوریت ایلا جانان غصه سندن
کو بهرم اویته باغرد قلا کوش	بایب عقل باشندن اولاموش
سوزی سن شله ناکو شو	کو ایشید نل در صبه الله اکبر
در ناز سنستان	
بیم بکاره بروروش و دل رلی	غریبونی نوکویا و یازد
وجودی فرج او فدن یار نیش	بورا کی بخت او فدن یار نیش
هم کلند ایوم علم مشغول	او فرم کنی به بخت کا مشغول

عجب که علم زوق آن روز
آرام شد ز ده قلوب زین

خصوصا اولاد با صاحب
بزه کفله در غنای ناسب

باید سفر ایر و اگر کج
70

کم آرض به آله اولدم سولم
وسیل اول برصا دره

کما ایستکم اولدم سافر
آنک سونبه ز اوسیم چکنه آرض

ایر چه بولد و چکنه ضیای نعمت
ایر وب بر تخته قطع ایند شفت

خج سدر اولکده است کلاه جانده
کنایه سینه زاده و بوستانده

سوا که در ایستدم ایر سیدی
75

نور سحر استم اول سینه صفای

حضور اهلین بجا یار ایش دم
طریق ز من مختار ایش دم
بیم کما صدر که کاه جامع ایدی
مکتبم ایش دم ترک لذت
دنک من علم او قومی بیتم ایدی
بوزید کدر قیلور دی ایتم
بیمز دم نوالا اخر سر خجام

لا سغز کن نوبه سیر با ایتیق

بکدر بر کون بو چرمی لاجوردی
صباح اولدی بو عالم دروش اولدی
کنش کستروی تا چینی افتدان
اوتانق دن فخر کیدی نقا بن
اقوا شاول سینه اولدی مشغول
بم و اری بر یاری ایتم

اول ایدی کینج خلوتن مخلص
کوز تری هر طرفدن قول یعنی قول
کوز تری هر طرفدن قول یعنی قول
که کاه مغول کاه علی بخوی
دی خلیل اولمز بون ایلی یار
ورا لوم و روم و مشغول اول لوم

ولیکنہ بہ مخیب زار و کر بارہ ہفا اورینہ یا نمہ سہ بر بارہ

۴۶ فو و انکم غنبت او وجانہ بلخ دم کنا - بو ستانہ

کرمی در با کنا - جن سبارہ دم تن ترا اولب ج عیارہ - دم

سکول در با سی انکم فتوحی ووب بانہ - اب - دم تقو مجی

سکول سر و بر بلو جب غفیب کنہ طلقو اما شکبہ لب

۴۷ اورنہ سہ کورہ بز اسنانہ نظری کلما سہ دو نہ مانہ

۴۸ وجووی فو لہ اولہ سترہ بیہ در ریکہ فو و فو سترہ

دھان نقطہ بو ہوہ کباز - سکولوی جو ہوہی نظورہ کباز -

دینہ لہ طرفہ سغ زاری قلد ہر سغ زاری سوغ زاری

خو صا اولب در باری آلتک فرخ بخش در - روع و اولک

ایک طیلو در بحوب لر رہ لک سیاری وسہ خو بو در

دیند ہر بید - جفا - قدر بارہ ہسہ کمن بار

کوکول جو ہر سور اول نازک باری البہ و بر روی آلتک افغانی

اوبن از سہ در ل اول قلمک صاسنی جعفرہ رالسولک

دیند اول باروی خو سترہ کم اول عندی کئی پیر کلسکہ

ہانم سکم تحصیلہ ایا - نیدم نور آفہ - ختام

و لک ک

دکاني صاحبين خلدي پرين در	بلا جي کزاري محسن افين در
که تبخير اين بو مدعي نوسخه	پهتون اقدم امين مصرح

لا در بدي خوب

احسن زهي حسي تبارک و تعالي	مهر اوبلي بو يحيى يارو جي زيبا
دويم اشديب بيلجان ديد که لا آ	صورتان نظري اوبلي دوري بيزه
بکنز که کامه طاب اوبلي مهر اوبلي لا آ	طولي کي سلبه بو وطن دهندي نا
بيل اوله کلک اوله واله وشيند	اول خنجه من کون و کير که کوز او خنجه
پاک اوله که کلک ايني سرو اوله پنا	بکر ديدوم بوزنه کل بوينه سرو ي
اول بويه کلوب دامه و شاموي حرا	زئينک اکبر کرمي اين بزي شان
دل خدي بوي جان تو پي جهان اولي شيا	اول غزه جنجوشي مردم کشي کور کيم
سلا نوزي کونم ايني قيله تاش	دولتوزي بائي کچم لولا بونوز بان
زيمي کرمي بولوي جان منزي شاور	ايدش خوب کولم ايني عالمي کزاري
اول دکله خنجه اوله کزاري شمسلا	عقلن او نوريسه زيب في لوان آدم
بو ملا دي وجود اعلاني حسن اشيا	مکنز لولاي عالم بو نقطه خا بيل
زلفي که جبهه کورن بخوري مويي	مکنز او غوغو کي قلنه قا جنز

100

105

110

زيبه صلاطه اوس جنازه در نه جانده کور که محبوب هجا افسانه
 کزنده نه سفقور کور کجانه فرسته در بونوز او لوان انسان
 کزاري ولاک آسم کا جي جمالي نظر نون الاک
 سنده کله که جبهه ها نه بفسد فديسي کا فزه اجماله بفسد
 قمو کوز للاقه سر دفتر به - مللک در - بانم باخورد يري در
 بويسه اول يري کيلک در روز ايقله - نه عناق کله سر روز
 غم ابر و سد - دوع - ولاک کز به - فتنه سي آفر ز طلاق
 ذي فائده بوقدر سه ريتو آثار صاحبينه ره ره نو

بلا جي کزاري

دکاني بوزني راجب صدماله کور سر امت ابراز او ده زتاري چلبيا

هم فروسندن اولسون دوشنان
 کسه کارم کسه کارم کسه کار
 خندا اعلم دور و اندک بکتم
 بنم سو چله جهو م اقدم اقرآر
 هین در دخی سزورن او مازوم

مشغوب

آنک بن دشل که سزورن ضیان
 دلوازی او لورا البتاع صندور
 بنین بلور که دلده جویه جالب
 دل ایدر آه من شش طیب
 تنخ تمام زبیک قطره خالین
 دلوم ای کو کل دوت بانی سوزور
 دله چو کوم کوز اولدی بریایه غالب
 او قیدم این بو شعری غم بی

شرب

ایدر کوشنی بی جان بر جای کوش
 کو کل ای وی کو کل وی کو کل ای وی
 مدی بوی قان تنه بزم حسیله
 کو کل ای بیک کو کل واکو کل ای بیک
 جامه جبر کو کل قند ز کو تا کاه دور
 کو کل ای وی کو کل واکو کل ای وی کو کل
 خرم کولن کورب زلف منی مایه کل
 سوم دیدیم نیک اسلرک پای کو کل
 کجی مشرم دوی کوی حوزور دوشمله
 سو کل ای دل کو بیک بر کوزلی دیدمله
 یکم با شرفی غمی شاه کلور
 ضیایم بی کائن الیج حاتم آه کلور

بکار رساله قلی غضب نه
 مشغول کو زو بی زیدان دشلر
 بری وار کو کلور ایلا بخت
 بنم بی در کفایم ای و زار آر

غضب و غم

چو کو زو رساله وردی جو زانی
 زیم ای قلمه قفا قفا و اکدن
 بکاست ابریش سن جنایی
 چو زیندنی بو سوزی کوش ایشوی کو کل

سوز و دل درد

دوی قلی کوزنه ایوب باک سندن
 سکل او عکدن اولدی ایشنانق
 بریزینه او مهکت نخوتی بزدل
 ادرم دلده برغم سو دایم بین
 کل یولونق بیلم جلم بیک

بو سوز کم با که در سن جمانه سندن
 بکاسندن ایرشدی زورش تاق
 بی بو اولد بچون بیزدک
 جهان بچند بر سوز ایچیم بین
 اولد غم خندن ای قی اقرم تو کی

دويم دلم ماشتم الدر لوك فو	دويم دلم نه اشدر كه ايلوك بو
دوي تيمزي بو كه اولدم ملامت	دويم عشق دن كو ستر كو امت
دويم او بو مانتق در بكا خو	دويم باري كوزي كوزك ايفو
دوي اولمز خيايي بدن ايربو	دويم پنج اولو ريسن انزن ايربو
دوي تفدير نايسه اولاجتي در	دويم اخسته حاك فولا جتي در
دوي اول كونه ايرسيديم كور برك	دويم كور سكر جانن نور بديوك
دوي باكو سوز در سندن اي خيش	دويم وار شنگي دو سوز اي درويش
دوي باكو كور كور سكر اولوز كي	دويم اي سن دوسن كس سزوكي
دوي انزن در دم بالشم چوق	دويم كم سوز كوزده، ما حصل بوق
جها او روي باشنه او ششم	چو كور دم دل بلا و اينده دشمن
باكلتي ال ايتي قلش عمل دن	بومين بدم كه كو كلش انزن
دمايشنه اير ششم بو خوشب	بكلتي قلش اكاه نومي خوشب
دورشم در برك سوز	جها بلك ال بيشن غلغلا لر دن
كلمين نام شنگي جوق	تكو بر غنبرين كيرسيه حمالش
بروشن طاش غيرت بيشم	اوده باشن شنگي بيشم

دويم دلم ماشتم الدر لوك فو
دوي تيمزي بو كه اولدم ملامت
دويم او بو مانتق در بكا خو
دوي اولمز خيايي بدن ايربو

خلج آفت اولوك ايلوك با ديسنه
دلمز بو دلي دوزانو و نم شاديسنه
اهم عرض حال تادي مشا نو جيب
كوارس بو و ايتي خيل غريب

شكيبش

اندم ضمير نلو و ايلد فر ياديسنه	ايلدن جان نه كلدم داد اكدن
كوكلي يوي كوكلي و كوكلي يوي كو	جهاني باشو زمندان ايدن دل
كبر اول كرم كاني سن ايتي خيبر	بتم جانم جها لطلو غروب سن
كوكلي يوي كوكلي و كوكلي يوي كو	جهان ايشنه بر سوايي قلديك
	كه كال ايشنا يوي وركي اكدن
	اوزو كا دشمنك كور وركي نه
	شوقتي دروشنا غافل اولمايو نصدن
	ارشمم جها نه بو ستر ايشكدن
	غور در دو بلايه جستلا دل

جاردن

دويم دلم ماشتم الدر لوك فو
دوي تيمزي بو كه اولدم ملامت
دويم او بو مانتق در بكا خو
دوي اولمز خيايي بدن ايربو

ايلدن نامو فر ياد اكدن
بجي عالمك سر كر دن ايدن دل
نوز او صندان ملايه او غروب سن
ايتي شور بدير و نو غايه صلوك
نوبولوك باري همس جاي كوزلوك
بش اير اوزك الدر وركي نه
بش اير اوزك الدر وركي نه
بش اير اوزك الدر وركي نه
بش اير اوزك الدر وركي نه

که سن من ناعل عفتار مقلات
 ره چها تا در پروردگار
 بی جور و بضاد ویت لبیک یاق
 یا قلبم نراق او دیده چی حق
 چنان دن جانم اوستی نرطاع اولس
 مدد اول بی ونا جانان الذن
 چا غیر حسرت تا لبی لبیل
 بانای وصلی کندن نالیدی نو مید
 چها لبسه دلو جان مش مری در
 مشنوی
 بود سینه با غایت ایبری دم
 ویکین ایلا و کجسه فکر احوال
 اقوم اشوشوری ناله بیلا
 خزان
 اولدی در دوشتم غم ایشانی کو کولک
 بر توی عشقی اولدی تا کم ره شایگی کولک

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲

چنانکه غمناکی دوست دایم
 به کله کند و زندن کند و بخش
 معصوم نفس دلبر کوز له زنی
 بگو کوزم دین بو و جسد در حال
 بی اسفند و شسته اقلن دل
 اوس اودیند باقن جان بون خود
 کوز رسه قند بر شعی جمایه
 اقدرب کوز لرم دن قندو باسی
 خلیله خسته و اسفند حایه
 من حاجت
 دو شب بیدار بزم با و شام
 در دم ایلا ایلیک پروردگاری
 سنک لطفک کرا و ملاسه دهر
 غم نم تو شام شد سنک در
 نراق و صابی اوست قایم
 قوش غنلی مقامن مشنوی
 بولینر جان صفای سوز لوند
 بدشوری اوقو دم در دیدل در حال
 بکا بو عشقی اودن بیدار قلن دل
 همرا بی عالی بالاملن دل
 اکا پروانه و نس پرید اقلن دل
 و بوم غم سر قسته در باقلن دل
 بهمانه بی سر و بی باقلن دل
 الصخره عالی پشت و شاهه
 غایت قل بکا یار ایله یاری
 چمن دلدار اولیر باک دلبر
 بو یولون جمله بخش لوستل در

حوض دادان بجزایر	درد کم سر جایی یاری جاسینه	طیب اولیونم در دون اکجاء	بم در در نهایت حتی در ای یار	بوی بو در که کنده کوه کلم الدن	بر بی سینه بو در کیم کوز لوم قاصه	بود بود علتکم یا تنم صبح	صبرم در در صورت نهایت	اکا فی ضد ان از حال و اقدام کرد زنده سانس	دنب دیوی کراخی یاری و فادان	و بود دک عشق ناز نون یا عشق	و یکینی اشبو فریاد یله بتمز	کر که در سا که بر اصل هر دانش	اگر تفت قلوه سکل و ایدیم بنی	یو کلدک باشی او نیشا تم ای
?	قد و مکدن بنم در دم رواسینه	علاج ایج مکلفندن الله	علاجی کتک انز بکا کار	به کتکی ال ایج قلدی غسلدن	آخودن اجرق در اجدو کم آب	تکورم آدو فریاد ایر کوه کیم	بنم مشکلی در در جام نهایت	بکا معلوم در در بوجله کفتار	مجت ایب بو نیوکا دانیش	بتر اعلیه فریاد یاری بتمز	که ستری جانج دو در کتک	الین او پوپ دانی بیدر کیم	اگر او لوریک با که و قلدو کیم	

اچگون باشو که قوش قیامت
 به در و در قوش کوفتار
 قلوه سن ناله لوبیل کی زار

چونگی ل خشند فردی چیمس سلطان شمش	در ایدم کم بو نام صحای مختدن خلاص	اقتست روز از لند در دوشن کیمز نصیب	اچون خیلیم بو یولک باش جان در کم کرد	امدن جومین در در سینه جان	مکر بر کونک در روزی خصوم ایدی	ایرب سر و قتیق بر آیر جاسینه	تیز قلدی بنم حالوی کور دیک	مکر کور دی بانی بچا نو ایم	منقح قلدی اندن بتدی چشمه	بیموز وی کوردی غایب بو بایش	بمیلوی کوردی قوش کی تات	بکا زردی نو خیزه جاکلسای دی روش	غولنی در غلتکی سید روشن	بر شمز بویلا یانتی کسن فریبند
طام مرفوع اولسه طوبی لوی کوهک	پر بونی عشق اولدی چون کرم صمایی کوهک	اول سبب دنگر کور کیمز دوی کوهک	لاجرم چون اولاش در مستلای کوهک	ببارک ساقی و تشا اولدی دیا دیا	سلام ایدی او تردی و واسینه	تخیر بر مافن اغزیسه اور دیک	نعم در در بلیه مستلایم	کوز کیم قان اقس مانندی چشمه	وجودم کوردی جی او دینه یانش	بانی بر بیدنی عشق بلطعات	تایچون بویلا اولدوک زار دل دیشی	نولاشا بید علاج ایدم سکا بن	اگر یار کس کل کل طیبیه	

مها د ا بخوب چشم ایک اول بار اکو تا لورسه رو حک رو اکث	جارت و در ما بجه کوم ز نهار چن کم ا بره سن قا یینه اکث
کور انک کب واری بریره دعا قبول دیکل کم سا که من یا بشر صکلو مکنست واریب ایله	نظور ایلا یس اندن اول بریره اولکد بحد لر قبول قول باش
چمان تندر چلو کدر جان آده دو ما دم اولسون ای خوب دله کولو در تسون خدا سن کل غدار	ادب صتله سوزی لطیفه سیده دکل ای خسروی خوبان عالم
انی قهر ایسون لطیفدن ان الله	جهانک کستتانی تازو نوز خزالی ترسونان حسن کن بهاری
منشوی	
سری ز لطف کل ایله منی است رو می شتندک منو منو منو منو یدر کی تم دروم اجم ایقدرن دشمنی ای بره زار جهانی چشمه نایب کت کت	نکار بر غیری بو خسته زور زور سینه خاک کبجی بجای انک قوا ز لک صلی کبجی حالی بر نشان مالک کبجی روشن در طبعی میاجک کبجی جسم بار ک ولیدر

سوزم شاید فاشنگ اول مقبول بور مسه ا بر شلزیسه یاره	کوسانی یازور نقل کو نو مقبول اقلوز داینی در لور در لور چاره
منشوی	
چو کشف اتدی بورازی اول چولوز عنان بی اختیار رابوب یقلوم دو مکم اولو ریه چاره شدن اکو بو اشک باکو بار اولو لیدک	کو کشفدن شده ویدی انشی در قمانه ناله و فر یاد کلدوم غلام اولو یه ککو ک سا که بندن ایکی عالم بره زور دار اولو لیدک
نسخه داران و در سنه	
المانی را یعنی روی رو عالم دهانک لطفی بیسی دن دم روی تسوزی عالم اول شیرین خبر دن کوکملن فلان کبجی کبجی جزو حبیبم	فدا اولسون بو کدک سنگ عالم بو کو کلم بار سینه منو موم روی نشانی مرحت بو لدم نظر دن دوا نقل در دو مکنسن سن حبیبم
چو لوبس قایم تو فلکی رامن بو کل بیچم عالم بلکب کتبت سیملا	جضایی جی و فاسز باره وارغل بجی لطف و کوم خود لطفه طولا بسی اندن یوز اورب در کلام کل

شبهه	
دشود چو کند غفلت بولدی آرام	سوسپرد وی یوزینه اول دل آرام
یوز دوردی بیره عرض آندی بیایی	ایروب اغزاز له دردی سلامی
ککار یک او کلف فذنی تقریر	اشدی و کی کلایم جمله بر بر
از نردی بو محبتش شوه اعجاز	پس اندن صکرا ایدیه سوزار سار
جواب	
دی بری بیکر ملک نرناضو بو باو بار	ی کش ملکت نبروت جسمی کلزاران
سانی دوران ابره بو سندن فوشد با در	سوراس شول خسک بو دوری در جان
اب	
بچه نوش کو که جان اولسون فذان قاسیل	ای یوز دوشن طوطا کی در شرابی سلیل
فاشقی دوشنه کنجانی صورتی نی سل	بوک لید که حق و دردی سکا سنو جیل
م نامر پیشتر در هر کج اول لیلو نرملو	
چشم خنک کی بیشتا قیاسنر با فذین	صورتک ارضه شکت سنک انقدر
کهورنی خدی کی جیون ای بی نظار	کوکلی بی دبر بو جان حکمت جنت با فذیر
خضره او کله خنه کوک نرینا کلون دار بو نرینو	

ای شکت شوره ایلمش صبح	ایقین قالمش که چمن ایلمش صبح
نهانک کینیه کوکی طار اولدور	بخر سو عاشقندی باز اولب در
فرا تک او دوز باخش باقلمش	بخر سو خسته در کو کله قلمش
اداش در شکت مد جو کی عادت	مردید که کتر مشش در ارادت
طبو کله ای صغتم قول اولنق کستر	مکر سبیه مشبول اولنق کستر
طورا مدی بول کولای یار صادق	خطا تا مدو ای شکت قیلد حرافق
دوریش بوایشه ندر سیر لوق ککل	کلاک بو بلا تضرر ایلم ککل
دوش	
اشدی چون بوسوزی اولدولدار	دورب کوردی بولا بوجوم دلدار
ارشدی چو کمارک فابوسین	خلمی کسب دردی طاپوسین
بیرت کیم ارکولنی بخر دردی	نذکاو وارسه فذمت بخر دردی
ایلمش کیم کیم کیم کیم	کروض ایلم سوزنی صخر تین
بیمانیت کورنی کوردی	بکار بی همان یوز بیره او دردی
بیمانیت کورنی کوردی	دی دوتدی قلدی جینش نرین
حالی کورنی کوردی	بسمو کله حالی فله و غیبی بلدی

المدح طوب و او چو کبان هم در	بگون کم حسن میدای هم در
ادم در سولین فلتک دلند	معظم نهری پارم حسن الذک
جالوم کور مکار جان پر اشور	بم تا تقد سلطانم پر اشور
که دایم وصان او بر بادت بهک	صدی در کدای و سیهک
اند بنی خسته حال اتش ز مسکین	بج کفدی حال اتش ز مسکین
کریکین پلتنسون باوی همایه	دی کل و ارا اول غنیه بی نی نولیه
کون بی با شینی پراغه قوسون	دیبا فندان بوسو دای بی چتر سون
مکنونی غیر تونی عار اولم بن	ز کس در اتو کله پار اولم بن
ویلی از لایقیدل یکی رک در	لش بی طور می او ترمی کور ک در
بوسیتی بوسوز که نطیبینه لایق	نه خود دلش در اوستا دصادق
کبوتر با کبوتر تان با تان	کنند عرض حسن با هم جنس بی گان
رسول و امدان اشقی	مسر در دشتان
لا نوب طوبدی کو بندنی یکا بول	رسولک چون سوزی او لاد قبول
شکسته خاطر و معینان مجسوزون	کلوب کور بی مستزقی خون
اشکار اند کجمله تا پیش اتد و کوند	خبر و دی بسکا اشتد و کوند

97

100

98

خشم شکست بن فریاد انسان ایلم	خبری جانی هر دشتندک تان ایلم
کوکلی زنگل کج غون بر نشان ایلم	طهر نودی کنایه صانه سن تان ایلم
کوب ز غم در ایلم	نلد کسین زان
تا کونش در برزاسندان بی جیح ننگ	مالم اشندی ننگ با بی زارا غار کاک
غار شکست ای کش طلعند اول نشان نگر	اولدر او کج خیلنگ کوزند مردک
مهر سب شینی شایه نوز و نوز	
ختر و ان خوب	
چو کس کوردن او بار اولدی اکا	بناست حسه کرای اول کوزل شاه
دی ای بی جیا او تنخد کجی	نه کله کون باشو که شما لکمی
سختی تا تو صمودم بی تکلف	نه سوز کور در کوز سن نی توقف
نه قدری و ارا نیک کیم یاد ایدرس	قولک در و یو یون فریاد ایدرس
نه قدری و یونو کس سلطان فندان	نه جانی و ارا نیک جانان فندان
پنکون اول بی وفا جایی بلنر	مکن جنون در افهایی بلنر
یمنه سوزیلن خفوزین فندان ارتق	اوزون بی چر طون فندان تانی
مهر سوز افه جانی اول بر کور ادر	کدایشی کوز تک نه رو ادر

95

دردی و کولکلی فندی مشوش	اکمخشم آندوکی باری مغروش
هفتون	
چون اولدم مطاع مای رسول	دردمک ای خدا حالم نه اول
نه تیر ایلم و لداق ارب	نه تیر ایلم ایشم یاره یارب
نه ایلم نیلم بیچاره قلدرم	نه ایلم نیلم ایشم یاره یارب
بکنیز بانی بندن عاری و در	در بنامندن ارتق باری و در
المدن کس باری کیم بس	وفا سز در ای ترک اوب بس
کوکل و ریش ابرادرت کنگه جیح	فرا زنی تلبدر یول ترم بیج
نه چاره اضیار ایدم اوزمق	یا قلس جانی صردوم اوده اوزمق
ولی مرتبیم کیم زار اغلری بدم	بوشه ایلم و کولکلی طغنی بدم
عسدرل	
جانی بندر دی ما نانا جری مجر اکتگر	کولکلی بنیایه و در بی چشم فنا کتگر
بجو تیریم جاکنگه کز در دم در شهرها	بخدم اید ایلم سلمی ز فنا کتگر
که اینتر که دیندم یوزوی صلیا بیب	کولکلی شاید در قنیه یوزوم داما کتگر
ندیم سول حم جانی اولیه بولکس خاک	بخدم سول جانی کیم اولیه تر با کتگر

صورتی که در این کتاب
نویسه شده است
بسیار است
و در این کتاب
نویسه شده است
بسیار است

چون غلبی نه اوبد و کورسن ظلم	باری تیر طوت کم بودری نوای کتگر
مان نه بوم و فو و سوتی بر سالت	
قوس نظان بپی اوتور دی خسته	کواکب جلد شادان اولدی خسته
کلف نکینه کورستردی دزی بی	کوهی یوندی اراده عین
جهان اغیار دن اولشدی طاری	قلوب شیاری لر عرض جاسه
بینه اول کجه اول یاری ایسم	اول ایدی کج خلوتن جیس
بتم کور دی بینه اشفته جالم	بنایت حدن اشدی انصالم
دی کیم ای خسته و بیچاره داشت	خدر کم طاکتک کلن موافق
بتم سعیم سنک چتکون چتی در	در دنیا د لبرک انصافی بی در
بینه کل بز دانی تد بیر اوب لم	ایکیز کور ایدوب دل بیر اوب لم
بیشلم سوزی و شکان فیانه پیلد	سکلی کور ندره توتم نا هم پیلد
و کور نی بیچاره ک بولدی ای جان	جلاس ناله و فریاد و افغان
پر شتر ک بریلا ایسم اولتی	بیش در دوغم لایه ندم اولتی
اکو کاخامه الرخر برع بشلا	جو بلیل سوزه کل تیر برع بشلا
بوسوزی چو کله دیوی اول و فادو	لوصه خاصه ایلم اغلیم زار

بود که باره او در باره عرض است
 سلامتی داکو درین بی قدر ارک
 کوزک تنگ تخت دایم خنود آورد
 بلاکت شهید و رور کار اول
 طو پر بد رشتگو ک یو لند تا یم
 انی بر پید قی مشق ایادی مات
 دشوک کبکی دو کر در کو کر ز کردن
 قوا خاک کبکی عالی مسکدر
 در و نندن محبت بابی شفوح
 که سز سیرین سز اول ز عا د کرد در
 قوا قلقدنی یا قلنی ناره د محس
 ابی قوا ما بر سنی بو آستانه
 وی بقدر یو کک به بلا صا د قی
 اکو لیتتی در پاکک خوشد
 هر اول یار سوزیک خنود قلقدنی

اینم حالوی وار دلواره عرض است
 و لکن الدین او تک که یارک
 داکل بر ماشقی اشفته وار در
 قوا قلقدنی کبکی دزی قوا اول
 دها تک کبک در دلشک دایم
 تنگ قوی کبکی در رابکی مات
 بک کبکی شک با غن سوز نندن
 جهاک کبکی در کو کبکی منور
 بک کبکی سوزی در راجتی روح
 دلند ذکری دایم او کو ز در
 زبیر ما شفق به چاره دوشکس
 رو مید که ای شایچی ز ما ند
 اگر بچوقی در قوا تک تل یو نم لایقی
 قلقدنی چون که در کاک حکم خوشد
 طو رابی نامه قدم در خنود قلقدنی

بکرتانی روان اولدی کوزم درن
 قوا عوایی مکتوبه یز درم
 در و نندن و خنود غم سز صدر بوم
 در و نندن نعیم مکین در و نندن
 یعنوب خسته حال کبکی سوز در و نندن
 قوا غلیظه ناله و فریاد یو تکم اوش
 بصحت کوز درن
 دردی ای نامه قرضین اغنتر
 یوز کبکی شکار علی لطن مللا تحت
 قوا قلقدنی فیصح اما ز با نسوز
 نیک عهد اهلی و ازش بهار کسن
 طیک کبکی سوز کم اوله امانت
 قوا شاک کسن کسن رسوبه

بریز یار نامه یازم سوزم درن
 محبت نامه محبوبه یازم درم
 کوزل
 جو انشی نه حسرت کله یازم یازم
 اول شهر یاری خسروی خوبانه یازم
 مهورم که وصف سپیدانه یازم
 مسرک غزیری یو سنی کنهانه یازم
 بیلن حکایتی تک تانه یازم
 در و نندن نامه
 که کسن کن یو مهله عبیر نی بر
 در و نندن محزنی نوری سعادت
 سز و کبکی عرضی ای کسن آره تاندر
 قیودر و اهلنگ همراز کسن
 و یوز کسن صا جینه بی قیادت
 کوزم قلی خرم ایلابن ملولبی

چو نام ابرجدی بالو بر سر صغ
 کلوب ایر شده ی در کاهینه پارک
 او موم کم و پیره دستور اول بری رخ
 کرب نام چون او پیدی الدریغی
 ایس اندن حیدره کم اول شد خسیر
 ششیدن بچوب جبر برسون چشم کردن
 کرب شطرنجی شغف او بندیا رخ
 دودیا دستور در رایجی نظردن
 دیوان ادی فصاحت دل لوبی
 نکار رنگ او نیک قدی تقصیر
 بنایت خسته کلدی ایلدی جوش
 اکدی بیک حضرت دین سن سن
 عجایب سز لرک و آبرو العی سن سن
 وجودی کیمی اوله سور لوسن سن
 ویرسن جمله خلقت و ابکاسین
 غضب و تندگی سانی پاره لور
 چن ایر قایله اولاسه دانش
 که همس از ی اولابن بادشاهک

اونی بو ششدری آبره بانه بانه
 ایس اندن دون کل او نخل روان
 کیم کل یوزو کا تو شو قلوره نغانی
 اول و آل و ششیدا
 قدو کل بخل ایر بو رنگ سز و زو کاس
 ای کزوی ششیدا
 طاهوس بو بیک رش کنه ایر جمالینی
 ای نایست رونما
 عاشقنوی ناهنجی دایره و رمز اعالی
 در دایه و برینما
 بیه کک تلور سزک سر و جانی جهانی
 تلفن اکا پروا
 شول دم که تلا خونی کزک غمزه بانی
 جان افکدینما
 نامم بر سناست

ای دلبری زیبا
 صورتی سخی اهنه زنی مثل پریش
 فلاتی فلاتی
 طویلی طم طغورک شریقی و سینی اشمن
 شکر بر انکون
 فریاد ز غالم در اول غمزه نوک کیم
 عمر خلعت بیک یک
 ای ماه لقا وانه عجب آنجی جان سن
 کیم کورسه تالک
 عفتن سزور سینه عجب اولار کچی
 دل خسته خلیله
 نامم بر سناست

تفریح اتک استر بوستانی
در رسید ایس بادری سوادن
پر و بالین بقدری ماری حسرت
اینه جانک دمانن تازه قلدری
اشدر نالو نر و باد و افغان
کوزم تان اغلا جان وردن بکران
کلتانندن از مش غده لبیم
کوزم تان اغلا جان وردن بکران
در یضا بولدم درد و دم چار
کوزم تان اغلا جان وردن بکران
خیال اتدی بی حسی خیا بیا
کوزم تان اغلا جان وردن بکران
دایمی ار تر، عالی اشتما سیع
کوزم تان اغلا جان وردن بکران

ینه یاد اتدی بیل کلستانی
توزم قلدری اهتکی نو آرد
بنیات جاننه که راتدی غربت
پوشوری بشلدری او از ره قلیدری
چو د شدم سندن ایروانی کوز خان
کوزم نو غله قاله و رسه مجسران
عجم تا شتم ز اوم نمیدی بم
چون و ساندون نکا که بی نصیم
چکره جوان اندن پاره، پاره
اوسم ایرو سندن کل غداره
نهان اولالی سندن، ن جصابا
نصیب اولانسه آخری ضایا
یکام باندر ره چیکا ماری غرابی
اکر تا رسه مجسران بولید باقی

برای کون که چکدم خضینی راه
لپی در پایه ارم بن کینت
قضا به چونکی و در مشدم رضایی
چو کشتی بان کوز اتدی باد با سینه
ایکی کون دایمی در با سیرین اندم
تمام ایلام اول شهر اجینی
ایچی طبطلو لو در با غوک کنتان
ضمه صا اول بناکم یا پیش
توسستی دیواری نده حبس
نیمه بشک کور کس نشن چینی
کوزی جمله با غوک کشتن ایوی
بنا چار این اید ندیم متاسی
دیو سکتی کوزی میر ایبر در
مکره کوز کون که صبر ایبردی کلام
عبایت اردی چون راه اول کوز راه
ایوب بادی صباوش بو سینه
کوزم در پایه یاد ادم غذای
دوانه اولدی بو کشتی رو آسینه
او هنجی کوزم استان بولیدیم
ددم کم روم کلش شهر چینی
لپی در یایی راحت بخش جانان
آنک لطیفه جانور دل قیاش
دکالی شهر سردن صورت
کوزم فی باز منن قاش چینی
چو پار این دکولدی کلش ایوی
قا قلدم مجسمه بریل تاسی
یا نوب مجسران او دره مجر در دم
کوزم کوزم در دینت
کوزم کوزم کوزم کوزم کوزم کوزم

فوسن لطفله در پوشتو کرکش
سرمایه بی عسوری جا و زنده
ترک ایلمز طایوکی عاشاک
اولسون کوز و میله باشه خاک
دل صیغینی خیر دن پاک
ناس نور فندک شمس اطلاک
عشق و مدح بود کلو و پیرا دراک
سرمایه عمر جا و زنده
ای طو لیلی عباس فصاحت
دین از نمونه ایدر هدایت
انس نه همکین اولو کل استغ
هر قسطه بی طر قو لویم راحت
ای سر را عیبت ایی شهناوت

سرمایه بی عسوری
کنزوم اویدم اول صدن

کم با که انشین کیک اوشی
کم بوجه حبیب دلستاندر
کردستی غم باقی ایدر چه چاک
ایدره خنده پوز کدن ابرو
کوزم پوزو کی کور لدن اولوی
باشه سن ایی ملک صفت کیم
هر بزه تن کرا ایلدوسه
کم بوجه حبیب دلستاندر
ای بابلی ککشن بلاغت
ایر حصد اولور کم بونو بوندر
سید که کسکینر لیکه کدره
نه اسل درر که شدر بتندن
عایشه ولی تنغی اقدم

کم بوجه حبیب دلستاندر
کنزوم اویدم اول صدن

کطالم بوجه قلدر دم قلکدن
همان دم ایدم او کنت بخت
بد ۷۰ شهسره و شلادام فرصدن
شید نردنی با اینت شعری
وی محکمی کمال سرور
سی پی نغز فرشته پیکر
شتر مننه بکدن باب کو شور
دوان اوسن ایی بی عشق
ایو نغینم نر نغم ایلسو
سرمایه بی عسوری جا و زنده
صون جام شتاب اولما سرش
دلی لو عین تلک شمش
کم جمده اولم شمش
کم بجه جرمه اهم اتش

اشدم بوسری چون اول ملکدن
کوکل آشفته اولو کی کلدی وجه
ای بی ایی اویدم اجدم اول قوصون
شوانی ساعتی نظم آدم بوشری
ای منظری کا بنا تی نظرسو
نقدو قدم و خسته طالع
لطفکدن ایر جیانه نورد
عشک لعلابی ایی غر و شش
عجده افجک نندن بلسل دلی
کم بوجه حبیب دلستاندر
ای سانی کل مدار بی مهرش
بن کم غی غشستی و غنظندن
اول بکنا صون بیالو
ماوه لطفکدن ایله افشان

بچی کو کرم نوبہ حال اتوی چشمک
جمالک شمعہ پر تو نہ اولدم
کہ با نرفز تو تک نارین جانم
ہین زخیر باغ اکسو کو مدر
جسیم صنایک سندن او صندم
کہ با نرفز تو تک نازین جانم
بتر غلٹی جھانی باکہ کول در
بور سیدہ در لکدین یک اولک
قلو کم حالومہ قافلہ نکلاست
کو کل ٹہرنہ کی دو اتلو خانم
جھان ازادہ بیکین ساکھ تو لولیت
انکونہ بنج اولدم ساکہ بندہ
ایکین غافلہ کو کما اولما سرکش
بو خاطر تو نفس بولسون تسلی
اکورب کو منو اتلو ترس خان کو کرسن

کو کل جمید الادی آل اتد چشمک
شکل شکتک بن دیوانہ اولدم
نہ سوچ اتدم بن ای سروری رولدم
اولدم شیلہ کم طایغ اکسو کو کرم در
جھانی تو کہ بن جاندن او صندم
کنام تولدی ای سروری رولدم
کمانخض المای سسلطان اولدم
تو کرم سنسیرین او ناز در ملک
و یکین ای کوز لار با د ساستہ
کرم کو ای محبوب دل آرام جاتم
کرم نقل با بی غلے کو نمہ شیوالیت
جھان خلیقی در نہا کدک بندہ
اور تھابن غریبہ ای قصہ در سن
جانک الماسون کہ کہ تجلی
کرا طعم تولدی شیون چشم اکورسن

بچوں کی نظیر کی کلام شکر
اول ماہ اتفاق او مارم کیم
اولد رس خلیجی وصلہ واصل
تصویر او نانی نقش عالم
کم و جہ جیب دست مادر
خوبی کو در آن در حال حسرت
پس انون دیدم ای کل بوز لمانم
بجھان بخند جانم شنائی
بھی عشق فرہا ز این دست
بوزی کل بگری شکو ستانم
غریح دل شکستہ سلطان ایرن پار
نہ بحر اتوک بجای ہی ہرہ ازاد
کوزہ نلدن کوزہ نمہ زلفی خالک
بجاکو کی کوزہ نای کنگاروم
تزاز لکل ولایا تو بنسہ بیج

اگر تندی بر آید یوکت اوکت
 کشتی کوزر نه اولسه بشک یازو
 غایب شدن چسوب و بویب شدن یاشی
 بوز جیبی چون اول محبوب اشیدی
 فوطاک اولدی دله سز لوم دن
 مکتل کیمی عساکندم اول بویوش
 ملک کبی عثمان دم نایب بیدار
 چو کوم کیمد راول باری جفاکار
 ریمیت اولوب ایخودن او بندم
 طوب که دم نوبار دور ز غیار
 یننه در یاسی عشق کوشه کلدی
 جگر تانی کوزمندن انرا اولدی
 یننه بلسل کیمی کلدم فغانه
 بوسا ینسک کاسینی باد ارم
 تیز دن که بلیز دم ارمی
 نه اغلامق کوک اکا نکونک
 اکا هیچ ایتی قلار زور بازو
 ددی سایش چی کسین لواتدی
 یشم کیمی بویانا اولدی کوزمندن
 چون اولدی غایب اوردی جازا
 اولوب کندی قندی اول ضا کار
 ماندم دم نردم کبی نار
 فغانه ناله فو یارده بویان دم
 فغانه بشلدم بلسل کبی نار
 بلاموی باشم دن آشه کلدی
 فراق اولدی کور کله یافولدی
 نوا آغسکن اتم یانه یانه
 میان بلسل کبی فویا و ارم
 دلو کیمی دیندم دم سز بوی

دکل دراز بوشا سز مندن ی دوست
 بچون فو قشکل زار ایدرسن
 فو اینی کوکلو کویک ان کهرسن
 کند خافل و لای کوزل شاه
 ایدر مزنند اول عشق اشینی
 بلا درد و مینغا در اوی عشقی
 کشتی جانندن او صفاق در اوی عشقی
 کوی عشق او فریه طاشه طاش
 کسه عارم قلم فو یار اکندن
 بلورسن حالبی بلور لورسن
 بچون جور یام جانوی بیخدر ک
 بلسل مینش کین اثر اولورسن یار
 که سنی بنون بوزو کی ایدرسن بیخ
 قوشیم باشی میدان ایدرسن
 مغمو بویوشک تا سونی بوسم بن

مکر کیم جار ایدرسن بندن این دوسن
 چون ای بی رحم بندن عار ایدرسن
 کوکل صید انابی امان کورسن
 دکل سن عاشقک حالندن اکام
 جیبم صنای اسان عشق اشینی
 جنوخ غور رنجیو سوز در اوی عشقی
 یار و دلاره بنیق در اوی عشقی
 جقنر مشقله باشه بشه باش
 ایما جیب عام داد اکندن
 بچون فو بادم ایستغفورسن
 بکایچه غلام کوز او جیب ایزد ک
 سوز کدن سیز دم کیم سوز ازار
 خدا کوشسته سغورن اولورنما بی بیخ
 بوشقک کوزیشیم جان ایدرسن
 جیبم یار و صالو ک ارم بن

اگر تندی بر آید

بله و غشت و از آرزو
 بسوی ما شستی بی بار بسی
 اگر دم زاری قیامت اندریم
 بوششوری او تو رهیم حسرتیله

تا که سندن ابرویم بشد برار غلغی
 چون کور بوز که کورب کوکک خضلع از کوی
 سول غدر نهد که فاکت ناری ای جان بوری
 ای صیبر لطفی قل انصافی است انصافی
 ای عیبه دهم در درو فراتو بار لعل

ای تو بجزم در ایی از تری اتم
 بجز دم نه قیامت بخلک سوسیه
 بجز ده تلویت سرکشته و زار
 تا که زدم اندازد ابرو لغدن
 بوشوری این رهیم دلک بکسار

ای بی سینه ات غم کل بزمی بازم قدس
 تا که بوی بماند روی مجسک اتنی
 کل بزمی بازم فریاد ایوم بلبل بک
 شکری دم کوکک شیرینی ویران الهی
 دال زنگ لایم اندی چو کجی سر سون مین
 مشک او روی بکرمی زرد اندی بوی ک
 باعالمی مرغی از زدن بلیله اندر دور

دل که مشکلی اش سو کجی با ابرو لغی
 سر کجی کن ابلوغ اندر سه نولادرب
 با بی ابرویم ای سندن تو کجی شمشادمان
 ابرو لغدن بخی غلغی با بصر کجی
 ای غلغی بوری فرخشی جان فانی

مناجات
 سکه غلغی نصیب او لیدی جان فانی

اندک کجی سر سون روح روان ابرو لغی
 اندر کجی غریبت مکان ابرو لغی
 افضا غلغی کجی کجی کجی کجی کجی
 قول الا بجزم غلغی غلغی ابرو لغی
 سکه غلغی نصیب او لیدی جان فانی

در پايي موهن شنگ يوزن انسانى
 يعنى که شنگ در همان مصطنع
 ديوار وي کورن بعرو سنا حقي
 عثمان حيايي چون علي قرضا حقي
 بيري صين سخ روزن کر بلا حقي
 عابد لواتيکي علمي ي ريا حقي
 ايضه دروي دلعي که صدقو صفا حقي
 يارب که تے خاطر اوزن پي نوا حقي
 زمزم حقي و مروه حقي چون صفا حقي
 بعينه که عرسو موهن سنا حقي
 اول حضرت که لایق اولی دعا و ثنا حقي
 سالت نور تادین اشک حقي
 حکو محسن ان اودينه لغنا حقي
 ملک لر سوز ناک ايدکي سوز حقي
 بلا و در دو حقي ايله خنده

يارب جباب غمز نوکاشنا حقي
 کت حقيک عيطة انوار حقي در
 شنگ يوانک که بر سوز بنا را چون
 بو بکرا صديق چون عمرک عدل ادر
 نورين نيچون بوي حسن در زلف عمر
 ماشند ايدو کي عون کن آه آه چون
 شول عشق اچون که عاشقه جان تو که ادر
 بيب زرين خستکي نالسي چون
 بيک اوزن که عمر ناهنک سو چون
 انک حقي که امر و کله بولي جمله حور
 رسته دل خيليه و و کل ادر
 سالت نور تادین اشک حقي
 حکو محسن ان اودينه لغنا حقي
 حکو تاني رو ايدکي کوزم دن
 او نوه حقي موهن سنا حقي

چو که دم کسپين باکو در دني
 در دم کم اي غذايي کک سبحان
 سکا لابق عمل تي بنق اي حق
 بلورم عالمي ايسالاسم
 دلن هر نفس بهر دهر سوز
 اکو اولايه سسندون نمايت
 دوکايي اختيا رم کندی الدن
 بکابر پرفسون اخسرون ايدر
 نمايت المايي فطاح و م تاري
 کوشنندن انکس بهچاره قلدم
 انک تپينه من رحم ايله القام
 کور که کفندن انکس به چين و کينه
 کور بي اول عالم مصغوز بهتر
 دلاوم سندن اي فطاح عالم
 يارب مناجات
 بينه جبران او ديه پورم چون
 نمايت نقل نجوم در دهر در زمان
 غروب اي خدا ابا عالم باق
 وليکن اعتقاد دهر در دستم
 کوزم پيا کون محسوب کوز لور
 بنم عالم مکر در در بنايت
 به کل ال ابق فطري علمدن
 الوپ در عقلموي جنون ايدر
 بيک بار ايللا اچي کول کل بوز لور اياريا
 تو تم قلدي او ادر قلدم
 که بن در و بيشه و معنی ابر اعلم
 که قول نوه بيشه لايق کور بيشي
 سليمان منزلندن مهر و بهتر
 که با بني ايلک حسن بارة قلدم
 يارب مناجات

کاسداوش درخشن شکل هوایی نار
 کمی هم شوی زانک آن بپندن قرار
 سیکک و خشن ترین بلکه در جان
 سنج خونی رقع رنگ ریگان غبار
 سن کشن ملعتونک مهرن قلم بودی

کرم تل ایسه فاشک کبک سنج
 روان اولخل کوزیدن دانه دانه
 زخمی غور زخمی حشران غور خشن
 زخمی ارب اینت قویسن باش
 او ناکم اینت سنی دره صحران
 هو نیکن اربک در کاهه باره
 او نیتنل سوز له بو شسته کی شرا

غریبونا شتو دلدارو کسکین
 شکسته خاروسه دالو باشم
 باشم در امن طولشدی لولو
 ایروزه سندن ایرد آیشونین
 کرسن چشم اجنت بودی م
 اصلدن بیجورم کلن حفظ
 پاروک کوبین و رغل بانه
 غلام اینت جانان فوشندون
 بنم سوزم آنک فاشق نقل ناس
 طور ادی کویولا ای جان جانان
 ملک صورت جیب کل نزاره
 ایشیدوب بلسلی جان اولاشیدا

چشم سسرتنه نزارو نکیلی
 اوزی کوز لوردن قتلو باشم
 حرام اولیندی کوزوز او کفو
 ایروزه سندن ایرد آیشونین
 کرسن چشم اجنت بودی م
 اصلدن بیجورم کلن حفظ
 پاروک کوبین و رغل بانه
 غلام اینت جانان فوشندون
 بنم سوزم آنک فاشق نقل ناس
 طور ادی کویولا ای جان جانان
 ملک صورت جیب کل نزاره
 ایشیدوب بلسلی جان اولاشیدا

ایچ ملک صورتو دیرو یی نکلیمه نکلیمه
 ایشیدوب بلسلی جان اولاشیدا
 ایچ ملک صورتو دیرو یی نکلیمه نکلیمه
 ایشیدوب بلسلی جان اولاشیدا

ایچ ملک صورتو دیرو یی نکلیمه نکلیمه
 ایشیدوب بلسلی جان اولاشیدا
 ایچ ملک صورتو دیرو یی نکلیمه نکلیمه
 ایشیدوب بلسلی جان اولاشیدا

عریب اجدسی بیدس نادرس
 حضر الاملا غیر سوک المہ امین
 جناد بنسری یشاد و غیر یک
 ویکن سنجاب اولور دعایا
 غریبو عاشقک جائینه نیم
 غریب اجتماکل بنی فل خذآ
 نظرکومی اولر شهیدر هاسیا
 این غلطی کما ایش تمه صم
 صدز تل بیبو که غمسه که تیش
 که ایداسن تو ندوکی زار کوزین

عسار

ایناره او یوب مغربی قان الله کنده
 لطف ایسانی بی نام فشان الله کنده
 ایش دون که ناه فشان الله کنده
 ای یا کفی کل جسد بان الله کنده

کل ای کان کرم لطف سادوت
 فریبوکی آهنه درین چو آهن
 که دایم کوزی یشاد و غیر سوک
 اکوزی بق غمسه یک اشنا پی
 کرم نقل قدیمی سوزینه اوینه
 شناسات ایسکل شام کدایه
 کدکک او جتی شام کاسیله
 ریک سوزنی اشتمه شام
 چوسنی حسن ایک پادشاهی
 روایسی بقی در ای سلطان خوزبان

دایم ای دایم غمسه غمسه
 جسد در ایسه مستدام اول
 نکارا بو غمسه غمسه دل و آ
 کجکه ندر اشیدر آله و آ
 ان الغل کرم فل اول غمسه
 انوکک در ای ضم تمه بوکرم غمزه غمزه
 سکل اول بند در یک ای دوت
 روی ایدره ای غمسه غمسه
 نواله غمزه بر دیره که جماسیله
 کنش کم نوری اعظم دور آدی
 که زردن بویر جک دینا بر نوبور
 غمسه غمسه در اول غمسه غمسه
 مکر کنز کیم اندن غمزه غمسه
 و یا غمزه غمزه و آره اول غمزه
 و کوزی سنندن ایسه بو جملتی

کلیا کالی

همان جشنون یکی سید سرد
 چو سر و دم زاده دوی زانه در دین
 بوردی یار دن شفقت نایان
 سنی دعوت قلمور قلعه خوب
 بگردن که خیرین دینی کاروک
 قهرم اعش ازله یا شو ی کوز دن
 بیوزم با شوم ایغینه اور دوزم
 بتر دوزم بی لایو نمزوم کوز سبه
 اینی کوز سب بولا جانودن ارام
 ایندم و صانه ش وان اولوزم

خسانس مرده جسمه جان کتوردی
 سلامی یوسفی سبه کنسان کتوردی
 که سلطان دن قولا اصلا کتوردی
 بیوشکل هر دوزم بی میان کتوردی

اور شمشیر سینه با مردود خون نیک
 کوزم زندی در ویسایه عوردیک
 بکا دیدم که ویر کل مشرد کا بی
 اری سر در رسکا با تنش مکتوب
 قایم ماکم سکارم اندی یاروک
 بیوزم دوزم دوا بولم بیوزم دن
 زودن که دوشردم که دور دوزم
 سولیم دن چو بلن دوزم لوزومی
 کوزم کوزن این مکتوب در آرام

بوشری او قویب خندان اولوزم
 چو اشکام فتر دوزم جان کتوردی
 هر دوزم یوسفی سبه کنسان کتوردی
 زنی قنوق قدم سبکی بخشیده
 ایزوب عیسی چارم فکشدن

سکر شسته ورسو آبی جهان آنگه کوز
 ببوله شسته نانش

دردی خوش کلورک ای یار نو دادار
 سکا اولسون هنو اران موسعبار
 جهانن کوهسوی از اده شنسن
 قهوستری اولور عامله سفاش
 سکا جور ایکک بی موسعفن در
 چکروخ بلاو دزدو خوشن
 سکه یکی کوز سوز اعلى سردانی
 سلام اشکل اکابن م لغادون
 فرحاک اولکی اولورک یاره وکلور
 چکوم بیوز سینه دوزم کل سلام

دوب ناد این کلورک کوز لوزی
 غیر سونی کسی فی خوش و بی یار

رم ایبا خلیله جگسه غونه جیبم
 چو با شندن خیر دار اولدی د لدار
 قهوه مکدن دله ایزدی صفا لو
 بلورم سایی مردم زاده شنسن
 سایی ایزدین اوزینه سرداش
 سخی تر د ایکل شیه مصلحن در
 کتبی کیم ایلیه اصله عزت
 سوزک سگک بکا کوز ایزی ای کتور
 بیوزی وار مژده استه اولور ک کوزون
 کلکی کیم ایزسو در سا ک مکتوب
 چنن کیم و اصل اولو سا ک ناسه
 ن اشک مژده نوره نانش
 هر یانم کوزدی یارک سوز لوزی
 کلور کوزدی بی اشسته عوز آره

و برون صد لودی آسه آره
 بخت نامت دوری نه مان در
 روان یوزوم و کوزوم سردم
 کوزوم کوزوم در دانه خچدم
 اوپر تاقق قوم ای قوزوم
 یوز او درم پاشه بی اغنیاری
 کوزومش در بورمه غیظی ز جان
 کئی با ختم قوم کاه جانه یانه
 چودر دوک ششک بودن صمدانی
 یازم یازم ایدوب غم ختم کلین
 چرخ جانف که کین زمت ایلام
 خلد صفت عین
 همان دم ایلام در دروید بر آه
 ویا خلد صمد و حاله بی دور صمد
 دیله جان خدی ایز لیدی خدی لیدی

سیمی بخشه و خندان کنوردی
 علم چکدی جعانه پوردی زبور
 زمین کیمدی زیبا طبع
 که اولمشدی طریقی که کشتاک
 سعادت پاریددی تخت بیرون
 بلی صدق صنی یولون بسته
 سوزدن جانف اول اورون خاک
 سعادت که پار وخت عم بود
 الذبح نامه لوتش پاری سا بیک
 غیر روی لولوی در دو مملد یک
 کوه کل پاک انوری خیرک چاره سینی
 قفادن مات قدری خندج لیبی
 همان صفت و ار ایلامی ناله
 کوزومش در کیم جی کیم سینی

شکسته ناکه و شکر و نمک
 ایروانی بود که در دست چاک
 قزله واجب در آفتاب
 بوشه ای ایلام مومنی راه

سنا و ذوق عشق آتشینانه کرد
 بو عذیب کو کل بیند کستانه کرد
 زیارت ایلامه غامی ستانه کرد
 نفع ایلامه کشتنی جنانه کرد
 غایت ایردی بنده سیرایب کانه کرد

سیدان عاشق بریا شمس
 حکرم دم لایسم را آفتاب چاک
 وی بی تو طالب اولدی بایک
 که این دست پوس پوزه و تره دوم
 بوم زلف ایلامه عادت جفا یک

سچا مادام کجه دن کونوز و زوی
 دیلم سیددی کیکن غمناک زبیر
 صناسن مرد و جسم جان ویرلادی
 اقدم اند بوشه بی صفا دان

چکانه که چشم از اولدی آخس
 صفا بی حجب و پران اولدی آخس
 زما نواه انغان اولدی آخس
 بوشا در بران پریشان اولدی آخس
 بومکن در دینسه در مان اولدی آخس

در نفس عاشق بر شمس
 حلقه کور اورب چچی عسکانه
 دیدیم ای حق ایرد بارینه آری
 دیو باغلی در دوزخ کوسنر طیبی
 فراتی اوغینه باغش کسیران

ایرد کیم چون بوی رعدان بونامه
 روان اولوم ایوب غم حکا برین
 بیست و قل بکا وصلی جیبی
 کون بر در دوزخ کیم کیم کیم

سندھ خلیفے کے چہ بڑے اول جمالہ آری
کو کہو یہ ایک شہد کہو یہ کیم بلان بڑے

در خیم کیم ای تو سز دلور با حق
دردیم کیم ای تو سز دلور با حق

یورپی بھی و غا یار الہی انور
یورپی بھی و غا یار الہی انور

کہ نور یلہ تقاسین بن شہوت بی
کہ نور یلہ تقاسین بن شہوت بی

ہو ای نومد رای کلی غذا آدم
ہو ای نومد رای کلی غذا آدم

کو بن چکے مشککن بو ککن ریخی
کو بن چکے مشککن بو ککن ریخی

در خاک کو پشمش سندی انصاف
در خاک کو پشمش سندی انصاف

بجایب ہی و غا عیش سن ای دوست
بجایب ہی و غا عیش سن ای دوست

تندرک کا کوشش جو جای لندی
تندرک کا کوشش جو جای لندی

یوری ہوک جای و غا یار ایسم ایسم
یوری ہوک جای و غا یار ایسم ایسم

اکو سیر کیم ای فنا ایسم ایسم
اکو سیر کیم ای فنا ایسم ایسم

بکا وید کیم ای فنا ایسم ایسم
بکا وید کیم ای فنا ایسم ایسم

یورپی زندی بندن اول شکر کار
یورپی زندی بندن اول شکر کار

اوسر دم نول و غا سز دلور با حق
اوسر دم نول و غا سز دلور با حق

ایور دم و زمر کار و زدن جانینے
ایور دم و زمر کار و زدن جانینے

چو ککدم کردم او نا مہر بان دوست
چو ککدم کردم او نا مہر بان دوست

یورپی بندن و غا سز دلور با حق
یورپی بندن و غا سز دلور با حق

دینی ایلامش کندو بر کسدم
دینی ایلامش کندو بر کسدم

ایور انوکا دلو تو صنایتی
ایور انوکا دلو تو صنایتی

ایور ککدم کردم او نا مہر بان دوست
ایور ککدم کردم او نا مہر بان دوست

چو ککدم کردم او نا مہر بان دوست
چو ککدم کردم او نا مہر بان دوست

یورپی بندن و غا سز دلور با حق
یورپی بندن و غا سز دلور با حق

دینی ایلامش کندو بر کسدم
دینی ایلامش کندو بر کسدم

ایور انوکا دلو تو صنایتی
ایور انوکا دلو تو صنایتی

ایور ککدم کردم او نا مہر بان دوست
ایور ککدم کردم او نا مہر بان دوست

چو ککدم کردم او نا مہر بان دوست
چو ککدم کردم او نا مہر بان دوست

یورپی بندن و غا سز دلور با حق
یورپی بندن و غا سز دلور با حق

بینه معورا اولی سوسورین سوسا
 بینه موج ایلامدی دریای شنگد
 بینه سکرسته قدی جست چالاک
 درونم قیدی ناری نیر تیله
 کوه کل که کرم ابدین جوین عشق
 غیسو در دمنده و زار و دل پریش
 رقیب لک تصاحب اول اول شاه
 قهر کی اغیاره یار اولدی یاریک
 قور کی کیم یار له یار اولدی ناچک
 قور کی کیم یار له یار اولدی ناچک
 مشغول در ناخبر عشقی
 اوره دل زخمی یکیدن یاره لندیک
 بو یولج بغانی ترک اییب قوردمش
 بو شاه دیدن که کور کور جان مله یزنده
 چنک سجان او نترسته بلایه

سلم یکدی بینه سوسور لکری عشقی
 قور اتدی بینه سوسور ای شنگد
 بینه عشق اتدی صبرم باقیسین چاک
 بروم ایتدی در در صبر تیله
 خطاب کوه کل که کرم ابدین عشق
 خطاب اتدی بکا کوه کل عشق
 زبان حالیکه دیدیم کی در ویش
 روای کسن قلانس ناله و آه
 نه اولدک غیر تو که نولدیا یاری
 چوخن اوین عدک بو لندک باچک
 مشغول در ناخبر عشقی
 بوسر لر دن جگر که یاره لندیک
 قورم صبرک طریضن ای نند آس
 بوسر جزو عالمه مشغول اولدیا
 که هر کیم اولدیه جور و جبار

بوسر سیمله کچور در دم زماچی
 قله در دم بدم زار و فغان
 جهان اولدی اود مدون شاه خرم
 حله لک ککستان اولدی قورونه نیمی
 فغان بشلادی بخله دره بلبل
 جهان باغینه دندی تاز و کلشن
 ضامن صور اسرافیل اولدی
 جهان خلق صفایه اولدی مشغول
 غیسو دره محمد انیل خسته
 اکوب احوالی اغلار دم بن
 بنی هر دم بقردی ناز خسته
 بکده م محنت و در درو بلایه
 نجده صبر ایسون اشسته دل لر
 اودم جوش اتمین دبر یی دکلر
 بینه دل ووردی الدن اختیاری
 بوسر سیمله کچور در دم زماچی
 قله در دم بدم زار و فغان
 جهان اولدی اود مدون شاه خرم
 حله لک ککستان اولدی قورونه نیمی
 فغان بشلادی بخله دره بلبل
 جهان باغینه دندی تاز و کلشن
 ضامن صور اسرافیل اولدی
 جهان خلق صفایه اولدی مشغول
 غیسو دره محمد انیل خسته
 اکوب احوالی اغلار دم بن
 بنی هر دم بقردی ناز خسته
 بکده م محنت و در درو بلایه
 نجده صبر ایسون اشسته دل لر
 اودم جوش اتمین دبر یی دکلر
 بینه دل ووردی الدن اختیاری

دیلم

دیکل انوالی دلداره طغری
مکو سور دور سن غیازی یاره
اکدن کدی کون جهمد ایلا یاره

ای بادی عالی دلداره خبریو
چیز کوزم کولک تکلیدی نوری
بن چاکینی ایلب دیداره جسم
نخ اولدی دناغ غم جسدانه مردم
در دیله نیوب الدی و جان ویردی

نه نغش تبا عزو شدن زینب
صاحبو نکم نکر الدی بن کدا دن
ایوسده کی چونکه یارک حضرتینه
چون اکا ه اولدی دلبر بو جز دن
بو سز لردن مکنیم غیرت الدی
بشین قلدر دی چو نکم تلدی کناهی
بو مله کوک او جندن زانم یق

سور سن سن رقیبه جها لو
رقیبه دانی لطف ایلا جفا قل
رقیبه سن اولاسن یاره و همدم
چمن اینی زخم عاشق اولدر کسن
نغندر اول اول قاتکون مستهل

هکمه عاشق کک دایم بلار
ویاخو ز عاشق دانی و ناقول
دو که عاشق کوزندن یاره مردم
رقیبه باری بنچون کولدر سن
بو اولانا خذ متکون سلبه موزول
رقیبه در لو حنت لو یو اشور
تویم اولسون بولبر یاره انیار
کجه انیار عیسی شه تیلو

بجو دین بکجه هیچ ایندی یق در
تویم انیاره یاره اولسون بولبر
زوالی وار در اخر صسر کک کک
بو غانی دین باری دکل در
بوز مدت توکم اغلاسون انیار
تو کون دور این سن ایندی رقیبه
تویشتم باغی بن خود را هکنده

دویب کلدی بکا دیدک ای یازد
 فوشته دیوار دی حضرتندن
 دیسون تک بکا ایرق چغا کار
 افغانکیش نوش صحبت
 چن بوایش امکان اولتی در
 بتورزون آنک سعین ناچار
 شنیدن خبر سباز توختن حالت
 بوزن جوس ایلدم بادی بوزدن
 خکارک سوزنه کویان اولوردم
 آهی کویان اولوردم بو طوفندن
 چکو خون آهی قطع اندی کلای
 تم اول دلبر دکلش قدا مایل
 دو کوشتم همان برصافن سوز
 و کوی جده جهده یله نه چاره
 اخلیق اولسیدی بویله سوزدود

نه خیر اولوشه بوندن باکما خوسه
 دکوزکم نظور مسون قاپودت ابوق
 و کوی اول پلیدی اولدرورون
 پس اندن دیوی ای بیگ سحرگاه
 و کم شیطان جشدن سورلیدی
 شکایتسته اسون ایون فکدن
 درغی چق انماسون فویلاهی
 آنک لغت و دهانی سحر حکیتدی
 چو کورک کوز کیکله سوزدم ای
 دکلم دیسون باکما چغا کار
 دنیجی سوزدم عینی و خادر
 اولور دی ایسم و صلا و مغانان
 الوکاکو تو تک نه شکر کل
 کتور سوزورون الوک طعینه ای طعینه
 اندن سبازت بو خیر دازد

1941

1942

1943

1944

1945

کوراندن خیس و بر روی جان شیرین
 هم اندن لیلین بخون دل شکسته
 هم اندن رینه اول اه فریاد
 هم ندن در و دردی فانه فرقه
 هم اندن در که خشی خوشی بیدن
 بهی هم بخش بلور اتوی که بیان
 نه بن بلکه جیبی اصل عالم
 و نوا او متوی بود چو می نمی و فادان
 در سبب ما نه بود
 کس کسلف ای کل سرانده بیستی
 کس ن فوایی در پای خون در
 منرف ایسکل بود بوستایی
 هم بیل ناله و افغان پادشاه
 اشدر بیزه بود شیرین حکایت
 فریبنا شسته اولسدری سرکوتی

صفا که کلام اما ل هوم بنه
 کونم کجودی نوا قیسله درینجا
 کسلی جان کلفتینک مدح خویله
 نظر ایما بود چو شک جنش
 شه که کم کا صلی انسان در لود
 آو انا مره سپ کما اسیا موشور
 ایستی بله بین با سیه تی دن
 شوم کونیم کونم که لایق دکل لود
 ولی انوعم اعلی در کما لک
 تیسری بودی ازور بود جمع خونک
 نغز بود در راه صید جاهل
 کی کیم کون لود بر کون تاج
 کی کیم ایسه بر خطه خندان
 افکن لعلی سلطان نکره بودی در
 ستارم در سادات بولدم
 ایقلدم اشتیاقه درینجا
 رموزی سر می نشک نکره دانی
 که اصلی سر زنت ز جنش
 فکل فعلی بله نالان دور لود
 او یب دور دور قوی در دیله موشور
 کمال اهلینه در ایم طعنه ایدن
 دما دم ضمیم و شاه ان اول لود
 بچم کونر مینجی اولشی هلا لک
 در وقت بودی بو دور و ایم زبونک
 کور و سر ناه قسی فعلی کما مل
 دون بن اخلا در بیل فاس
 ادر بو بخشه بله انی کویان
 بصفاعت سوز در در بیایی دون

که شایسته قصد این ترک بنمایند
اولا حسن در درخت ستره بدن حکمتی
و گمان پیشه درک بولای حنون

صفت

دو نندم خانه قدیم نماند
مردم که کار و جسدک جام
فلوکم حاله قلغل کنایه
چو بیل باغی نالان این سن
بچه نرا غله سرن کل درای دوست
بزم دشمنم شاد اید سن
اگر با بیم اویش قدم همال
و کز نجان جودرک ایلدی کار
بچه بمر اغلدرسن کو لدر ای کویست
ایکن حتی انوش هم سنیا توتی
بانی جو و صفایه فلک صورت

بیان این حال کوی اول بی و نایه
و گمان پیشه درک بولای حنون

چو نخدم بوم کلامی بند اصفا
بونی بزدم که ای سروی روانم
چو سنسن حسن الیک یاد صافی
بچه بمر بزمی تان این سن سن
نهایت بیقدر چیرانه ای دوست
بچه بی غلغلی داد این سن سن
اگر چران ایسه اودی کماله
سکر اولدر مکل اولدی قصد کای
اگر سوسم جو ریسه الدر ای دوست
بمور سنسن خود جه کای بی ثباتی
اگر بومر جهانه اولمه مشهور

شعر

فروشته دیوی اید شیدی نهند
جنا بنیا دلی تلافی شکم
و نایه بانی بلور مزوی اراده
جکه بجز انشایه ناطق ندری
دکل بی هیچ عاشق نهد
اولدم عین بین الی نوزار
که اول عجب سب شوخی در هر کج
بچه ن اولدی عشق تو همدم
که در ایلم یاری بار دانه دور کس
انچون سن الحسن اولدی طالع

مشعر

اگر تا که اوردی اهدان بر او آرز
خلی خسته دلی نایه جین نایه
ایطاسن در دی بجز اندن حکایت
اینه خسریه ایطاسن سن

رقیبی سر مشید کا حصر نند
ولیکن عاشقی دل خسته هم
جنا با بینی تلافی کشاده
نرم بومر لاری بی بغل دی
دیور دی خوش فرانت عالذ
ولیکن بن تخریب و بی ستاره
ایه نکر بیل اولدی زمی ال و نک
ولیکن ایطاسن چو ن عمر کای
سکر کیم درار دور منافع اخر
ایه کیم بوشه بومر غیره مانع
بومر سینه قلعه بومر سوز کسار
که ایله ذرات النذ انخلین زار
بچه بمر ایله سن غدن شکایت
بینه اخلار او که خاطر سن

یوری وار حالک خوشنایت اوینم
 کوشا بد در دو کو بو مرحوم اووا
 چو دل بود سبیل و رویی درخت
 الملق نامه در قدم قاصدانه
 دریم کر شاه هون دار پس دستور
 چو شاهی قلعه او بنده خیر آید
 درین خوب و خوشی و کورن عشق
 چو میرانم که در دم اول نامه بر آید
 بشو هم چو کوی سعید و کوی شامری
 در آن اول کما همای عشق در کورن
 درت جرم بیگانه المدم چاک
 محبت جوش اید و بس کای کوی موصی
 هر قدم نامه ناموسی غاری
 بیجا بود صد تپیله بیلا صالحه
 غنچه در پنجه بو چشک نم اووا
 چو آن آندیم نه اول رسد فیضت
 که بر لب بارک بود لیل غاشلانه
 او غلام اولیم قاتق تفتک مانوس
 در کمال اولی الملق نامه مستور
 در کمال کلمه بی که در المظفر و آری
 در کمال خوب و خوشی و کورن عشق
 بر کمال سبیل و رویی درخت
 باشی ادریم با پیشه ای انضاری
 در شوق عشق او زانیم لبشدرن
 بشو همی عشق نه عشق چاک
 جهان کورن کورن کلز او لایق
 لسان موصی بو سز نم او لایق

این لب غنچه بخم جو رایت من جانمزه
 نه الا عشق ایلیون جمعنه سبیل کس
 نه در ادر فلک او زار، فلکان درون کورن
 دل انجور کله دین ایوب طوبی شوی انجور
 راه ششک خلیلی به بلا چکد و کینی
 حسن سبوت خرنشادان نامه
 بچو بر ستا که بزم نامه بن
 در دم کیم اوله بندن باره قاصد
 بهی ششک با که کیم باره او لایق
 و ایا ایدر ای صفی او دریمه یا شش
 سینه سن اول رسولی اول حبیبک
 سنی بلور حبیبک ایجا بلالو
 سنی بر صورت قوش بو بهمان
 بو زنجیر کله دین زلفه زلفه
 چکد سینه سن ایجا کیمین جملان
 افعی خنجر می عشق خونی کورن جانمزه
 زلفه و جندش اول حال پر شانه
 سن قولان او در سبیل نامه و افعی
 بخم کورن خار، قلوبت قصد ایدر ایجا
 نظر انکس غلامن زلفه و دیوانه
 بیوه صالحه الملق نامه بن
 که باره در سن ایوب کما قاصد
 بنده دره و لدار او لایق
 بهما کک کار بار بندن او عشق
 کورن او خوشتر قشای عشق ایلیون
 او شنه سبیل دیو چکد عشق
 که بو زکد عشق و دینر انسان
 کورن کک کورن ششماره کما
 کما نه کورن شش تکر بلا دن

جان بجز او تک سروری ندانم
میستغنی و مستغنی عری کم اولیون
یا که جان فدای او بسوی جان
کس که صورتش در سر دین در
که او را داشتند که کوهان بر بیان
که در دم قلم سندن لشکرینت
بوز که ایستاد در مردم که نام
و میدرای صم اندر افغان
تکم باری ورم جانی برورد
چو که زین بیخ او شمع در کون
قانون برینکند اولو مردم کنان
اشتی باری هم ایوب اولو در کون
فراق او دین ما نشنم در این جا نشنم
نذر ما که ای مکن در هر دردی

بسی اندن دینی ای محبوب جان
چو آنک که کشتن با خرم اولسون
یا دوز که کوه در کوه جانانی
بمیزان حسن ایستاد که سر و دین
رو ایستاد که ای سلطان خود بان
چو برون صد در صحرای که نهایت
کوه سندن خیزی زین در پادشاهم
اگر دایره بر جهان پادبان
لو که کم بر نشنم در جان خود در
که سندن ایر و صانع اولون ز کون
خیمیم ای جیمیم الله احم
سوال که درن عاشق بر مستور زین
چو به سر زدن او را باری قدوش
دوی خوش که که ای بی آیه عاشق
فراست به شبیل بندید که دردی

فکر کنیم یا نه نشنم بن یا نه بن
بسیه ایر دم افق در او مردم
چشم و چشم زار دم چشم چشم
چشم که درون مجرب بر صوفی
چو که دردی حالی اول سر زانست
رویدار که بر سر بر خلق انجمن
بوز نشنم صد سوسک تنگی در انزل
بوسه سپید بیل چنانندم تو سوسه کندم
شنید اولی بر سر زین باری که الله
بوز نشنم عشق باری بر سر زین
چو که چنانی بود و هم که در انجمن
بوز ماه جان زانچه بر بار و بر صفا
بوز نشنم سوسک بر طرف نشنم فرار
چو که شب کو درون مجرب را

تیر ما کیم و فانک ایوری دوری
وصاله و عدت من فریاد اولسون
یه ز قلعه نخچه ایوم سنا که جوزی
توقف صحبتی عیار اولسون

مشغول
دلندن طوطی ارواح کون
اقدام کنور بدن قتلو باشم
ضامن پادشاهی عالم اولدم
اصنادن جان ویر فریادیه دیزیر
بقیوب فریادیه ققدم کنورم چار
رفیق عاشق بخش

بینه چون افغانی عالم افروز
ز راهام ایلامی زترین پسر دن
ایومین درویش دل درش شکسته
جهانک جمله خلعتی بیو پرونا
تغیج ایورک صحرایه مقدم
با قیوب یوللار چشم ایلام چار

که غلکه بویله من تهنید صلح صورت
سختی بلیالوی صلح کی سینه
دلره جانو کنی تندی ناری اشواق
بهریب دنیا دن اولدک خاک تاب بار
نذر مقصود ک ایله با که تقویمر

جواب دادن عاشق بخش
همانک جانی و جانک نزار ک
قله ک ای صغ شکت ک هسته
همانک کوز و صطار ایلام شد
قبول ایلام که اولم تا کینت سام
بیشر مانل جهانک بلبلکدن
که اولام پوز که خوشه شا خندان

دری بر صحت
ایوری جور اخرا اولدی چکه نیند
ایور صدی خرم اول ایام وصلت

ایجاب ایلامی نولدی صحرایه
نذر بوی صورت بو حال
چندان بکنز اولدی طاقک طاق
که ترک آتدک طریقه یقی حجری ناچار
یولک تلک ک سعید تقصیر

جواب دادن عاشق بخش
دوم بیم آی کوز لدر شد یاریک
فریم در درو عجب ایلام خسته
غی شکت منی تا رایشه
بخی و ذوقته ای صحرای روی نام
دریغ اتقه جهانک من قله کدن
دلوم سندن ای سلطان خوبان

بهرانان طفله اول یار و جوی
دو کندی تلای ایام نرفت

او کمال حسنه دوری نه آنکه یوسنی
 کو خلیسی بی بی بود جان ورم ورم کو اونا
 یعنی اولیسی نشانی خینا زور کن
 چون صیبه هم دل هم دلیم نکا و کن
 آمدن جسوب سوال جواب
 عذراران و زله اول پاری غویان
 کلب کردی با بی کر بانو بر این
 سلام آژی بکا اعزاز لیه اول
 کلوب کبکی هزاران ناز له اول
 رویان اولدی رویان بر باغه کوردی
 حاسن جور در اچانف کوردی
 تماشای ایدر ک پستان اچند
 اوتوردی بر در خنانک اچند
 پس اندن فتح باب ایدر کلام
 نقیجه ایلدی بو بن غلامه
 دردی حاکم ترا اتمدن نذر دوست
 نیکو اصره که و در سر سو کیکو پوست
 دردی که بیاید بو ادا شک بو بیرون
 دو حکم شبت خونم سافین صورتی
 دردی او مار و ک بزدن و غایبی
 دو دم اعلی بی بکدی کم جعفری
 دردی کم بیسوب ایدر ک بیدکی
 دو دم کم دردی جیرو و خسته بی بی
 دردی ای ارمودی ایغور پر خشک
 دو دم لو یوسنه عوی میشتا خشک
 دردی اولدی بدی سنگ خیا بیله
 دو دم نایون دکله هم بیخ غایبی
 دردی حاکم نذر شیدی اکی سکین
 دو دم شاد کم کو کیم بولای بیکن

شاد اولدی دی که کیمون حکم خاندن
 جامه نون و طعم چو بعقدب و اخی
 ننه ای بلسل جان اتمین ساز سوز
 انشقا رلیه نه غم جانی روان ایرم
 جان ناز ایلد خلیسی قدی خاکه کم
 بیداشد از در عرس
 بوزدن اول کنار و لالرضار
 انور زدی صفات حکم ماه ده چار
 کشور اول ماه اکی همراه او خسه
 بولنت بکی بو رور ماه او خسه
 درو نم طو لیدی ذی غلیظه صفایان
 منور اولدی نوری مصطفی دان
 بدای ایلدم بو خوشنزه آغاز
 جمع بلسل سوز کله ما ایلدم ساند

عسر
 بطفله لاله تو سوزن کل یوز یوزم در
 کوه کله شهنش یعنی شهر ایدر کلن
 جلیق طایوسن ایل سوزی قیاقو شور اول
 بیجک لطفله که مر شاد مدد سر کلن
 عطش ایدر راه و فادان کلن و در
 عطش بی جانیم عوی رلیه غله عیوشه

بهدی دشنگ که کک تخنج و صندق فانس
نوش یوب نیش فراقی بی طلیع خیرعل
اردی لوال کک چلوب نلق لغو بزوز و نوا
بوکون اولاو صندق تبه نبل و آسان ترا

دخسته کنک ب

۱۷ ای مانشی درویش درویش
دزدتک چو نوب زیبا داستانی
کوه بر بیت در بر و ناز کوم
اکو کیم لسته عشق اتما دی بوق
باور انار که صرف جهان در
باور لوبه پنجه در سوز ک تجیزین
نقق بود اول مولدانه لودن
اکو سهوا و لوبه واقع قلم دن
اکو نطقن و واروبه رکاکت
۱۸ که تا انسان ضغان خالی و لمر
ظیبا چو ن بلور کنی بو صها سیبا
دیانه زک کک الش دکو لودر

ظیبا خسته دل بی یاز بی خیش
تمام آندک بو نازک بو کستانی
بله صراف و نلق قدری جوهر
کنه دن این مخر خهره نوزق
دموزی شسته جمله کنک دان در
باور لوبه طرف دن معنی یوزین
ایچی کوشه بور در دانه لودن
ضغان بوس اولو لطف کوم دن
انک صلا صدر عین ملافه
بلا دن هیچ فایغ بالی اولون
نچر بو ایلیک خسته ای صها سیبا
زماندن انشقام انش کک کول بر

بجو خوزن چشمک یا شیا ققدم
همان بن ققدم ایرق بشریق
که دندی ایقودن دیشده عالم
الذی بالو کک کوم با یلدوم
غیریم بنیم و اغر بنا و اب
نذر شمذی بو ا در در حسرت
نذر شمذی نذر بو حسرتی
نذن در باری شمذی بو صفا لر
نذن در شمذی بو نرف سرایی
که بتدیل اولدی و صلت بو یلغا
بوز ندم سوز له رشوه آغاز

خزل نرف

بغوی قلدی کباب بو کستی بریان ذریق
باشم او سینه بوز هر دم بام باران ذریق
ایلدک زلف کک علی کمر کوزان ذریق

همان بن بوزک یا شیله ققدم
نلق ققدم که صحتی اثر یوق
در دم یارب دوشتمی یا خیالوم
و باخو رضکی سخی دم یلدوم
نغان اهدب در دم و حسرتاوی
تا بیدی اولو اول لیس عشرت
تا بیدی اولو اول اشنا بی
تا بیدی اولو ذوق صفا لر
تا بیدی اولو و صلت شرابا
فوانا حسرتا در دا دریا
بجو کوم تلک شش بر کف دسان

شادکن قلدی بی اوش کوزن کوزان
انک چشم و لبسته زنی ایدر در عالی
صیف کوم بچاره و ا بچو کس افنول کبی

معانی شرح ایدن اہلی بیاز	بوسوزی خوش دمش در نکتہ دانلر	۱۱۱۱
کدن کندی جکارین طغلیو	ککن کلدی جهانہ اغلیورق	۱۱۱۲
فرحناک اولمغا سا کہ مدرا	سنگل اغلا مغوکا حدی عدیو	۱۱۱۳
تمام ایت نظم فرقت نامہ	پنج قان اغلا درس خانہ سن	۱۱۱۴
دیکل و اللہ اعلم بالصم	سزوک پوزندن الدق چون نغابی	۱۱۱۵
کتاب اسمن بولور کندویہ	چونی حرف ایلیہ اہلی تواریخ	۱۱۱۶
کی غیریہ خلیہ قلہ یا	الہسن قیل انی خیرہ ارشاد	۱۱۱۷
طاونمایہ اقوین افتا	محمد اللہ تمام اندک کنائی	۱۱۱۸
نماحہ او قویہ بونی باز	ہر کہ دیار رعتی چوقہ قازنہ	۱۱۱۹

۱۵۹۴
۱۰۲
۱۵۰۰

تمت بعون الله وحسن التوفيق ببارك الله له
 وغفر الله لكاتبه
 تمت منه الكلام خلیلی فی شہر ربیع الثانی
 فی تاریخ سنہ ۱۲۹۱

